

PLANINSKI VESTNIK
GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

5 1969

VSEBINA:

PISMO IZ PLANICE OBCNEMU ZBORU	197
MED OLTARJEM IN KUKOVO SPICO Tone Wraber	198
PLANINSTVO NA VELEBITU Dr. Željko Poljak	203
NASA V STENARJEVEM TRIKOTNIKU Klavdij Mlekuž	209
ZIMSKA PREIZKUŠNJA Janez Gradišar	213
NEKAJ KLIMATSKIH KARAKTERISTIK KREDARICE France Bernat	214
TRANSVERZALA OD POSTOJNE DO ANKARANA Stanko Kos	216
PLANINSTVO NA POLJSKEM Wojciech Biedrzycki	218
O PLANINSTVU SLOVENSKEGA PRIMORJA Ciril Zupanc	219
DRUŠTVENE NOVICE	226
OBCNI ZBORI	228
ALPINISTIČNE NOVICE	232
VARSTVO NARAVE	238
IZ PLANINSKE LITERATURE	240
RAZGLED PO SVETU	241
NASLOVNA STRAN:	
NA PRAGU POMLADI — Foto Vlastja Doberlet	

»Planinski Vestnik« je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga PZS - urejuje ga uredniški odbor. Odgovorni urednik: Stanko Hribar; glavni urednik: Tine Orel. Revija izhaja dvonajstkrat na leto. Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Planinska zveza Slovenije, Ljubljana / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvorčakova 9, p. p. 214, telefon 312-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina je N din 24.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih (naročnina za inozemstvo N din 37.— ali 3 USA \$) / Tekoči račun revije pri Narodni banki 501-B-5/1 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Opovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene odpovedi, ki jih naročniki izročijo Upravi do 1. decembra za prihodnje leto. Rokopisov ne vračamo.

Turistično in avtobusno podjetje

KOMPAS

LJUBLJANA, Dvorčakova ulica 11

POSLOVNE ENOTE

Beograd, Budva, Brnik, Bled, Celje, Dubrovnik, Fernetiči, Gornja Radgona, Hrvatini, Idrija, Izola, Jesenice, Koper, Kozina, Ljubljana, Maribor, Murska Sobot, Novo mesto, Opatija, Piran, Portorož, Postojna, Poreč, Pula, Sežana, Sisak, Skofije, Sentilj, Trbovlje in Zagreb

PREDPRODAJA

vseh vrst vozovnic za železniški, pomorski in letalski promet za domovino in inozemstvo

ORGANIZACIJA

izletov in potovanj po Jugoslaviji in v inozemstvo

REZERVACIJE

hotelskih sob, kabin na ladjah obalne, rečne in preokooceanske plovbe in postelj v spalnih vagonih na progah JZ in v inozemstvu

POSREDOVANJE

potnih listov, obmejnih dovolilnic in vseh vrst tujih vizumov

PRODAJA

turističnih spominkov, publikacij in barvnih razglednic

KOMPAS HOTELI

Kompas hotel Dubrovnik, Kompas Garni hotel Bled, Kompas Garni hotel Ljubelj, Kompas hotel »Panorama« Ljubelj in Kompas hotel Kranjska gora — posebne znižane cene za domače goste izven sezone;

KOMPAS ŽIČNICA »ZELENICA« NA LJUBLJU — obratuje vsak dan

GOJITVENO LOVIŠČE PETROVCI

V vsaki poslovni enoti posluje menjalnica tujih plačilnih sredstev

K O M P A S

je pred vsakim potovanjem najboljši svetovalec

PISMO IZ PLANICE OBČNEMU ZBORU

(PD LITOSTROJ 19. 3. 1969)

Tone Erman

Jaka Čop, čigar druga knjiga prečudovitih planinskih fotografij bo v kratkem izšla, je takole povedal o svojih potih v planine: »V gore sem zmeraj hodil kakor k človeku, ki skriva za vnanjim videzom stotero lepoto; od razpoloženja, svetlobe, letnega časa, čustvovanja in zbranosti je odvisno, kaj ti bo pokazal in razkril.«

Da, gore so kot človek: zdaj čemerne, v črno žalost zakopane, zdaj igrivo prešerne, sonca in razposajenega smeha polne, pa spet kot pozabljene in izgubljene nekje v megli časa in prostora, dokler spet iznenada ne zasijejo v vsem žaru in sijaju – kot na dlani – pred nami, vsepovsod okrog nas, v nas... In kaj boš ob vsem tem ti, ubogi propagandist? Spravi svoje prospekte, prihrani besede, utišaj prešerno pesem in vrisk – povabi prijatelje v gore molče, le s kretnjo in očmi. Ne obljublaj nič, saj ničesar dati ne moreš, če ni sprejemnik – srce vključeno na sprejem.

V tem grešimo: govorimo, pišemo, vabimo in razlagamo ob nepravem trenutku. Zato je naš uspeh majhen, mnogo manjši od vloženega truda, zato se čudimo, da kljub glasnim klicem ostajamo na uhojeni stezi sami.

Gora je kot človek: ne poskušaj ga razumeti, da ti iz prijatelja ne postane neznanec – žal ti bo za njim! Gora je kot človek – pridi ji blizu, pridi s srcem in ostala bosta prijatelja še dolgo!

Pravzaprav še nisem nič povedal o naši propagandni dejavnosti v preteklem letu, čeprav bi naj bil to glavni namen današnjega poročila. Veste, ko zdajle v naši znani dolini skakalnic pišem tole poročilo in gledam skozi okno v megleno nedeljsko popoldne in razmišljam o delu v preteklem letu, se mi zdi, da je bilo tudi v njem vse preveč meglenih dni; takih, v katerih človek popusti v svojem poletu, obsedi za mizo, zamahne z roko in opravi na kratko: »Oh, danes se mi pa res ne da!« Povsem razumljiva so taka obdobja in znana ne samo amaterskim delavcem, ampak tudi poklicnim prizadevnikom, vendar kaj bi se lovili: znamo delati, pa nam ne gre v vsem tako, kot bi želeli, ne samo kadar pišemo poročilo, ampak tudi takrat, ko ni dežja ali megle in nas samo zlato sonce vabi in kliče...

Tako nekako, vidite, je šlo lani in danes bomo spet razpravljali, da bi se dalo več narediti, tudi »kako to«, bomo znali povedati, vendar pa bo kljub vsemu na koncu ostalo tisto, kar smo že v začetku napisali in je vsebovano v preprosti

(Slede podatki o delu propagandnega odseka: razglednice, zastavice, dopisništvo, propagandne omare itd. Op. ur.).

ugotovitvi človeka, ki mu hočemo na ta ali oni način približati gore: »Poglej, kdo bi si mislil, da so te naše gore tako lepe; treba bo kdaj poromati k njim.« Tudi ta misel je Čopova, v srce pa najde le, kadar je odprto tudi za taka občutja. Da bi našla v mnoga srca!

Za vas pa, prijatelji, ki ste že kdaj tako poromali v gore in videli, da so v resnici lepe, niso potrebne besede. Spomin je mamilo, klicar in vodnik na pot moči, zdravja in lepote.

Z ene takih poti vam vsem lep pozdrav!

MED OLTARJEM IN KUKOVO ŠPICO

Tone Wraber

Ne ustrašite se latinskih imen, — ki krepkeje natisnjena — ponekod »strašijo« v spisu: uporabljam jih kot uporablja plezalec imena poč, kamin, zajeda, prevesa itd. Sem namreč botanik, čeprav z rožami še zdaleč ni izčrpano moje doživljanje gora: o nekaterih njegovih izsekih bi rad pripovedoval v tem članku.

Steza je sprva nadvse vabljiva, saj se v položnih ključih, mehka od bukovega listja, zložno

Snežnica se odceja po gladkih ostenjih pod Oltarjem in ustvarja nove podobe

Foto Tone Wraber

dviga proti grapi Rdečega potoka. Celo zavri-
skam še tu in tam, čeprav nas nahrbtniki, to
že tolikokrat dobesedno občuteno potrebno
zlo gorskih popotovanj, z vso silo tiščijo k
tlom. Namenjeni smo na Grunt, kjer že nad 30
let stoji prikupni bivač II; svojim razmeroma
redkim obiskovalcem nudi domače, do mno-
gih podrobnosti premišljeno zavetje in udobje,
hrano pa je vendarle treba prinesiti s seboj.
Ker »gremo« za skoraj ves teden, so naše za-
loge temu (in še nekaterim posebnim, skorajda
neskromnim okusom) primerne.

Pot do dvojke je preprosta, iz doline do nje-
nih vrat skoraj ves čas enakomerno napeta,
komaj da kje izgubiš kak meter. Ko smo stopili
nanjo, smo se poslovili od markacij, pa tudi od
drugih človeških bitij, kot se je pokazalo ob
vrnitvi. Za Cveto in Tineta je nova, meni jo je
leto poprej pokazal Mikec. Njen opis v »Na-
šem alpinizmu«, ki nama je takrat pomagal,
tokrat ni več potreben. Skozi Rdeči potok je
včasih kar malce zgubljena, ponekod razdrta,
drugod zaradi gruča kar preveč gibljiva, pri-
pelje pa na vrh praga, čez katerega rdečkaste
skale pada voda. Le malo bolj spodaj se je
v razpokah obpotnega skalovja ugnездil šo-
pasti repuš (*Physoplexis comosa*), imenitna
rastlina iz družine zvončic, najbližji sorodnik
repušev v ožjem smislu (*Phyteuma*), po mnenju
botanikov še ostalina terciarne flore. Tokrat
postorim tisto, česar se mi ob prvem srečanju
ni dalo: popišem rastlinstvo v njegovi sosesčini.
Tine je pobrskal za mahovi po vlažnem ska-
lovju ob prčeži vodi že poprej in zdaj s Cveto
počivata. Malo nad 1500 m smo in od bivača
je še 600 m. Pravzaprav malo, a je še nekaj
časa trajalo, da smo lahko uporabili prinesene
ključke. Od vade popelje pot skozi lepo maces-
novje, pač enega najlepših parkov v Julijcih.
Bolj zoprn je gruč, ki sledi, in velika lopa pod
Skalo kar vabi k počitku, ki se mu tudi mi ne
odrečemo. Od lope do bivača pa res ni več
daleč in končno lahko odvržemo nespodobno
težo z razbolelih ramen.

Bivač se spremeni v podružnico delikatesne
trgovine. Kar zgrozimo se nad ocenami, ki smo
jih o svojih jedilnih zmogljivostih imeli v dolini.
Poleg tega so v neki škatlji še bogati ostanki
beagrajske zimske zaloge. Steklenico konjaka
smo pridno nagibali, bila je iz naše zaloge.
Nekoliko se nam je ta rjava pijača le poznala,
ko smo za večerni sprehod odšli na Jezero.
Drugače si ne morem razložiti dejstva, da je
tisti večer Tine prepoznal neki mah, ki smo ga
naslednje dni zamaževali. Sicer pa je tista

Andreaea nivalis (to lepo ime nosi iskani mah)
sploh malce skrivnostna: eno leto prej sem jo
nabral na Jezeru in prinesel tedaj prvič v Ju-
goslaviji najdene primerke v dolino, tokrat pa
niti sledu o njej, čeprav smo močvirno Jezero
prebrozgali po dolgem in počez.

Naslednjega dne smo bili raziskovalci. Poldne
je že davno minilo, mi pa se še nismo oddaljili
za več kot pol ure od bivača. Naše oči so
uprte v tla, ko pišem te vrstice, imam pred
seboj zvezek s popisi rastlinstva, ki smo ga
tedaj preučevali. Svet nad bivačkom je skoraj
kraški. Nizka stopnja se vzdigne do ravnice, ki
jo zasipava grušč z ostenji Rokavov, Oltarja,
izpod Grla. Za rastline to ni posebno gostol-
juben svet, pazljivo oko pa vendarle najde
marsikatero rastlinico. Ovac sicer ni več, so pa
do našega obiska v drugi tretjini septembra
kar dobro pogrizle užitna stebila, liste in cve-
tave in razpoznavanje posameznih rastlin je
večkrat težavno.

Na skalnih glavicah se je naselila združba
čvrstega šaša, ki se v sistematiki rastlinskih
združb imenuje *Caricetum firmae*. Rastline, ki
uspevajo v njej, so odporne proti suši in mrz-
lim vetrovom, zato pa jih v bolj ali manj skle-
njenih sestojih dobimo više kot vsako drugo
sklenjeno vegetacijo.¹ Največ je vedno čvrstega
šaša (*Carax firma*), nič kaj posebno opazne
poltrave s čvrstimi, togimi in skoraj bodečimi
listi. Če imaš debele hlače, moreš na njegovih
blazinah kar prijetno sedeti. Clusijev in triglav-
ski svišč (*Gentiana clusii*, *G. terglouensis*) sta
tudi pogostna v tej združbi, od njune modrine
se odbijajo rumeni cvetovi sončeca (*Helianthe-
mum alpestre*). Bolj zgodaj cvetita kamnokrasi
(*Petrocallis pyrenaica*) in velesa (*Dryas octope-
tala*), prvi vijoličen, druga bela in tudi bolj na
splošno znana. Na kraju, ki ga imam v mislih,
uspeva v tej združbi okrog 25 cvetnic in nekaj
mahov, kar je poprečje za naš *Caricetum
firmae*.

Malo naprej, kjer se zdi svet kot preluknjan od
neštetih bomb, raste na vlažnem in ustaljenem
gruču drugačno rastlinstvo. Že v najzgodnej-
šem poletju bi moral priti, če bi hotel videti,
kako cveti naš edini rdečecvetni kamnokreč –
Saxifraga oppositifolia. Še v septembru pa se
kaže zelenkasto cvetje mnogo manj privlačnega
homuličnega kamnokreča (*S. sedoides*), ki je

¹ Na južnih pobočjih, v splošnem niže od združbe čvr-
stega šaša, uspeva v naših Alpah združba vednozelenega
šaša in modrike (*Sesleria-Sempervivum*), ki tudi raste
v strnjanih rušah in sem jo na kratko omenil v članku
»Po pastirskih stezah Zadnje Trente« (Plan. Vestnik 63:
305–309, 1963).

značilen za vlažno skalovje in grušč. Pozornost zbujajo vijoličasti repnjak (*Arabis caerulea*). Alpski botanik ga bo pri nas najprej spoznal okrog Triglava, kjer je še kar pogosten, nekaj novih nahajališč (Kriški podi, Jezero) pa je bilo odkritih šele v zadnjem času.

Preselimo se na Šplevto. Ponižen je od tu njen vrh (2262 m), medtem ko se iz Vrat ali s poti na bivač Šplevta kaže zelo divja. Skoraj tik ob nas se spreleti orel in spomnim se na Sivega volka, ki nam je že pred precej leti v Vratih buril domišljijo s pripovedovanjem o orlovih gnezdih v prepadnem Kališču. Nekaj zamahov s krili in že izginja v megli proti Cmiru, mi pa se z nosovi spet zarijemo v rastline. Na bolj skalnatih tleh okrog vrha ponovno čvrsti šaš s svojo tovaršijo, proti Vratom pa položnejše sočno zelene trate, ki pa so jih ovce in gamsi dodobra popasli. Vse je obgrizeno in paziti moraš, da ne poklekneš v vsepovsod razsejane bobke. Dolgo časa traja popis na travniku in raje prizanesem z naštevanjem rastlinskih imen. Tudi nam je potreben oddih, saj je čas za kosilo že davno minil. Pa še hladno je postalo in brez pravih namenov se odpravimo na Grlo. Še preden smo čez melišče pred vstopom v skalovje, Tine opozori na gamsa. Čeprav se trudim, v bitju, ki poskakuje čez grušč, ne morem videti drugega kot planinskega zajca, izreden primer sicer in tudi ušesa so tako veličastna, da naj bo Tinetu prehitra določitev odpuščena.

Na vrhnjem robu se zasedimo. Gledamo v Martuljek in opazujemo megle, ki se trgajo po Dovškem Križu in Oltarju. Možgani so še vedno utrujeni, mišice pa spet prožne in odpravimo se na Grlo samo. V drobnem grušču s precej ilovnatimi primesi se v stotinah ukoreninjen triglavski dimek (*Crepis terglouensis*), ljub znanec že od prejšnjega leta. Tedaj sem na Mikčevi vrvi zlezal na Oltarjev greben s škrbine nad gruščnatim žlebom, tokrat nam to brez vrvi ni mogoče in poskusimo na Oltar levo od žleba. Zelo dobro gre in ko premagamo malce strmo, a z oprimki dobro opremljeno ploščo tik pod grebenom, imamo v žepu enojko. Kajti tako je najlažji vzpon na Oltar (2621 m) ocenjen v »Našem alpinizmu«. Na vrhu so večerno sonce, vpisna knjiga, fotografiranje, predvsem pa vabljiv pogled na Visoki Rokav in na Škrlatico. Cveta se naravnost zaljubi v prvega, bogve, kako se ob taki konkurenci počuti njen mož v dolini. Mikec, ki pleza in ima lepo rdečo vrv, je že obljubil, da nas bo peljal na vrh, ki ga »Naš alpinizem« imenuje najteže dostopnega v

vzhodnih Julijcih. Zelo rad bi prišel nanj in videl Oltar tako, kot ga kaže naslovna slika v »Našem alpinizmu«. Na vrhu Oltarja Oltar pač bolj malo vidimo. Smo pa zelo srečni, neznanstvo daleč od markiranih poti in domov onkraj Vrat, čeprav je vse to le malo kilometrov od nas. Prosti smo, svojo smer si izbiramo sami, iščemo oprimke, ki so sicer večinoma majhni, in bi se nam, tako razvajenim, solidno zabiti klin bolj prilegel. Z zadržanim dihom in nekaj goljufije pa gre tudi »brez«.

Ne vem, ali je naslednje razmišljanje povsem avtentično, v celoti domišljeno v gorski samoti med Oltarjem in Kukovo špico. Morda so dodatki tudi iz razmišljanj v dolini. Za to-le gre: Kaj bi se zgodilo, če bi se pojavil predlog o gradnji planinske koče v teh gorah, npr. nekje na Gruntu? Če bi postavili kočo, bi prišlo po neizprosni logiki razvoja tudi do markiranja in zavarovanja poti na Dovški Križ, Oltar, morda celo na Visoki Rokav. Za stoti jubilej naše planinske organizacije pa bi nadelali še greben od Rokava k Škrlatici in ustvarili resnično veličastno povezavo med Grantom in Kriškimi podi. Seveda bi tudi čez Grlo v Martuljek morala pomagati žica in morda še kam. Ne planite takoj, ljubitelji samotnih martuljskih gor! Bil sem na Oltarju brez klinov, na plezalčevi vrvi bi zmogetel tudi Rokav, ni šment! Dovški Križ pa je tudi nezavarovan čisto lahek in kot boste izvedeli iz nadaljnega pripovedovanja, lahko tudi neplezalec lepo pride na Škrlatarico in Kukovo špico. Sem za te gore, kakršne so dandanes, torej nobenih zavarovanih poti in koč. Pa vendar: že z ležišča v bivaku se tako lepo vidi Triglav, ki se mu obetajo žičnice. Naša planinska organizacija ni proti njim. Žičnice so osnova za masovni turizem. Kako je že hvalevredno napisal naš razgledani urednik? »Današnji masovni planinski turizem gotovo ni nadaljevanje v razvoju planinstva, ampak neke druge vrste rekreacija, ki s planinstvom nima kaj prida opravka.«² In če bo klasično planinstvo, tisto prigarano, izrinjeno s Triglava, ali si ne bo hotelo poiskati svoj življenjski prostor kje drugje? Kako bi mogli preprečiti zavarovanje poti na Oltar, če nismo znali preprečiti triglavske žičnice? S tem hočem povedati, da je treba z gorskim svetom pazljivo ravnati, ohraniti planinstvu njegovo fizično podlago, sicer bomo kot planinci izgubili svoj *raison d'être*. Te besede pa niso in ne bodo biti fron-

² Tine Orel: Ob našem jubileju (Plan. Vestnik 68: 49, 1968).

talen boj proti tehniki ter bi jih zaokrožil z izjavo, da tudi sicer podpišem navedeni članek.

Kar hitro smo spet pod Grlom. Čeprav se mračni in misel na hrapavo zakraselost da sicer bližnjega bivaka ni vabljliva, se sredi melišča pod skalovjem ustavimo in posedemo v grušč. Prihajajoča noč naglo vpija zadnjo svetlobo dneva in v zbranem miru še enkrat podoživljamo pravkar končani dan. Pravzaprav sem gor nismo prišli na oddih, temveč delat. In rečem lahko, da si lepšega dela in lepše delavnice ne morem predstavljati.

Spet smo doma, v bivaku. Hvaležni smo jeseniškimi skalašem, ki so leta 1936 postavili to imenitno zavetišče. Morda se kot neplezalec motim, ko se mi zdi, da je dandanes dvojka zunaj plezalskega dogajanja. Današnje plezalne naloge so najbrž drugje, ne v užitka polnih prečenjih martuljskih grebenov in kratkih sten. Prvenstvenih plezarij tu ni več, a ostale so še naloge, po svoje tudi prvenstvene. Oltar z Mikecem je bil »prvenstveni« botanični vzpon, s Tinetom in Cveto pa »prva ponovitev«, enako Dovški Križ z nedokončano Široko pečjo, Škrnatarica in Kukova špica s Tinetom in Cveto prva botanična vzpona. Kot prvenstveno razumem prvič dokumentirano, ni pa mi znano, da bi bila kakšna botanična dokumentacija o teh gorah. Zdaj pa v dolino odnašamo v papir vložene rastline in Tine je sestopal v Vrata z nahrbtnikom, polnim vzorcev zemlje za pedološke raziskave. Po plezalskem odkritju prihaja še botanično (je pa tudi že skrajni čas!).

Dnevu, ki smo ga posvetili okolici bivaka, naj sledi dan z bolj oddaljenimi cilji! Že dolgo je tak cilj določen, najbrž že od leta 1955 naprej, ko sem bil na Vrtaškem vrhu in se nisem mogel nagledati Kukove špice. Pot do nje pa je popolna neznanka, le na Dovškem Križu sem že bil, za naprej pa bomo videli.

Na vrhu Dovškega Križa (2531 m) smo. Edinstven je pogled na Široko peč. Njen nazobčani stolpasti greben loči od Karavank le Savska dolina, pa vendar si je težko predstavljati večje nasprotje, kot je neugnano razčlenjeni svetli apnenec Široke peči na mirnem, temnozelenem ozadju zahodnega karavanskega hrbta. Široka peč je kot zid, njegovo severno stran poznamo iz Martuljka, južna se nam kaže le z Dovškega Križa in z grebena proti Škrnatarici. Ta oklepa s Široko pečjo in vmesnim veznim grebenom krnico, ki se je je prijel ime Amfiteater (po Tumi: Za Široko pečjo),

visokogorsko skladje ostenij, melišč in snežišč. Rastlinstva skorajda ni, pač pa toliko več samote.

Ni čudno, da je pred letom dni, ko je bila zaradi novega snega široka peč še bolj bleščeča od današnje, Mikec predlagal, da bi šla nanjo. Z bojaznijo, pa tudi z radovednostjo sem gledal visoke stolpe, zlasti eden je kot iz enega kosa izklesan. Začela sva sestopati, jaz že varno otvezen na Mikčevi vrvi. Na severni strani je bilo v zasneženih kaminih zelo mrzlo. Povrhu sem si še ranil roko s priznano ostro martuljsko skalo (prav pod kožo se ti zajeda) in tako vidno markiral smer za vrnitev. Na grebenu je postalo spet topleje, čeprav je hladen veter skoraj povsem izločil dobrodejno toplino sonca. Tisti gladki stolp sva obšla po zahodni strani in po strmi zajedi spet prišla na greben. Napredoval sem počasi, ker sem si hotel prihraniti občutek, kako obvisiš na vrvi. Končno sva dosegla predzadnji stolp pred vrhom. Mikec je izginil za robom, jaz pa sem se ukvarjal z dejavnostjo, ki sem se je tistega dne naučil – z varovanjem. Nisem porabil kaj dosti vrvi in, namesto da bi jo spuščal, sem jo čez čas začel spet pritezati. Mikec se je vrnil in se jezil nad gladko steno, ledom na oprimkih in pri sebi najbrž tudi – name. Čez leto sem s Škrnatarice videl, da je stena v škrbino resnično gladka in da bi bila v tistih razmerah zame gotovo pretrd oreh. Preden sva obrnila, sem še slikal vrh Široke peči (2497 m), oddaljen morda 50 do 100 m zračne črte, malo bliže proti Dovškemu Križu pa popisal naskalno rastlinstvo, nedvomno prvo botanično dejanje na Široki peči.

Tokrat pa nam kaže, namenjenim na Kukovo špico, spust na drugo stran. Ko se nam zdi, da smo že dovolj nizka, zavijemo na levo. Ponekod nam žlebovi onemogočajo hojo naravnost in nas potiskajo više pod greben. Potem ni nobenega žlebu več in prost je dostop na obširno travnato streho Škrnatarice (2448 m). Megleno je in šele pozneje opazimo, da je za vršnim grebenom v megli še nekaj višjega. Pohitimo tja, a glej, vmes je še škrbina, v kateri je škatala z vpisno knjigo. Iz škrbine pa je treba do zaželenega vrha splezati čez kratek skok, kjer bi nam vrv prav prišla, zlasti pri spustu. Na strani proti Amfiteatru pa odkrijemo lažji prehod in že se vpisujemo v še eno knjigo. Ta je res malo v uporabi: to leto smo zazdaj edini, lani pa ni bilo sploh nobenega vpisa. Tedaj sem menil, da je to pravi vrh Škrnatarice, ko pa sem pred kratkim bral

dr. Potočnika,³ mi je prišlo na misel, da smo utegnili biti na Mizi. Tega imena Tuma v svojem »Imenoslovju« in pa na zemljevidu Triglav-ske in Skrlatiške skupine nima.

Iz škrbine se na eno stran spušča gruščnat žleb v Amfiteater, na drugo na Gulce. Kako se pravzaprav pride nanje, se sprašujemo. Čez pobočja Škrnatarice, torej »okrog vogla«, ali pa kar skozi žleb? Njegovega konca ne vidimo, ker se zavija v meglo. Kakšen skok bi utegnil preprečiti, da bi še danes stali na vrhu Kukove špice. Dva sta res, pa k sreči oba »nedolžna« in pot na Kukovo je odprta. Vendarle pa skozi žleb rabimo celo ura. Ker je vlažen in senčen, v njem dobro uspevajo mahovi in Tine kar na debelo polni polivinilne vrečke s to nižjo zvrstjo klorofilnega življenja.

Nahrbtnik pustimo kar na Gulcah in s Tinetom tekmujeva, kdo bo do vrha Kukove špice napisal več rastlinskih imen. Zmagovalec ostane neznan, ker nas je omamilo čudno močno sonce, ki pripeka skozi meglo. Cveti lahko pokaževa glorio, sicer pa smo na vrhu (2417 m) tudi na končnem cilju. Spet knjiga, že od konca vojne dalje, pravo nasprotje tistih enodnevnik zvezkov na Triglavu, ki jih popisane najbrže močjejo v peč.

Vrnitev po isti poti je le še ponavljanje v obratni smeri: temačni žleb pod Škrnatarico, razdrapana pobočja Dovškega Križa, vse je hitro za nami in spet smo na vrhu Dovškega Križa. Šele zdaj odkrijemo vpisno knjigo, ki jo je »izpostavil« Uroš Zupančič v počastitev raznih jubilejev leta. Medtem se zmrača in komaj še utegnemo pred trdo temo najti sestop s Križa na Jezero. V bivak se vrnemo židane volje, saj Dovški Križ, Škrnatarica in Kukova špica v enem dnevu niso kar tako, zlasti še ob botanično delovnem vzdušju, v katerem je minil dan.

Spet kratek vložek, ki mi je prišel na misel, ko na škrbini med Mizo in Škrnatarico nismo vedeli, ali nas bo grušč v žlebu res popeljal na Gulce. Takšen namig bi lahko našli v kakšni knjigi, naj bom določnejši, v vodniku po Julijskih Alpah. Domovino spoznavam in se jo učiš ljubiti tudi po »planinskih« poteh skozi vinske gorice, to je res, njen gorski del pa vendarle samo v gorah. Naša planinska zveza, ki si jo v prvi vrsti predstavljam kot gorsko, naj bi poskrbela za vodnik po Julijskih Alpah. Tukaj ne mislim na vodnik po (samo) markiranih poteh, na način transverzalnega, temveč na sistema-

tično obdelavo vseh vrhov. Tak vodnik (ki ga za nekoč italijanski del imamo v italijanščini) bi bil pomembno kulturno dejanje, resnično odprtie naših Alp, ne s kopačami, ometačami, rdečo barvo in pivnicami, temveč z ljubečim in jasnim pogledom in s čistim, navdušenim srcem, kot bi rekel Kugy. Marsikdo, ki se je izuril na lažjih in težjih zavarovanih poteh, si zaželi na vrh, na katerega ne kaže nobena markacija. Namesto nje naj mu pomaga vodniška knjiga. Pristop je opisan, vrh je odprt, vendarle pa ostane tak, kot je bil nekoč: nepobarvan, neuklenjen, nenačet.

Četrty dan je povsem posvečen botaniki, planinskih ciljev nimamo več. Tudi vreme nas k njim ne spodbuja: hladna megla se plazi čez robove. S Tinetom se za ves dan »zabijeva« na Jezero. Že lani sem tam odkril zelo lepe sestoje rastlinstva, ki je v Julijskih Alpah redko: samo še na Mangartu so snežne dolinice tako lepo razvite kot na Jezeru. Na debeli plasti ilovnate zemlje, ki so jo sneg, voda in veter polagoma nanесли na ravnico pri Jezeru (že melišče na Grlu ima mnogo ilovnatih primesi!), dobimo prav posebno rastlinstvo. Snežne dolinice so tisti kraji, navadno uleknjene kotanje ali blago nagnjena pobočja, kjer sneg skopni pozno spomladi ali šele poleti, pa tudi drugače so tla vedno vlažna in mrzla. Izraz je doma v Švici in so ga v botanično literaturo vpeljali že zgodaj v prejšnjem stoletju. Rastline, ki rastejo na takih tleh, imajo kaj malo časa, da v kopnem presledku med dvema snežnima odejama zrastejo, vzcvetijo in tudi še izzorijo semena. Takšne rastline uspevajo tudi na Jezeru. Zelno vrbo (*Salix herbacea*) je Linné imenoval najmanjšo med drevesi. Le kako, saj opazimo le nekaj okroglih lističev, pritisnjenih k tlom. Ko pa jo izkopljemo, vidimo, da ima lesena stebelca in je torej zares drevo, čeprav bolj »mini«. Po njej se značilna združba snežnih dolin imenuje *Salicetum herbaceae*. Nizki alpski zvonček (*Soldanella pusilla*) v septembru kaže le še množico drobnih okroglih listkov, bolj zgodaj pa poganja enocvetna stebelca, s kimajočimi rdeče vijoličnimi, drobno narezljanimi cvetnimi zvončki. Alpski zvončki, ki sicer niso nobeni zvončki, temveč jih prištevamo med jegličevke, so med najlepšimi stvarcami iz bogatocvetne alpske flore. Nizki griževac (*Gnaphalium supinum*), žoltec (*Sibaldia procumbens*), alpski jetičnik (*Veronica alpina*), rjava bekica (*Luzula alpino-pilosa*) je samo še nekaj imen, ki poznavalcu takoj zbudijo predstavo o rastlinstvu snežnih dolin. Precej je živorodne alp-

³ Poglavje »Mortuljek-Amfiteater-Miza« (str. 39–47 v knjigi »Srečanje z gorami«).

ske latovke (*Poa alpina* var. *vivipara*), zanimive trave, ki se bolj kot s semeni razmnožuje vegetativno. Cvetna stebila so polegla, v klaskih pa namesto cvetov nastajajo mlade rastlinice in se kar na mestu ukoreninjajo. Tine je navdušen nad bogastvom mahov, našla sva prostore, kjer zaradi kratkotrajne vegetacijske dobe zmorejo uspevati skoraj le še oni. Dva kapičarja (*Polytrichum juniperinum*, *P. sexangulare*) na široko obraščata vlažna tla in še kar spominjata na rastline, medtem ko je mah jetrenjak (*Anthelia juratzkana*) prej podoban sivkasti sluzasti prevleki. Na tleh občasno potopljenega Jezera je zelenkasta zdrizovina: gre za modro zelene alge, ki so še mnogo manj zahtevne od mahov.

Hladno je, vendar me puhovka dobro varuje. Lani sem prav na tem mestu in pri tem delu pošteno prezebal in to me je izučilo, da sem se odpeljal v Celovec in kupil ta bolj alpinistom znani del opreme. Najina nosova sta ne prestando pri tleh, skušava opazovati čim bolj natančno. Tako se zgodi, da šele čez nekaj ur zagledava poginulo ovco, ki leži komaj 10 m od naju in ki so jo krokarji že skoraj do kraja izjedli. Cvetja je zlata, odličen je vroč čaj, dostavljen na delovišče, popoldne pa se sploh pridruži in koplje vzorce tal. Tine je pozneje v Ljubljani določil pH zemlje v različnih globlinah in ugotovil veliko zakisanost tal v snežnih dolinicah. Merimo tudi temperaturo v različnih globlinah tal in različno visoko nad njimi ter dobivamo podatke za zanimive krivulje.

Isto se nadaljuje petega dne dopoldne, po kosilu pa zložimo nahrbtnike. Cvetja vzorno pospravi bivač in upamo, da ne bomo »prišli« v knjigo pripomb, ki jo nekateri tako prizadevno vodijo. V ganotju slovesa zložimo prigradnico, ki je ovekovčena v Tinetovem zapisniku, potem pa po petih dneh spet pritrdimo ključavnici in se zapodimo po melišču navzdol. Ne mine četrte ure, pa smo že pri zgornjem izviru Rdečega potoka in le krajši botanični presledki nas zadržijo, da v rekordnem času ne pridemo v Vrata.

PLANINSTVO NA VELEBITU

Dr. Željko Poljak

ar je Grkom Olimp, Črnogorcem Lovčen, Slovencem Triglav, to je Hrvatom Velebit. Velebit je največje hrvatsko pogorje. Čeprav ne imponira z višino svojih vrhov, je s svojo silnostjo in izredno dolžino zarezal globoko sled v psihični in fizični kulturi hrvatskega naroda, v njegovi zgodovini, književnosti, gospodarstvu in znanosti. Je najdaljše pogorje dinarskega gorskega sistema, v njem se je do maksimuma razvila kraška morfologija, tako površinska kot podzemna. S svojimi naravnimi posebnostmi, z obsežnostjo, polno raznolikostjo, z lego ob morju in s kontrasti svojih pobočij, je od davna mikal raziskovalce različnih strok. Znanstvenike je bolj zanimala njegova flora in kraška morfologija, gotovo pa so bile njegove estetske vrednote tudi važen dejavnik pri njihovem zanimanju za Velebit. Samo tako si lahko razložimo nepretrgano stoletno sled raziskovalnih potovanj, nenavadno veliko število njegovih ljubiteljev in literaturo, kakršne po obsegu ne izkazuje nobeno drugo pogorje na Balkanskem polotoku.

Morda na svetu ni gorovja, ki bi o njegovi flori en sam avtor napisal knjigo štirih debelih zvezkov enciklopedijskega formata.¹ Cela plejada uglednih strokovnjakov velebitologov je ustvarila zaokroženo znanost o tem pogorju, ki jo brez obotavljanja lahko imenujemo velebitologijo. K raziskovanju Velebita so prispevali tudi slovenski učenjaki, planinci in alpinisti. Planinski Vestnik je večkrat pisal o njem.²

Velebit se razteza prav ob morju. Najvišji vrh je Vaganski vrh 1754 m v južnem Velebitu. Absolutna in relativna višina vrhov sta identični. S svojim nepretrganim hrbtom, preko 140 km dolгим, predstavlja mogočno pregrado med Liko

¹ Arpad Degen: Flora Velebitica I–IV, Budapest 1936–1938. Prvi pesnik, ki ga je inspiriral Velebit, je bil Petar Zoranić iz Nina pred več kot 400 leti («Planine» napisane 1536, tiskane 1569 v Benetkah).

² Justin, R.: Izlet na Velebit, 11: 37, 1905. — Tarczy, G.: Po sjevernom Velebitu, 22: 219, 1926. — Cvetišić, V.: Velebit 24: 29, 1928. — Oblak, J. C.: Velebit 25: 255 in 265, 1929 in 26: 1, 1930. — Ciglar, M.: Velebit, 68: 22, 55 in 107, 1968. — Gilić, S.: Anića kuk — smer Klin, — 67: 191, 1967.

in Primorjem. Ostro deli dva različna sveta, mediteransko regijo z mediteransko klimo, floro, favno in gospodarstvom od Like z vsemi njenimi kontinentalnimi značilnostmi. Pa tudi sam Velebit sestavlja dva različna sveta: njegova primorska in kontinentalna stran. Primorska je gola in brez voda, prava kamenita puščava, v kateri poleti vlada strahovita suša, pozimi pa zloglasna burja z orkansko močjo, liška stran pa je pokrita z nepreglednimi gostimi gozdovi, ki imajo marsikje še vedno pragozdni značaj.

V enem pogledu pa Velebit vendarle ni meja: Ni razvodje. Voda iz Like nič ne ovira na njihovi poti proti morju. Zanje Velebit sploh ne obstoji. Ponikalnici Lika in Gacka se prebijata skozi velebitski masiv po številnih podzemskih tokovih proti Jadranskemu morju. Hidrogeologi so dokazali, da so pomorski izvirki pri Jurjevu, znani pod imenom »vrulje«, dejansko ustja liških rek. Zadnje čase je njihov tok nekoliko spremenil svojo smer, izkoriščena je višinska razlika med liškimi vodami in morsko gladino. Voda se po predorih skozi Velebit uravnava do naprav hitroelektrične centrale »Senj« pri Jurjevu.

Velebitsko podzemlje že dolgo raziskujejo, vendar je v njem še mnogo neznank. Doslej so dobro raziskane komaj jame v Veliki Paklenici (jama Vodarica, Manita peč itd.), jama v Vrtlini (dolga okoli 700 m), jama Puhalička (globoka 240 m) in znana Cerovačka pečina pri Gračcu (doslej so odkrili 3000 m rova).

Velebit ni enovit planinski greben z dvema stranema in ostrim hrbtom, kakor se kaže opazovalcem z vznožja. Njegov višinski pas ni hrbet, ampak široko pogorje, v severnem delu široko celo 30 km. Na tem področju se vrsti nepregledno število vrhov in dolin. Vrhovi imajo največkrat obliko kukov, t. j. raztrganih divjih kamenitih skupin, pogosto zelo slikovitih, in nenavadno skladno arhitekturo. Prav tako so tudi zelo tipične doline. Vse so kraškega tipa, zaprta korita, dolci ali vrtače. Posamezni tipi dolin imajo v Velebitu specifična imena, ki jih ne najdemo nikjer drugje. »Duliba« je koritaste oblike, pogosto s travnatim dnom (Krasanska, Lomska, Apatišanska duliba itd.).

V srednjem Velebitu se manjša dolina imenuje »padež« (Šegotski, Dundović, Crni padež itd.), večja pa »dabar« (Ravni, Došen, Crni dabar). Travnate gorske jase, obkrožene z gostimi mračnimi gozdovi in belimi apneniški kuki, ki srše iz njih, so tipične za Velebit in njegov najlepši okras. Najslikovitejši dolci obkroženi s kam-

nitimi kuki najbizarnejših oblik so na višinski terasi, ki se razteza vzdolž vse velebitske strani na višini okoli 800 m. Tu so se nanizali kakor zale oaze sredi divjega krasa. Tu bomo često srečali poletne pastirske stanove podgorskih pastirjev ali napol nomadskih črednikov iz severne Dalmacije.

V prejšnjih časih je bilo razvedovanje in potovanje skozi tako področje s tako zapletenim reliefom povezano z velikimi težavami zaradi transporta, orientacije, prenočevanja in oskrbe. Pred vojno je bil vsak večji obisk Velebita prava ekspedicija. Danes je situacija popolnoma drugačna. Da je tako, se je treba zahvaliti jadranski cestni magistrali po vsem primorskem vznožju pogorja, mreži gozdnih cest, modernizaciji in asfaltiranju nekaterih prečnih cest (Gospić-Karlobag, Senj-Otočac), celi vrsti planinskih domov in zavetišč (zdaj jih je 13) in predvsem vzdolžni višinski turistični poti skozi severni in srednji Velebit.

Lahko trdimo, da ta velebitska turistična pot nima primere v naši deželi in da je edinstvena mikavnost v evropskem merilu. Česa podobnega ne najdemo niti v Alpah. Pot teče od planinskega doma na Zavižanu (1594 m) do prelaza Oštarije v dolžini 50 kilometrov in se stalno drži najvišjih vrhov s čudovitimi pogledi na morje in na otoke. Cesta je speljana tako, da zadovolji tudi lagodnejšega izletnika. Tu ne občutiš strmin in sestopov. Tudi najmanjše vrtače premaga pot z viadukti, pečine pa so presekanke, da se pešcu ni treba plaziti preko njih. Pot je pravi planinski sprehod, promenada skozi najhujši dinarski kras. Speljana je tako spretno, da se pokrajina menjava s pravo filmsko brzino, za vsakim ovinkom nudi novo presenečenje. Višek poti po estetski vrednosti in atraktivnosti je v Rožanskih kukih. Zaradi svoje prvobitne lepote in nedotaknjene divjine so bili ti kuki januarja l. 1969 oklicani za strog naravni rezervat in so zavarovani. Skozi najstrašnejši del kukov, ki so jih nekoč planinci morali premagovati tudi po več dni, se danes izletnik sprehaja po višinski stezi in si kot v kakem muzeju ogleduje levo in desno od nje kamenite kraške oblike, kakršne nam more prikazovati le domišljija. Pot so delali od l. 1930 do 1933, obnovili pa l. 1968. Po svojem projektantu se imenuje Premužičeva pot. Vije se mimo planinskega doma Zavižanu, Rosiševe koč v Rožanskih kukih in mimo zavetišča na V. Alanu, Skorpcu in Oštarijah.

Premužičeva pot je sestavni del »Velebitske planinske poti« (VPP), planinske magistrale, ki jo

Tulove grede (Južni Velebit)

Foto dr. Ž. Poljak

bo letos v »Letu Velebita« izročila prometu Planinska zveza Hrvatske.³

VPP se od Oštarij nadaljuje tudi v Južni Velebit in pri tem izrablja stare steze. Dobro markirana poteka po najvišjih vrhovih (Vaganski vrh in Sv. Brdo), na koncu pa se spusti do planinskega doma v Veliki Paklenici.

Velika in Mala Paklenica sta poglavje zase. Sta ozki soteski usekani v gole stene, visoke tudi preko 300 metrov, tako strme, da človeka prevzame občutek tesnobe, ko pogleda v višino proti nebu, ki ga komaj zazreš skozi čeri. Zaradi svojih izrednih naravnih posebnosti sta Paklenici oklicani za nacionalni park in velja zanj posebna uprava. Velika Paklenica je posebno mikavna za alpiniste, saj ima nekaj sten z zelo zanimivimi plezalskimi problemi. V stenah Aniča kuka, Čuka in Visoke glavice so doslej preple-

zali celo vrsto prvenstvenih vzponov, med katerimi je tudi sloviti »Klin« (VI⁹, 350 m). Ker je blizu jadranska magistrala in udoben planinski dom v V. Paklenici, vreme pa sredozemsko, tu pozimi lahko plezaš – v poletnih razmerah.

Srečanje alpinistov v Veliki Paklenici ob državnih praznikih je že tradicionalno.⁴

Kako priti čez Velebit? Zelo preprosto: Prehoditi VPP. Na tej poti, dolgi preko 100 km, je ravno deset planinskih koč in zavetišč. Objekti sicer niso oskrbovani (razen doma v V. Paklenici), nudijo pa varno streho nad glavo in skromno ležišče. Kdor želi dobiti značko VPP, naj spotoma na kontrolnih točkah zbere pečate v poseben popotni dnevnik.⁵

Kdor želi Velebit prehoditi s presledki, bo lahko došel v njegovo višinsko področje po eni od petih prečnih cest (njihovi prelazi so Vratnik, Oltarji, V. Alan, Oštarije, M. Halan in Prezid). Večji del gredo preko njih avtobusne zveze med

³ »Leto Velebita« prireja Planinska zveza Hrvatske v l. 1969 z namenom, da vse planinske sile v republiki vpreže k definitivni obdelavi tega pogorja. V okviru te akcije bo organizirala razstavo planinske fotografije z velebitsko tematiko, izšla bo obsežna monografija o Velebitu, prometu bo izročena markirana pot »Velebitska planinska pot«, odprta bodo nova zavetišča, vstili se bodo skupinski obiski z vodniki na čelu, za prvomajske praznike bo alpinistični tabor v Paklenici. Letošnje republiško orientacijsko tekmovanje bo na Velebitu, glasilo »Naše planine« pa je odprlo novo rubriko, posvečeno Velebitu.

⁴ Za praznik Dneva republike 1968. l. je bilo registrirano med drugim 16 vzponov in to plezalcem iz Maribora, 4 iz koroškega AO in 2 plezalcem iz Ljubljane. Vzpona je naredila 59 navez (102 alpinista) v 14 različnih smereh. Slovenski alpinisti so pri tej priložnosti zabeležili dve prvenstveni smeri.

⁵ Popotni dnevnik in navodila izdaja Planinska zveza Hrvatske, Zagreb, Gajeva 2 a.

jadransko magistralo in notranjostjo. Velebit lahko prehodimo tudi v etapah. Planinci, ki razpolagajo z motornim vozilom, posamezne etape lahko prehajajo, vozilo pa naroče na točki, s katere se spuste k morju prenočevat. Možno je tudi potovanje po cesti čez severni in srednji Velebit, dolgi okoli 100 km, vmes pa stopiti na kak vrh ali drugo zanimivo točko. Velebit je posebno blizu slovenskim planincem. Jadranska magistrala in razviti avtobusni promet omogočata izlet v katerikoli del Velebita za konec tedna. Planinske izlete po Velebitu je možno združiti s kopanjem v morju, kar je po končani turi izreden užitek. Prihodnost turističnega razvoja podgorskega primorja in velebitskega planinstva je nedvomno v njuni integraciji. Prvi korak v tej smeri je planinski dom v primorskem mestu Jablancu, ki je zaradi svoje lege ob morju planinska posebnost. Dom je izhodišče za vzpon do Rossijeve kolibe v Rožanskih kukih, ki stoji 1500 m višje.

Velikanski nepregledni Velebit danes planincem ni več neznanka, o njem ni več treba zbirati podatke med znanci in redkimi poznavalci. Pravkar je izšla obsežna monografija o tem pogorju. Prvi del knjige je prirodoslovno-znanstvenega značaja, drugi del pa obsega opis vseh glavnih poti in plezalski vodnik po velebitskih stenah.⁶ Posebno pa so vredni oglada: v severnem Velebitu Rožanski kukovi (planinska kočja na Zavižanu in Rossijeve kolibe) in Veliki Kozjak (zavetišče na V. Alanu), v srednjem Velebitu nekdanji nacionalni park Štirovača (na vzdolžni velebitski cesti) in Dabarski kuk (zavetišče na Oštarijah), v južnem Velebitu pa vrh Visočica (planinski dom na Visočicah), Vaganski vrh in Sv. Brdo (planinski dom pod Štirovcem), Tulove grede (zavetišče na M. Halanu) in nacionalni park Paklenica (dom v V. Paklenici).

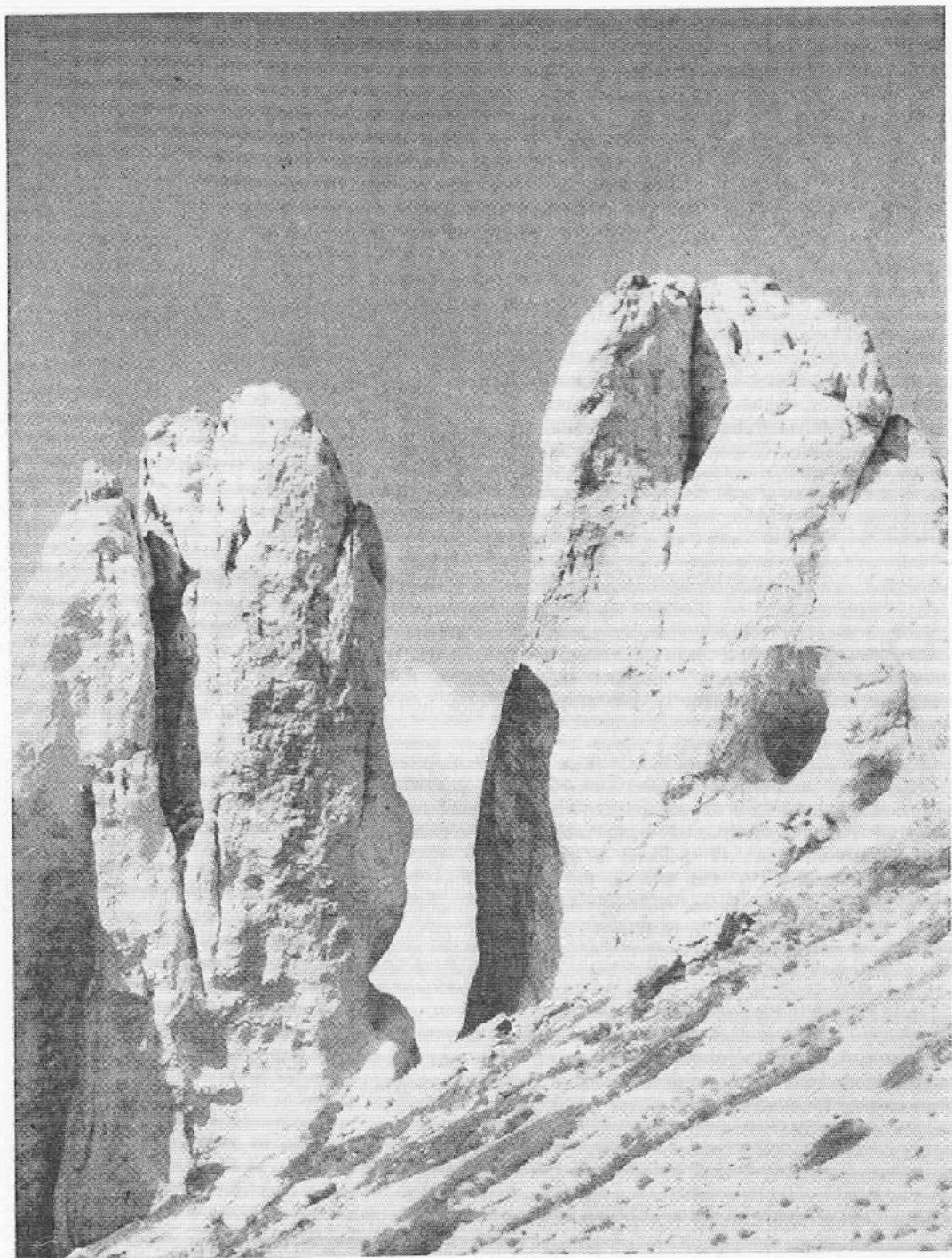
⁶ Dr. Željko Poljak: Velebit, Zagreb 1969 (300 strani, 100 fotografij, geografska karta 1 : 100 000, cena 20,00 N din). Izdala PSH Zagreb, Gajeva 2 a.

S HELIKOPTERJEM NA SMUČANJE

Münchenska športna hiša A. Schuster (kratko: ASMü) je pri pospeševanju športov v gorski naravi zelo iznajdljiva. Poročali smo že, da prireja že tretje leto turistične izlete v Himalajo, ki so dosegljivi poprečnim — seveda petičnim — planincem. Mikavne novosti za vsako leto ponuja tudi smučarjem. V sezoni 1968/69 je začela s helikopterji in letali prenašati nedeljske smučarje v znane zimskošportne centre: Oberstdorf, Bad Reichenhall, Garmisch, na Pic Corvatsch itd. Za 315 DM poleti smučar s prtljago in smučmi iz Münchena do St. Johanna. »Mrtvega« časa skoraj ni, nedelja je bolje izrabljena, če seveda odračunamo čakanje pri žičnici in na liflih. Schuster je za te polete najel letalsko družbo »Sud-helicopter«. Športni helikopter vzame na krov 4 smučarje, ki imajo že med poletom svojevrsten užitek, ko s ptičje perspektive gledajo na alpsko belo opojnost. »Heli« tipa »Jet Ranger« leti s hitrostjo 230 km/h, radij ima 600 km. Schuster meni, da je to pri gneči na požlejenih cestah promet bodočnosti. Z njim bo evropski smučar zlahka vezal smučine v Ameriki, v SZ, celo na Kitajskem, če bo imel čas in denar.

FRANCOZI NA KAVKAZU

Pik Ščurovskij so si med drugim izbrali za cilj francoski alpinisti, ki so l. 1967 obiskali Kavkaz. Bernard Amy je o tem nekako takole zapisal: Ko so se namenili na Kavkaz, so si obljubili, da bodo delali samo velike ture v ledu, saj vendar nima smisla preleteti 4000 km, da bi delali to, česar imajo odveč doma. V Kavkazu so pričakovali povsem nekaj drugega, med drugim tudi »vonj po orientu«. Ko pa so prišli v dolino Baksan, so videli, da je močno podobna chamoniški: Tudi orienta ni bilo kaj prida, deževalo je pa prav tako kot v Chamonixu. Naskočiti so mislili takoj Užbo, pa jih je ruska zdravnica opomnila na aklimatizacijo in tako so izbrali severozapadno steno Pik Ščurovskega, ki jo oce-

Motiv iz Tulovih gred

Foto dr. Zeljka Poljak

njujejo s V b. Avstrijski plezalec Erich Vanis, dober poznavalec Kavkaza, jo primerja celo z južnim grebenom Aiguille Noire, severovzhodno steno Piz Badile ali celo s Hinterstoisserjevo prečnico.

Stena je visoka 950 m, smer kopna, Francozi so jo ocenili s IV, V in celo V+. Primerjali so jo z južnim stebrom v les Ecrins. Smer je našpikana s klini, orientacija torej ni težka, skala dobra. Dosegli so vrh v 9 urah, kar je tudi najboljši čas ruskih alpinistov, po navadi pa rabijo dva do tri dni. Res pa je, da vstopajo vedno po štirje in da se jim le redko mudi in da še vedno vztrajajo pri trikunih. V steni so srečali šest ruskih plezalcev, ki so se utaborili za bivak. Francoze je sprejel tudi v steni širok ruski nasmeh. Z nekaj nemščine in ruščine pa z gestikuliranjem so se ves popoldan pogovarjali o velikih turah v Pamiru, Tian-Šanu in ugotavljali isti entuziazem za gore na obeh straneh. Malo so jih razumeli, Rusi nje ne dosti več, pa so postali pristrčni prijatelji sredi kamenitega osrčja kavkaških gora in prebili bivak v nepozabnem razpoloženju. Naslednji večer jih je ujel dež, jih prepodil iz šotora, dobili so zavetje pri Rusih, nato pa premočeni odšli z vrha v dolino, kjer so, čudno, naleteli – na prav tako travo, kot je v Taconnayu. Ali je treba tako daleč ponjo, se sprašuje Amy. Toda ali je treba res vsak korak opravičiti, utemeljevati? Alpe in Kavkaz! Ni posebnih razložkov, a vendar v obeh pojmi čudeži lepote in posebnosti.

GORE V PODOBI

V Švici so septembra l. 1968 pod okriljem SAC, švicarske planinske organizacije, v Winterthuru odprli 12. razstavo planinskega pejzaža. Otvoritve so se udeležili mnogi vidni švicarski planinci, med drugim dolgoletni urednik glasila SAC »Les Alpes« dr. Max Oechslin in predsednik SAC Hektor Meier. V otvoritvenem govoru je Meier poudaril, da si SAC šteje v čast, če lahko prireja umetniške razstave. SAC, da ni samo športno društvo, ampak tudi pospešuje kulturo in umetnost.

Razstavo prirejajo v Švici vsako tretje leto, vsakič v drugem mestu, na sedežih planinskih sekcij. Umetniško doživetje gorske narave ima, tako pravijo prireditelji, neminljivo duhovno vrednost, daleč večjo kot fotografija in diapozitiv. Žirija je izjavila, da je priznavala predvsem originalne talente, pristnost in avtentičnost umetnine. Prijavilo se je 157 slikarjev, žirija jih je od teh odbila 72, torej skoraj 46%. Od 669 predloženih del jih je bilo 481 odklonjenih, torej 72%. Žiriji je bilo več do tega, da izbrane umetnike predstavi z več slikami, manj pa do tega, da bi bila razstava pestra po številnosti in značilnosti avtorjev. Tematična vezanost in predmetnost te vrste upodabljanja sta na razstavo močno vplivali, saj že vnaprej izključujeta celo vrsto priznanih umetnikov, »brezpredmetna« podoba pa je poleg tega v modi in učinkuje revolucionarno. Če je gora v podobi še danes tu, potem je to dokaz, da še lahko daje veljaven odgovor za današnjo rabo. Razstava je dokazala, da predmetna umetnost ne izgublja na moči, čeprav je bilo nekaj dobrih abstraktnih podob tudi tu. Presenečala je množina motivov in stilnih smeri.

Dr. Max Oechslin je za to priložnost spesnil odo »Alpine Kunst«, ki ni zgolj prigodna verzifikacija, temveč zveneča hvalnica goram.

7 MILIJONOV SMUČARJEV NA JAPONSKEM

Japonska ni samo smučarska velesila, ima tudi nenavadno močno industrijo za smuči. Največja tvornica za smuči je Kazama Ski Mfg. Co., ki na leto vrže na trg 600 000 parov smuči. Kazama izdeluje lesene in kovinske smuči in smuči iz modernih materialov. Izvažajo svoje izdelke po vsem svetu, celo v Avstrijo in v Nemčijo so prodrle daljnovzhodne dilce. Zastopstvo za Nemčijo je prevzela firma Selva Sport v Baslu. 85% vseh smuči uvažajo ZDA iz Japonske.

NAŠA V STENARJEVEM TRIKOTU

Klavdij Mlekuž

Stenar res zasluži ime Stenar. Saj je tako rekoč z vseh strani obdan s strmimi stenami. Le južno pobočje je nekoliko položnejše. Široka in preko tisoč metrov visoka vzhodna stena je plezalsko manj zanimiva. Morda zato, ker je pretežno obrasla s travo in ruševjem. Severna in severovzhodna stena sta za alpiniste mikavnejši. Obe sta že več ali manj plezalsko obdelani. Toda ne še popolnoma, še je ostalo prostora za nove smeri.

Severovzhodno steno alpinisti na kratko imenujejo Stenarjev trikot. Ta ogromni trikotnik meri v višino okoli 700 m. Preko te stene je izpeljal svojo smer eden najboljših povojnih slovenskih alpinistov Rado Kočevar z Avstrijem Rudijem Herbstom. Plezalca sta vstopila v steno pod vpadnico vrha, vendar sta se zaradi težav umaknila bolj v levo in izstopila na rob stene po levem razu. Smer poteka pretežno po naravnih prehodih in je zato klasična, ima pa nekaj skrajno težavnih mest.

Steno deli na dva dela ogromna zajeda, ki je tudi že preplezana. Prvi plezalci so bili Matjaž Deržaj in Tone Jeglič s prijatelji. Imenovali so jo »Zajeda spominov«.

V sredini je ostala stena še deviška. Zakaj ne bi poskusili mi? Morda pa bi šlo naravnost po sredini? Zgornji del stene je videti bolj problematičen. Širok pas črnih plošč zapira pot in kaže, da je tam le slabo razčlenjen svet.

Poskusiti ni greh, pravijo.

Plezalna sezona gre h kraju. Prvo nedeljo v oktobru s Koflarjem izbereva za poizkus.

Sobota popoldne. Težko otovorjena sopihava po cesti v Vrata. Toda ne dolgo, imava srečo, da naju vzame dobrodušen lastnik fička pod krov. Nisva sama! V Vratih je še, kljub jeseni, polno ljubiteljev gora. Beseda teče o plezalnih doživetjih minulega poletja.

Prvi poizkus 1. 10. 1967

Hladno jesensko jutro je kot umito, ko s težkimi nahrbtniki hitiva po poti proti Rušju. Dobro pol ure rabiva, da se pripraviva za težavni vzpon.

Tu pod steno stojiva z namenom, da izpeljeva direktno smer preko tega ogromnega trikotnika. Volje je dovolj in tudi telesne kondicije, saj imava to sezono za seboj že vrsto težkih plezalnih tur.

V steno vstopiva dobrih deset metrov levo od vznožja velike zajede. Stena nama že prvi meter pokaže zobe. Videti je, da gre tu zares! Zvone prične plezati. Nad polico, na kateri udobno stojiva, se boči ogromen previs. Ne gre drugače, že v prvih metrih je treba poseči po klinih. Za začetek ni slabo, prvi raztežaj lahko mirne duše oceniva s šesto stopnjo. Debelo uro potrebuje Zvone, da pretelovadi petnajstmetrski previs. Klini zelo slabo držijo, skala je tu dokaj slabo razčlenjena.

Sedaj je vrsta na meni. Ob napetih vrveh izbijava kline. V steni pustim le tri, kajti kljub veliki zalogi klinov, ki jih imava s seboj, se bojiva, da jih bo do vrha zmanjkalo. Po polurnih akrobacijah v stremenih stojim poleg Zvoneta. Pogled mi uhaja navzgor, iščem pot naprej. Tu je svet nekoliko bolj položen. Splezam raztežaj. Stena v naslednjih raztežajih ne presega pete stopnje. Čudovito je plezati deviško steno, ko ne veš, kakšna je in ali je sploh prehodna.

Na Rušju je vse polno planincev, ki se ozirajo v steno, od koder se sliši pesem klinov in klavdiva. Z vriski se pozdravljamo.

Stena naju zopet zaposli, tako da izgubiva smisel za čas in okolico. Plezam preko strmih stopenj, ki so na videz lahke. Pomagati si moram s klini. Na travnati polici, pod visoko počjo, si uredim stojšče. Zvone je kmalu pri meni, in že molče ogleduje široko poč, ki se dviga nad polico navpično.

Iskala sva težave in jih tudi našla. Zvone obdeluje široko poč v prostem plezanju, le v večjih presledkih mu uspe zabiti kakšen klin, ki pa ne drži kaj prida. Poč se po desetih metrih razdeli v dva kraka, ki skupaj delata obliko črke »Y«. Naravnost ne gre, boljši je desni krak, pod katerim je gladka strma plošča. Zvone uporablja vse plezalne tehnike, da premaga dobrih pet metrov desne poč »Y«, ki se nato konča brez razčlemb. Ni drugega izhoda kot naravnost preko previsa. Lesena zagozda in trije klini so potrebni, da Zvone premaga previs. Vrh previsa je odlično travnato stojšče, pravo orlovo gnezdo.

Hipoma je okoli mene vse sivo. Niti opazila nisva, kdaj je megla zavila steno v svoj sivi plašč. Težave v skalah te zaposlijo tako, da pozabiš na okolico. Zaradi orientacije naju ni

skrbelo, steno sva dobro poznala, saj sva plezala že ob smeri, levo in desno od najine.

Zvone se smehlja iz svojega čudovitega gnezda, ko priplezam do njega. In že mi kaže pot naprej, ki je videti vse drugo kot lahka. Zapustim orlovsko gnezdo in prečim dva metra v levo. Zopet sem v levi poči Y-a. Poč je navpična in proti vzhodu rahlo previsna. Hočeva težave in zato sva včasih kar malo razočarana, če se stena položi. Navpična žmulasta poč je kmalu nad menoj. Pogled navzdol mi zapira megla, zato globino le slutim. Kamen, ki se tu in tam odkruši, brez glasu nekaj časa pada v praznino pod menoj, šele globoko spodaj se odbije od stene in s truščem prileti na prodišče pod steno. Vrh poči prereže ozka polica, nad katero se boči trebušast previs. Nisva prišla ravno z namenom, da bi izsilila prehode naravnost. Plezala bova tam, kamor naju stena vodi, to se pravi, po najbolj naravni smeri.

Veter od časa do časa razgrne cunjaste megle, ki se držijo stene. Globoko v dolino Vrat mi uide pogled med temne gozdove, ki so obarvani s čudovitimi jesenskimi barvami. Med gozdovi se vije dolga bela črta, tja do Mojstrane. Cesta! Tam morava biti še danes. Peš? Če ne bo drugače!

Zopet sva skupaj na stojišču. Pet ur trdega dela v počeh in previsih je za nama. Stena postane tu položnejša. Vrh skalnatega stolpa postaviva možica iz kamnja, da bo kazal pot ponavljalcem.

Zapustiva skalnatega možica vrh stolpa in prečiva po grapi v levo. Izza velikega skalnatega stolpa se pne položna in dobro razčlenjena stena. Menjaje se v vodstvu plezava v gosti megli navzgor do širokih gredin, ki so bogato založene s šodrom.

Danes nimava namena plezati v zgornji del trikota, ker se je dan že nagnil v pozno popoldne. Ko se prične stena spet strmo dvigati v meglo, nad zgornjo gredino prečiva v desno. Tu mora voditi polica iz stene, čeprav še nikoli nisva prečila trikota, niti ne vem, da bi ga že kdo pred nama. Gredina se vedno bolj oži, tako da se skoraj izgubi ob prehodu v veliko zajedo. Po polici doseževa rob stene. Ali je mogoče? Pri vstopu v Brojanov raz sva. Torej za danes nič več plezanja, samo še dolga pot je pred nama. Ob prvi priložnosti se vrneva. Zgornji del smeri bo verjetno težji in tudi bolj zanimiv. Vsaj tako kaže.

Vesela sva. Polovico stene sva preplezala, več za danes nisva imela namena. Leživa v travi

ob poti, naslonjena na nahrbtnika. Molče iščeva prehodov v zgornjem delu trikotnika. Bo že šlo, si misliva.

Drugi poizkus 8. 10. 1967

Naslednjo soboto spet pešačiva po cesti v Vrata. Trda tema je že, ko prideva v Aljažev dom. Vreme obeta lep dan.

Vstaneva šele ob pol šestih. S hitro hojo v breg hočeva nadomestiti izgubljene ure. Tokrat ne greva do vznožja stene, ampak po polici do mesta, kjer sva preteklo nedeljo končala.

Ob devetih sva na mestu pod črnim previsnim pasom stene. Naveževa se na dve vrvi in opaševa z železjem. Z gredine drži navzgor široka poč, ki se na nekaterih mestih skoraj popolnoma izgubi. Plezam po poči, ki je dokaj težka; moram uporabiti nekaj klinov. Pot naprej je zelo težka. Že pri prvih metrih mora Zvone pribijati, ne gre drugače, kot s klini. Stena je tu kljub previsu krušljiva, klini slabo držijo. Zvone prav mojstrsko obdeluje previs – premišljeno, kajti tu se zaradi slabih klinov vsak čas lahko primeri, da obvisi par metrov nižje na vrvi. Dve uri porabi, da pride do napušča, ki moli svoj rob približno meter in pol iz stene. Stojišča tu ni, zato mora varovati v stremenih, pribit pod streho kot muha na stropu. Pol ure potrebujem za dobrih 20 m previsa. Stena me neusmiljeno tišči ven. Temu pomaga še nahrbtnik. Moram porabiti vse sile, da se obdržim proti zakonu gravitacije v steni. Zvone je precej lažji od mene, zato nekateri klini ne zdržijo moje teže. Izpulijo se. Težave so tu že na meji človeške zmogljivosti, če sploh kje je ta meja. Težko se srečava na visečem varovališču. Nad nama je strehast previs. Preko napušča drži ozka poč, ki se nad robom razširi v široko poklino. Levo in desno nikjer razčlemb ali poklin, povsod sama gladka skala. Pot je torej samo naravnost preko strehe v neznano. Celo uro se mučim pod streho in poskušam na vse načine priti preko. Noge mi nihajo v stremenih in mi udarjajo pod strop, ko se v vodoravnem položaju stegujem na rob strehe, kjer mi uspe po dolgem naprezanju zabiti dober klin. Pogled čez rob strehe ni prav nič vzpodbuden. Poč se tu razširi, navadnih klinov tu ne morem uporabiti. Po-

Sev. vzh. stena Stenarja z včrtano mojstranško direktissimo

Foto Joka Čop

trebne so široke lesene zagozde, ki pa jih nimava s seboj. Poizkušam z malimi specialnimi klini, ki primejo komaj par cm. Tenke poči dobesedno našpikam z njimi. Kline previdno obremenjujem, toda kaj pomaga, ko cela teža z nahrbtnikom vred visi na njih. Previdno se dvigam nad rob strehe in hočem zabiti nov klin. V trenutku se znajdem v zraku. Kaj pa je spet to? Dva klina sta se izpulila, le oni na robu še drži. Visim v zraku, dva metra nižje in se vrtim. V takem položaju se z Zvonetom posvetujem, kaj bi ukrenila. Ura je že dve popoldan. Da bi ta manever ponovila še enkrat, se ne izplača. Morala bi bivakirati v previsu, če misliva še nadaljevati. Umik, to je sklep kratkega posveta.

Zvone me spušča po vrveh skozi kline, ki so pribiti v strehi, prosto se vrtim v zraku dober meter stran od stene, dokler ne pristanem na 30 m niže ležeči polici. Nato se še sam spusti do mene. Na vrat in nos je popihava spet po polici iz stene. Za drugič se je treba bolj opremiti z lesenimi zagozdami in s klini za široke razpoke. Nekoliko potrta jo odkuriva domov. Toda to ni bil poraz. To je le spoštljiv umik pred goro, ki pa je včasih pametnejši.

Rešitev problema 29. 10. 1967

Trije tedni minejo, ko je vreme spet ugodno za plezanje. To je že zadnja nedelja v oktobru. Danes je zadnji čas, če hočeva smer še to jesen dokončati. Tokrat sva dobro opremljena z različnimi klini in lesenimi zagozdami, ko se navezujeva na začetku police, ki drži v osrčje stene. Ob devetih stojiva na široki gredini pod previsnim delom. Prva dva raztežaja sta opremljena s klini, zato je plezanje dosti lažje. Celi dve uri porabiva do prve strehe, kjer sva zadnjič končala.

Zopet se zagrizem v streho, tokrat jo moram premagati. Široke lesene zagozde mi pomagajo preko roba strehe v previsno steno, ki se dviga nad njo. Stena me neusmiljeno tišči v zrak. Visim onstran vertikale ter počasi s klini premagujem previsno steno. Deset metrov nad streho je edino primerno mesto za varovanje. Razpok tu ni. Le široka poč teče navzgor pod veliko streho, ki štrli ven iz stene dobre tri metre. V široko poč zabijem dve zagozdi, na katere se pripnem, da lahko varujem prijatelja. Zvonetu zakličem, da lahko prične. »Grem«, sledi odgovor. Vrvi sta napeti kot struni. Zvone ima v strehi težko delo. Pri vsakem klinu, ki ga izpne, ga stena zaradi previsnosti odbija.

Oskrbovalna vrv, ki jo imam pripeto ob pasu, visi prosto v zraku. Zvone močno sopiha, ko se prikaže čez rob strehe. Nato pleza dalje do mene, ki visim pripet na steno, noge mi nihajo v stremenih. Po kratkem počitku prevzame vodstvo ter nadaljuje naravnost navzgor proti strehi, ki se dviga nad nama. Ure minevajo, treba je samo naprej, če hočeva še danes priti iz stene. Povratek bi bil tu skoraj nemogoč, kajti spust po vrvi bi se končal v zraku. Pot je odprta samo navzgor.

Zvone pleza poč in uporablja vse mogoče načine plezalne tehnike. Tu pride do izraza plezalčeva iznajdljivost, kajti včasih se je treba preko težkih mest bolj pregoljufati kot pa plezati. Nimam časa opazovati okolice. Preveč sem zaposlen z vrvmi, ki jih na prijateljeva povelja napenjam in popuščam. Ko preteče 20 m vrvi skozi moje dlani, visi Zvone v zajedi pod veliko streho. Uredi viseče varovališče in stoji v stremenih. Vrv je kmalu napeta. Zopet plezam, hitim, kolikor se le da. Ura se že nagiblje v pozno popoldne. Pol ure mine in sva zopet skupaj. Tu ni prostora, da bi lahko plezal mimo, zato mora Zvone naprej preko strehe. Fotografiram prijatelja, ki dela akrobacije v strehi. To bo dokaz, kakšne so težave. Kmalu mi izgine izpred oči čez rob strehe. Samo še povelja prihajajo od zgoraj. Vrv teče hitreje skozi kline, to je znamenje, da je stena zgoraj lažja. Na robu strehe pogledam navzdol. Oskrbovalna vrv visi prosto v zraku, nekaj metrov proč od stene. Pogled se mi ustavi šele globoko spodaj na melišču 500 m nižje. Nekdo je pod steno. Vpije. Po glasu ugotoviva, da je to Franci. Prišel je pogledati, kako je z nama. Poveva mu, da bova verjetno še danes iz stene, kajti sedaj sva se že izkopala iz težav. Navzgor je stena znatno lažja.

Ura je štiri popoldan, ko sediva na polici nad previsnim črnim pasom stene.

Treba je naprej, kajti noč bo kmalu tu. Na polici postaviva še skalnega možica in že plezava dalje. Dva raztežaja četrte, mestoma pete težavnostne stopnje morava še premagati, da stojiva na dnu velikega kamina, ki se odpira proti vrhu. Hitiva, kolikor je le mogoče. Plezanje je tu prava pesem v nasprotju s previsnim delom, za katerega sva porabila celih sedem ur. Menjaje se v vodstvu plezava proti vrhu trikotnika. Mrak je hitrejši od naju. Vedno temneje postaja. Kmalu je kljub jasnemu nebu tema. Po občutku plezava dalje. Ob šestih izplezam na greben vrh trikotnika. Zvone že v temi pripleza do mene. Dosegla sva najin cilj. Vesela sva, da bi za-

vriskala. Toda preveč sva utrujena. Plezalno ropotijo zmečeva na kup. Seževa po brašnu. Vse nama tekne.

Noč je neverjetno tiha. Gorska pokrajina je spokojna. Dolina vrat nima nikjer nobene luči, le daleč tam na koncu, v Mojstrani, utripljejo drobne lučke.

Tam nekje za Karavankami postaja svetlo. Zareča krogla se dviga izza obzorja. Mesec nama bo svetil na poti v dolino.

Nahrbtnika postaneta spet težka, ko natrpava vanju vso plezalno opremo. Pot naju vodi proti vrhu Stenarja. Hitiva nato proti Stenarskim vratcem in preko Rušja v dolino. Preveč sva utrujena, da bi mislila na doživetje, ki je ostalo za nama. Jutri naju čaka spet enoličnost vsakdanjega življenja.

SEVEROVZHODNA STENA STENARJA MOJSTRANSKA DIRETTISSIMA

Plezala: Spodnji del 1. X. 1967, zgornji del 8. in 29. X. 1967 Zvone Kofler in Klavdij Mlekuž.

Višina stene: ca. 700 m.

Čas plezanja: 18 ur.

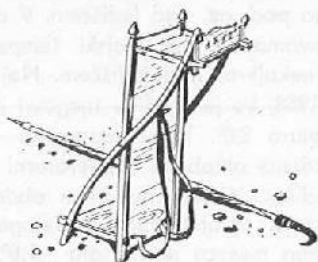
Ocena: Spodnji del IV. z dvema mestoma VI. Zgornji del IV.—VI., A₂, A₃.

Tehnični opis

Vstop ca. 10 m levo od vznožja »zajede spominov«. Preko navpična stopnje v previsen kamin in po njem na dobra stojišče nad previsom (3 k–VI), klini slabo držijo. Dalje po levi strani razčlemb in nato proti desni na stojišče (IV–V). S stojišča po kamlinu na desni strani navgor, cel raztežaj, dobra stojišča (IV). S stojišča poševno proti levi navgor do rdečkastega krušljivega odloma in nato proti desni na ramo. Z rame navgor preko strmih na pogled lahkih mest do podnožja velike pači, ki se višje razdeli v dva kraka in tvori obliko črke Y. Sledi prečnica 2 m v levo nazaj v navpično poč in po njej do police, ki jo prereže pod vrhom.

Iz poči po polici 5 m levo okoli roba na stojišče. Naravnost navgor 30 m na skalni pomol (možic). Tu se svet položi, prečnica 20 m v levo, nato 4–5 raztežajev po terenu preko gredin pod črne previsne plošče. Preko teh previsnih plošč vodi po sredini izrazita poč, ki jo pretrga dve strehi. Po poči ca. 80 m ekstremno težka mesta A₂, A₃, tu je ostalo v steni več klinov in lesenih zagozd. Stena je tu previsna in klini slabo držijo. Nad zgornjo streho po navpičnem svetu še dva raztežaja naravnost, nato po počeh poševno levo v dno širokega kamina. Po kaminu 3 raztežaje na udobno palico. Iz police po široki dobro razčlenjeni zajedi do vrha Stenarjevega trikota. Tu stik s Kačevarjevo smerjo in Brajanovim razom. Z vrha trikota po lahkem grebenu do vrha Stenarja.

Sestop: Z vrha Stenarja po poti preko Sovetne ali čez Stenarjeva vratica in po Rušju v Vrata.

ZIMSKA PREIZKUŠNJA

Janez Gradišar

opet sva na Vršiču, tokrat za spremembo pozimi. Treba je začeti tudi z zimsko plezarijo. Stiska, vrvež, zmeda, hrup, a kaj hočemo, saj mladina ne dela drugače. Med njimi zapaziva tudi Janeza in Petra. Med prepevanjem starih domačih in hribovskih čas neusmiljeno hiti.

Na skupnem ležišču se dolgo obračam, ne morem in ne morem zaspati. »Janez, pokonci, ura je pet!« Neusmiljeno me vržejo pokonci, kljub mojim protestom. Vprašam po vremenu. »Šipa.«

Kaj čem drugega, kakor postaviti svoje kile v hlače. Tiho kot tatovi se splazimo po stopnicah. Po uri hoda smo pod vznožjem stene. Janez in Peter sta že opravila raztežaj, ko se midva šele naveževa. Zagrizem se v strm snežni žleb, kmalu sem pri tovariših. Odločimo se za skupno navezo. Pred nami je nekak skalni skok, ki preide v snežno votlino. Poleti je tu prehod iz spodnjega kamina v grapo, ki drži v izstopni kamin. Na vrsti je Janez. Vstopi, poleti bi zlezel na »ho-ruk«, sedaj pa je treba vsak oprimek sproti odkriti. Sneg nam leti za vrat. Ko bi tu ostal, a zlomek najde vsako odprtino v obleki! Seveda nismo navdušeni, rotimo ga, preklinjamo, a on nič, saj nam revež res ne more pomagati. Kljub težavam ga ne zapusti dobra volja, takole nas zbada:

»Pošljite mi gor metlo, pa bom pometel vse hkrati!« ali pa »Hočete še malol!«

Kaj vse bi dali za ta »nepotrebn« pripomoček, a kaj ko smo »zelenci« pri vsej stvari. Na, tudi to mine. Že je gori v votlini, sedaj smo rešeni padavin. Na vrsti je Peter, za njim Bine, srečnejša, se bosta vsaj malo ogrela. Mráz mi nič ne prizanesa. Ko me pokličejo, sem že ves trd. Sledi neroden prestop iz votline v zgornji snežni žleb. Bine si pomaga s cepinom, a kmalu mu je v napoto, vrže ga preko ramena, saj ga ima pač na vrvi. Oj, kakšno razočaranje, vrvica se pretрга, a cepin, ne bodi len, navzdol. Mi seveda v smeh, on pa preklinja, saj bo moral iti ponj. Janez previdno napreduje preko poledenelega trebuha, s klinom ga kmalu ukroti. »Konec vrvi!« V prejšnjem zaporedju mu sledimo. Da ne bi šlo vse gladko, se mi podre

sneg pod nogami. Krepak poteg in že sem v lažjem.

Že smo ob začetku izstopnega kamina. Sedaj sem sam na vrsti. Tovariši dobijo dober zaklan, tako da so varni pred pošilkami snega. Razveselim se vsakega zabitega klina. Vrv me neusmiljeno vleče navzdol, le stežka se prebijem na vrh.

Premagal sem kamin, skušam zabiti klin, toda zaman. Končno le odkrijem tako zaželeno razpoko. Po enournem čakanju smo zopet vsi skupaj. Premišljuje o zimski alpinistiki. Srce je veselo, notranji nemir potešen, naše želje, da bi se spoprijeli z zimo, uresničene, a stvarnost je drugačna: mraz, luža v čevljih. A kaj bi to, saj je to le majhna žrtev spričo naših doživetij. Kdo pa nas je silil v vse to? Nihče, res ne. Kaj pa naš notranji nemir? Dve skrajnosti, a za ceno ene doživiš drugo.

Glavne težave so za nami. Čaka nas prečenje in gaženje do grebena. Z Janezom izmenoma vodiva. Najina tovariša napredujeta istočasno, no pač ne gre drugače, ker Bine nima cepina. Za varnost je vseeno preskrbljeno.

Končno smo le prišli na greben. Sedaj mi je kar žal, da je že končano. Za nami je »kaminska smer« v Mali Mojstrovki, taka kakor pred par urami. Razposajeno se po stisku rok podričamo navzdol. Pozabljeni so »mrzli« trenutki, ostal nam je lep spomin, zopet smo za preizkušnjo bogatejši, drugič nam bo šlo gotovo bolje. S svincem v nogah se podamo proti Erjavčevi koči.

NEKAJ KLIMATSKIH KARAKTERISTIK KREDARICE

France Bernot

Na Kredarici so pričeli julija 1954 z meteorološkimi meritvami in opazovanji. Od takrat pa do danes se je nabrala vrsta zanimivih podatkov, ki ilustrirajo vremenska dogajanja v osrčju Triglavskega pogorja. Vendar iz Planinskih Vestnikov izpred prve svetovne vojne zve-
mo, da so na Kredarici že 6. julija 1897 pričeli z meteorološkimi meritvami in opazovanji, ki

pa so bila omejena le na poletne mesece, tj. na čas, ko je bila koča odprta.

V dobi med obema vojnama so bila meteorološka opazovanja opuščena. Šele doba po drugi svetovni vihuri, ki je mimo drugega prinesla močan razmah planinstva in turizma, je zbudila potrebo po meteoroloških podatkih iz visokogorskega sveta. Med drugimi so bile tedaj ustanovljene klimatološke opazovalnice na Krvavcu v Kamniških planinah, na Vršču in na Komni v Triglavskem pogorju, pri Ribniški koči na Pohorju in pri Miklavžu na Gorjancih ter dežmerske postaje na Korošici in na Mali planini v Kamniških planinah, pri Koči na Pesku ter pri Arehu na Pohorju in pri Gospodični na Gorjancih. Kasneje so bile nekatere izmed teh meteoroloških opazovalnic odpravljene, namesto njih pa so bile ustanovljene nove (na Mirni gori, na Nanosu itd.).

V tistem času, poleti l. 1949, se je pričela uresničevati dolgoletna želja in potreba slovenskih meteorologov, pričela so se dela za meteorološki observatorij na Triglavu. Žal so bila dela že po 14 dneh ustavljena. Šele pet let kasneje (avgusta 1954) je bila na Kredarici ustanovljena meteorološka opazovalnica, ki od takrat naprej dela nepretrgano. Nekaj mesecev kasneje je bila vzpostavljena še radijska zveza Kredarice s centralo slovenske meteorološke službe v Ljubljani. Meteorološka postaja na Kredarici, v nadmorski višini 2515 m, je najvišje ležeča meteorološka opazovalnica ne samo v Sloveniji, temveč v vsej Jugoslaviji.

Sedaj pa poglejmo, kaj iz doslej zbranih, urejenih in obdelanih meteoroloških podatkov na Kredarici (obdobje 1955–1967) lahko izluščimo. Med najzanimivejše meteorološke elemente nedvomno štejemo temperaturo zraka in padavine.

Iz tabele je razvidno, da so nad lediščem samo temperaturni povprečki mesecev med junijem in oktobrom. Mesečni temperaturni povprečki ostalih mesecev v letu pa so pod lediščem. S tem seveda ni izključeno, da je srednja mesečna temperatura prehodnih mesecev (maja in oktobra) redno pod, oz. nad lediščem. V dobi, ki jo obravnavamo, je bil majski temperaturni povpreček nekajkrat nad lediščem. Najtoplejši je bil maj 1958, ko je znašala njegova poprečna temperatura 3,8°. Temu nasprotno – sicer redkeje – zdrsnje oktobrski temperaturni povpreček pod ledišče. V obravnavanem obdobju je bil najhladnejši oktober 1964. I. Temperaturni povpreček tega meseca je znašala –1,8°.

Za zemljepisno širino, v kateri živimo, je normalno, da temperaturni ekstremi ne sovpadajo s solsticiji, temveč kasne za en mesec. To velja tudi za mesečne temperaturne povprečke. Na Kredarici pa opazimo, da se te zamude povečajo, saj se zimski temperaturni minimum pojavlja šele v februarju, poletni maksimum temperature pa se raztegne na dva meseca, na julij in na avgust.

Vsak mesec v letu se ekstremna temperatura zraka na Kredarici lahko dvigne nad ali spusti pod ledišče (gl. tab.). Bolj od maksimalnih so zanimive dnevne minimalne temperature. V splošnem namreč prevladuje mnenje, da je v gorah bolj mrzlo kot v nižjih predelih, zlasti onih, ki so stalno poseljeni. Ker so v prejšnjih časih manjkale instrumentalne meritve, smo mraz kratko in malo ocenjevali in pri tem nehote pretiravali. Ocene -25° , -30° in celo več so bile samoumevne. Če pa si ogledamo na Kredarici izmerjene podatke, potem nas iznenadi, saj v vsem času, odkar je tam meteorološka postaja, še niso zabeležili temperature nižje od $-28,0^{\circ}$ (dne 22. januarja 1963), medtem ko so npr. v Babnem polju (nadmorska višina 756 m) v istem razdobju večkrat zabeležili temperature zraka pod $-30,0^{\circ}$.

Zanimivo je tudi, da so dne 15. feb. 1956 izmerili v Babnem polju $-34,5^{\circ}$ (tj. najnižja temperatura po letu 1951). Istega dne pa so na Kredarici zabeležili »samo« $-27,7^{\circ}$. Dodati moramo, da so bile tudi drugod po Sloveniji že večkrat zabeležene temperature zraka pod -30° .

V zvezi z nizkimi temperaturami na Kredarici še tole: vsak živosrebrni postajni barometer je opremljen z majhnim živosrebrnim termometrom. Na termometru postajnega barometra, ki je na Kredarici nameščen v pisarniškem prostoru, so bile večkrat odčitane temperature pod lediščem, da celo pod -10° . Čez dan, ko so sobo ogrevali, se je temperatura sicer nekoliko dvignila, vendar o »topli sobi« ni bilo govora. Tako nizke temperature v koči vladajo navadno takrat, kadar pihajo močni vetrovi (jakost 8 in več po Beaufortovi skali).

Kaj nam povedo podatki o padavinah na Kredarici?

Na Kredarici lahko – zaradi njene nadmorske višine – tudi v poletju sneži, kar ni nobena redkost, medtem ko so deževne padavine pozimi zelo redke, dejali bi, izjemne. Poprečno pade na Kredarici letno 2077 mm padavin (1 mm = 1 liter vode na 1 m² zem. površja). Seveda ta množina padavin ni vedno enaka. V sušnih letih pade manj (npr. leta 1964 je padlo le 1738 mm),

v mokrih pa več (npr. leta 1960 je padlo 2545 mm) padavin. Razlika v letni višini padavin med mokrim in suhim letom znaša celo nekaj nad 800 mm.

Razpored padavin preko leta tudi ni enakomeren. Več padavin prejmejo meseci med junijem in novembrom (vsak preko 200 mm). Razlike v mesečni množini padavin so razmeroma majhne, saj znašajo med najbolj namočenim mesecem (junij) in najmanj namočenim mesecem (september) – po poprečnih podatkih – komaj 17 mm. Podrobnejši letni razpored padavin je razviden iz tabele.

Niso pa isti meseci različnih let enako namočeni. S tem hočemo poudariti veliko spremenljivosti množine padavin. Tako npr. je prejel oktober 1964. leta 469 mm padavin (bil je to v obravnavanem obdobju s padavinami najbolj založeni mesec oktober), oktober naslednjega leta (1965) pa je bil čisto brez padavin. Nekaj podobnega opazimo ob medsebojni primerjavi novembrskih padavin: novembra 1963 l. so izmerili na Kredarici skupno 720 mm padavin, novembra 1964 pa le 14 mm padavin. Podobnih primerov, ki ilustrirajo veliko spremenljivost množine padavin, bi lahko našli še in še. Vendar tega iz poprečnih vrednosti daljšega obdobja ne moremo razbrati, ker dolgoletni poprečki zakrivajo anomalije posameznih let.

V tej zvezi lahko dodamo še to, da mesečna višina 720 mm (november 1963) predstavlja mesečni padavinski rekord Kredarice v vsej opazovalni dobi. Da si bomo to množino močje lažje predstavljali povejmo, da je to približno polovica letne višine padavin Ljubljane (1387 mm v obdobju 1931–60) ali le malo manj kot letna višina padavin v Murski Soboti (787 mm v obdobju 1931–60).

Rekli smo že, da na Kredarici lahko pričakujemo snežne padavine skozi vse leto, vendar je trajanje snežne odeje v toplejši polovici leta kratko. Šele oktobra se ohladi ozračje v tej višini do te mere, da sneg ne skopni več, temveč da počaka novega. Snežna odeja zato polagoma narašča in doseže svojo največjo debelino v februarju in marcu. Seveda zavisi njena debelina od izdatnosti padavin. Tako je npr. merila njena maksimalna debelina 439 cm (dne 17. marca 1960). To je tudi največja znana debelina snežne odeje na Kredarici od avgusta 1954 naprej.

Zanimivo bi bilo vedeti, koliko je znašala njena maksimalna debelina februarja 1952. Takrat je namreč ves zahodni del Slovenije prejel obilo snega. V Ljubljani je merila debelina snežne

	Jan.	Feb.	Marec	April	Maj	Junij	Julij	Avgust	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
A	-8,6	-8,8	2'2 -	-4,3	-0,1	3,6	5,7	5,7	4,0	0,6	-4,1	-7,1
B	6,2	7,0	7,5	12,2	14,0	16,3	18,8	18,5	16,0	11,8	9,3	7,7
dne	9.	29.	1.	30.	29.	26.	5.	10.	26.	22.	14.	19.
leta	1957	1960	1960	1955	1967	1965	1957	1956	1967	1967	1967	1965
C	-28,0	-27,7	-24,0	-19,2	-15,8	-9,6	-6,1	-4,7	-8,7	-12,2	-21,0	-25,8
dne	22.	15.	12.	8.	7.	5.	6.	26.	25.	31.	30.	23.
leta	1963	1956	1956	1956	1957	1962	1965	1966	1962	1966	1957	1962
D	95	86	109	167	152	231	225	225	214	216	225	132
E	50,0	84,3	63,9	69,8	54,7	107,0	77,2	110,4	113,1	115,3	108,0	67,8
dne	21.	18.	5.	28.	16.	28.	11.	29.	23.	8.	17.	3.
leta	1958	1955	1962	1965	1955	1961	1957	1963	1958	1961	1963	1966
F	354	410	439	414	415	288	47	22	29	198	241	282
dne	31.	24.	17.	2. 3.	1.	2.	11.	6. 27.	4.	28. 31.	30.	30.
leta	1965	1960	1960	1960	1960	1965	1965	63. 66.	1957	1964	1964	1964

Opomba: Enaka maksimalna debelina snežne odeje v avgustu je nastopila dvakrat: prvič 6. 8. 1963, drugič 27. 8. 1966.

Legenda:

- A = Srednja mesečna temperatura zraka (v °C).
- B = Maksimalna dnevna temperatura zraka (v °C).
- C = Minimalna dnevna temperatura zraka (v °C).
- D = Mesečna višina padavin (v mm).
- E = Dnevni maksimum padavin (v mm).
- F = Maksimalna dnevna višina snežne odeje (v cm).

K elementom pod B, C, E in F so navedeni tudi datumi nastopa.

odeje 146 cm (dne 15. feb. 1952), kar je bilo nekaj izrednega.

Iz opisanih klimatskih potoz Kredarice izluščimo, da so zime dolge in razmeroma ostre, poletja pa kratka in dokaj hladna. Padavin je dovolj skozi vse leto. To pa so značilnosti alpskega klimatskega tipa.

TRANSVERZALA OD POSTOJNE DO ANKARANA

Stanko Kos

primorskem delu transverzale se je že precej govorilo in marsikaj je bilo o njej že napisano, žal, da tudi precej kritike. Pred nedavnim smo prejeli pismo tov. Jožeta Kljuna iz Ljubljane, ki obravnava zadnji odsek transverzale. Takole piše:

»Najprej bom napisal nekaj besed o transverzali od Postojne do Ankarana. Nimam namena opisovati vtisov s te poti, omejil se bom bolj na uradni del transverzale, to je na kontrolne žige. Žig od Lonice (Sv. Trojice) se dobi že v Postojni, vsaj pred dvema letoma je bilo tako. Na Vremščico se planinec lahko pripelje skoro do vrha, na Slavnik prav do koč, da o Ankaranu niti ne govorimo. Tako se transverzala od Postojne do morja prelevi počasi v avtotransverzalo. Nisem za ukinitve tega dela transverzale, ampak čutim potrebo pa še enem dodatnem žigu in to obveznem na Artvižah, najvišjem grebenu Brkinov, saj ni od Vremščice do Slavnika nobenega žiga, tako da tega dela poti razen Škocjanskih jam motorizirani planinci sploh ne poznajo. Mislim, da bi se ta žig shranil pri kakem kmetu na Artvižah, za kar naj bi poskrbelo področno planinsko društvo. Čeprav imajo Artviže sorazmerno majhno nadmorsko višino, nam ob lepem vremenu nudijo čudovit razgled daleč naokrog.«

Preden odgovorimo tov. Kljunu, se najprej ozrimo v zgodovino nastajanja transverzale. Prvotno je bila trasa namenjena samo do Postojne. Šele kasneje je bil na skupščini sprejet predlog, da se podaljša do Ankarana. Tako je nastala planinska pot od Maribora do morja. Pravim »planinska« pot, čeprav je v celoti ne moremo šteti za planinsko, saj ima zlasti njen primorski del bolj turistično-planinski značaj. S hojo po transverzali naj bi planinci spoznali pretežni del Slovenije. Pri tem se kajpak ni bilo mogoče povsem izogniti cestam, po katerih trasa ponekod tudi poteka. Planinec bi moral celotno pot od Maribora do Ankarana prehoditi. Da je to pot prehodil, dokaže z žigi v transverzalnem

dnevniku, ki so shranjeni na določenih točkah. Pri tem pa se zadeva zatakne in to je upravičeno zbudilo tov. Kljuna, da predlaga dodaten žig na Artvižah.

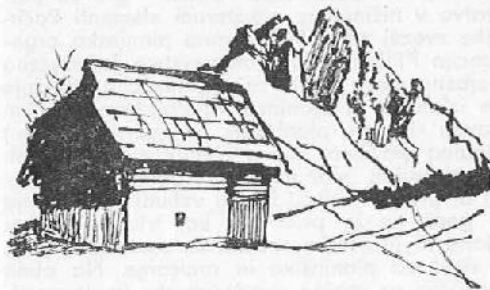
Kaj torej storiti? Nesporno je, da cest ne moremo odpraviti. Trasa transverzale je bila delana takrat, ko cestno omrežje v Sloveniji še ni bilo tako gosto kot danes, o takem razmahu avtomobilizma pa še sanjali nismo. Nič koliko cest danes pripelje vse do marsikake planinske kočice, do katere smo morali doslej hoditi z lastno pogonsko silo. Celo vrhovi niso izjema. Čeprav cesta morda ne pride na sam vrh, malo pod vrhom pa marsikje. Namesto da bi nanj hodili 3, 4, 5, ali še več ur, ga dosežemo v pol ure ali v 1 uri. Isto velja za žičnice, katerih se obeta vedno več. Skratka, cesta oziroma avtomobil ali žičnica skrajša hodcu ne le pot, ampak mu prihrani še čas, kar v današnji naglici tudi nekaj pomeni. S tem nikakor ne bi hoteli zagovarjati naglice, s katero nekateri bodisi upravičeno ali neupravičeno prehodijo transverzalo. Nikjer ni rečeno, da jo je treba prehoditi najkasneje v pol leta ali enem letu. Doba je neomejena. Namen, zavoljo katerega je bila transverzala vpeljana, ni lov za rekordom, niti žigi niti častni spominski znak, marveč ta, da bi spoznali naš prelepi slovenski svet od najvišjih vršacev do najnižje točke zemlje ob morju, peš, z zmerno hojo, od kraja do kraja. In za tako hojo je častni znak tudi namenjen. Poznamo pregovor: Hiti počasi. Koliko lepot nam uide, če hitimo, za koliko doživetij smo prikrajšani, če opustimo hojo in uporabimo novodobno tehnizacijo.

Spričo tega, da je med drugim namen transverzale tudi hoja, nikakor ni pravilno, če ta namen omalovažujemo. Seveda nikomur ni mogoče prepričati, da se ne bi vozil, kjer se more voziti. Ponekod tudi ne gre drugače. Iz datumov pri žigih v transverzalnih dnevnikih pa je jasno razvidno, da so nekateri planinci odsek od Postojne do Ankarana opravili v poldrugem dnevu, da, celo v enem dnevu. Očitno gre samo za lov na obvezne žige. Na tem odseku je hoje za 26 ur. Če računamo po 8 ur na dan, so to trije dnevi. Predlog tov. Kljuna je vsekakor upravičen. Najbrž pa bi s tem ne odpravili obravnavanega problema. Zavoljo transverzalcev, ki precejšen del poti prevozijo, namesto prehodijo, transverzala prav nič ne izgubi na svojem pomenu. Vožnje jim ni mogoče prepričati. Pri vsej stvari gre za notranji občutek vsakega posameznika, če meni, da je izpolnil pogoje,

četudi se je vozil, namesto da bi hodil, kjer je tako določeno. O predlogu tov. Kljuna pa bo razpravljala še komisija za pota in upravni odbor PZS.

Ko že obravnavamo primorski del transverzale, omenimo še zanimiv predlog tov. Milana Gregoriča za spremembo trase od Socerba dalje. Namesto na Tinjan naj bi se transverzala obrnila proti Črnemu Kalu in potekala na Predloko, Hrastovlje, Kubed, Dvore, Marezige, Pomjan, Šmarje, Padna, Korte, Parecag ter se končala v Sečoveljah. Vrednost nove variante bi bila v pogledih na Koprski zaliv do Gradeža, Izolski zaliv, Sečoveljsko dolino, na Portorož, Lucijo. Kraji so polni zanimivosti, kot so izvir Rižane ob deževju, freske v Hrastovljah, stoletni oljčni gaji, Forma viva itd.

Ni dvoma, da ima predlog svojo vrednost. Komisija za pota in UO PZS menijo, da predloga ne gre odklanjati. Pač pa bi težko mogli zavreči sedanjo traso transverzale iz tehničnih razlogov. Mogoče bi novo traso speljali kot neobvezno varianto. Šibka točka pa je vzdrževanje poti predvsem obnavljanje markacij in kažipota. Že sedanja celotna trasa primorskega dela transverzale je premalo oskrbovana. Tov. Gregorič je pripravljen sam urediti vse potrebno, da bi varianta zaživela. Vprašanje pa je, kako bo s potjo čez nekaj let, ali bo oskrbovana ali ne. Dosedanje izkušnje nam ne dajejo poguma. Dobre volje prizadetim, ki se jih kritika tiče, ni odrekli, toda ni zadosti samo volja, da bi kritike in pripombe na pomanjkljivosti odpadle.

PLANINSTVO NA POLJSKEM

Wojciech Biedrzycki

Letos mineva 95 let od ustanovitve »Društva Tater« (Towarzystwo Tatrzańskie – 1873). To društvo je ustvarilo začetke organiziranega planinstva na Poljskem. Poljska je bila tedaj, kot vemo, razdeljena na tri okupirane dele. Glede na naravne razmere se je vse planinsko delovanje osredotočilo v tedanji Galiciji (ki je pripadala Avstriji).

»Društvo Tater« je izvedlo mnogo koristnih akcij: gradilo je gorske postojanke in planinske domove, se ukvarjalo z varstvom narave (l. 1878 je bila ustanovljena Gorska straža), z organizacijo narodnega parka v Tatrah (Tatrzański Park Narodowy) in organiziranjem gorskih vodnikov.

Leta 1909 je bila ustanovljena, kot prva v Evropi, »Prostovoljna reševalna služba Tater« (Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe), ki obstaja do danes. (Seveda pa je pridevnik »tatrski« nadomestila z »gorska« – Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe – saj se njena dejavnost razprostira na vse gorske mase na Poljskem.*)

V okviru »Društva Tater« je obstajala smučarska sekcija (Sekcja Narciarska, od leta 1907) in planinska sekcija (Sekcja Turystyczna, od leta 1904), poznejši Visokogorski klub.**

V letih 1918–1939 se je planinstvo z veliko silo razmahnilo, in sicer v treh smereh: alpinizem, planinstvo in smučanje. Ta razvoj so zavrla leta 1939–1945, ko je pod okupacijo bilo prepovedano kakršnokoli planinsko delovanje. Vendar se je plezalstvo vseeno ilegalno razvijalo, večina znanih planincev pa je vstopila v partizanske vrste.

Leta 1950 sta se »Poljsko društvo Tater« in »Poljsko društvo poznavalcev domovine« (Polskie Towarzystwo Krajoznawcze – ustanovljeno leta 1904 v ruskem delu Poljske – gre za planinstvo v nižinah, z nekaterimi elementi Počitniške zveze) združili v skupno planinsko organizacijo PTTK (Polskie Towarzystwo Turystyczno Krajoznawcze). Danes ta organizacija združuje vse izletnike in planince na Poljskem. (Tu jim pravijo »turisti«, planincem pa »gorski turisti«.) Mladina pa ima tudi v šolah in mladinskih organizacijah planinske in izletniške krožke. Da bi pri kar največ ljudeh vzbudili zanimanje za gore, so že pred več kot tridesetimi leti ustanovili planinske značke za opravljene ture, in sicer za planinstvo in smučanje. Na obeh področjih so značke dvostopenjske (mala značka in velika), mala značka je lahko bronasta,

srebrna ali zlata, velika pa je srebrna ali zlata.

Malo značko dobi vsak, ki zbere določeno število točk v določenem časovnem razponu, to število pa je odvisno od njegove starosti.

Točke za malo bronasto značko je treba zbrati v enem poletju (sezoni), tačke za malo srebrno največ v treh zaporednih poletjih, za malo zlato značko pa največ v petih zaporednih poletjih. Velika značka se dobi, če prehodiš določene dele glavne gorske poti v enem. Koliko točk se dobi za posamezno gorsko turo, je točno določeno v pravilniku, ki se neprestano dopolnjuje. Kot primer navajam število značk, ki so bile pridobljene l. 1967: male bronaste značke 17 494, male srebrne značke 2709, male zlate značke 848, velike srebrne značke 272, velike zlate značke 123; odklopanja za vztrajnost 35 (za to odklopanje je treba doseči vsako poletje v 10 zaporednih letih število točk, potrebnih za katerokoli značko).

Od ustanovitve je bilo podeljenih naslednje število značk: male bronaste značke 278 532, male srebrne značke 26 456, male zlate značke 8051, velike srebrne značke 2598, velike zlate značke 1149; za vztrajnost 122.

Pri racionalnem razvoju planinstva je v posebno pomoč mreža planinskih in smučarskih vodnikov (to je nekaj drugega kot gorski vodniki). Ti vodijo izletniške skupine po terenih, za katere so si pridobili kvalifikacije pri posebnih izpitih, popularizirajo zbiranje točk za planinske značke in so sploh organizatorji planinstva.

Skupaj s sindikalnimi organizacijami je PTTK ustanovilo tudi funkcijo organizatorja planinstva v podjetjih. Ta skrbi za izlete, čisto gorske. (Na Poljskem ne obstaja kot posebna organizacija počitniška zveza). Poleg tega obstajajo tudi vodiči PTTK, s kvalifikacijami za posamezne gorske skupine, npr. za Tatze, Beskide, Sudete itd. Ti pa so – v nasprotju s prej omenjenimi planinskimi delavci za vodstvo izletniških skupin, plačani.

Planinski vodniki in vodiči prihajajo iz vrst najbolj izkušenih planincev, PTTK pa skrbi za njihovo usposabljanje. Organizirani so dvostopenjski tečaji – teoretični in praktični, nato pa vodniki in vodiči redno izpopolnjujejo svoje znanje v vodniških klubih in na vodniških izletih.

Na Poljskem deluje približno 2500 planinskih vodnikov in vodičev. Ti vodijo tudi počitniške tabore (v grupah po 15 ljudi), ki so organizirani pri vseh sindikatih in na katerih delovni ljudje preživljajo svoj dopust v vseh poljskih gorskih masivih.

Na sploh obstaja načelo, da morajo vodniki in vodiči PTTK voditi vse organizirane akcije v gorah (zlete, pohode, krose, skupinske izlete, počitniške tabore itd.).

Omeniti moramo še to, da so pri posebno dobro razvitih planinskih društvih (npr. v velikih podjetjih, med študenti itd.) nastali novi odseki PTTK, ki imajo pravico šolati nove planinske kadre.

Last PTTK so številni planinski domovi, in sicer jih je v Tatrah (poljskih) 15, v zahodnih Beski-

* O poljski GRS ba v Planinskem Vestniku objavljen poseben članek.

** Glej informacije o poljskem alpinizmu v Plan. Vestniku 1/1968.

	Starost ženske		moški			
	14-16	17-45	nad 45 let	14-16	17-50	nad 50 let
Mala bronasta značka	100 točk	120	100	100	120	100
Mala srebrna značka	300 točk	360	300	300	360	300
Mala zlata značka	600 točk	720	600	600	720	600

1 točka = 1 km razdalje na zemljevidu ali 100 m višinske razlike navkreber.

dih 32, v vzhodnih Beskidih 3 in v Sudetih 21. Razen tega obstaja približno 100 izletniških postaj v kmečkih hišah, vilah itd. Te postaje oddaja PTTK v najem privatnim lastnikom, zato pa skrbi za opremo, kontrolira snago in pobira del nočnin (tj. nekakšen davek lastnikom).

Med počitnicami obstaja mreža prenočišč po šolah, ki pa ne spada pod PTTK, ampak zanjo skrbijo šolske oblasti in je namenjena predvsem šolski mladini in učiteljsstvu. Prav tako ne spadajo pod PTTK številni campingi in počitniški domovi podjetij.

Poseben problem je razvoj zimskega izletništva. Tako kot v mnogih deželah je tudi na Poljskem na tem področju opazno nazadovanje. Ključno vprašanje je tu oprema – večina tovarn izdeluje smuči, vezi in čevlje, ki so v bistvu le za smuko, in pospešuje smučanje, ki se usmerja le v okolico vlečnic in smučarskih terenov. Sekcija za planinsko smučanje PTTK je sklenila razviti smučarsko izletništvo.

V tem okviru usposablja vsako leto približno 100 smučarskih vodnikov na desetdnevni praktični tečajih, povezanih s teoretičnimi predavanji. Vsaka tri leta morajo ti vodniki sodelovati na ponovnih višjih tečajih. Razen tega deluje v PTTK okoli 520 inštruktorjev in inštruktorskih pomočnikov Poljske smučarske zveze. PTTK organizira osnovno smučarsko vadbo na 14-dnevni tečajih zimskega odihla. Letno gre skozi take tečaje približno 6000 smučarjev začetnikov. Če dodamo še tečajnike, ki končajo t. im. »smučarske šole PTTK« (v Zakopanem, Szczyrku, Wiśli in Krynicu), in te, ki so obiskovali tečaje pri društvenih smučarskih klubih, naraste letno število tečajnikov na približno 10.000. Sedaj je v gradnji tudi mreža žičnic in vlečnic v vseh gorskih masivih, da bi razbremenili prenapolnjene Tatre.

PTTK je ena izmed organizacij, ki so ustanovile Gorsko stražo. Gorski stražarji so dolžni skrbeti za red v naravnih parkih, po gorskih poteh, pa tudi drugod. Organizirajo mnogo akcij, kjer izletnike, predvsem mladino, seznanjajo s predpisi. Pri čuvanju zaščitenih flore jim pomagajo tudi zelo ostri zakoni, saj je kazni za trganje takih rastlin 4500 zlotov = približno 1400 N din. Delovanje Gorske straže je zelo pomembno, posebno v današnjih časih, ko so vse gorske poti prenapolnjene z izletniki, ki se v precejšnji meri še ne znajo planinsko obnašati.

PTTK izdaja tudi enkrat na leto zbornik Wierchy (Vrhovi), ki je nadaljevanje »Zapiskov društva Tater« in izhaja od leta 1876 s presledki od 1920-1923 in 1938-1947.

O PLANINSTVU SLOVENSKEGA PRIMORJA

Ciril Zupanc

Ko smo lani praznovali 75-letnico SPD, smo se temu jubileju pridružili tudi planinci Slovenskega primorja kot sestavni del naše Planinske zveze Slovenije.

Z izrazom »planinstvo« danes označujemo predvsem rekreativno udejstvovanje in razvedrilo, ki ga je deležen človek v stiku z naravo, s planinami in gorami. Tako pojmovanje pa bi bilo zelo ozko, celo krivično. To še posebej velja za planinstvo Slovenskega primorja. Planinstvo je na svoj način močno povezano z življenjem primorskega ljudstva

Nekaj stare zgodovine

Lani je poteklo 1400 let od naše naselitve vzdolž zapadne meje. Dokument o tem nam je v svojih spisih Historia Langobardorum (Zgodovina Langobardov) zapustil langobardski plemič Warnefried, ki se je kasneje pomenil in prevzel romansko ime Paulus Diaconus. V njegovih spisih beremo, da so se pod pritiskom Obrov in Slovanov Langobardi dvignili na ukaz svojega vladarja Alboina, ki je bil objavljen na veliko nočni ponedeljek leta 568 ter se iz Panonije preselili v pokrajino današnje Furlanije in severne Italije. Pred slovanskimi plemeni, ki so za njimi posedala zapuščeno ozemlje v porečjih Drave, Save in Soče, so si Langobardi zapadno od Soče in v podnožju alpskega sveta zgradili nekakšen obrambni sistem utrjenih naselij na črti: Venzona-Gemona (Uman)-Ritina-Nem-Cedad-Krmin-Fara pri Gradiški-Potium pri Devinu.

V 12. številki (1968 – III. letnik) revije »Goriška srečanja« je arheolog Drago Svoljšak objavil spis »Batujске arheološke najdbe«, kjer dokumentirano utemeljuje to letnico in posebej tolmači pomen staroslovanskega grobišča, ki je

bilo odkrito poleti 1967 pri Batujah, ki so oddaljene komaj 18 km vzhodno od Gorice.

Med temi utrjenimi naselji je za nas Čedad posebej važen. Že Kelti so tu ob Nadiži imeli svojo naselbino, katere ime pa ni ohranjeno. Leta 52 pred n. š. je rimski cesar Julij Cezar na tem kraju uredil svoj municipium z imenom Forum Julii. Ob hunskih vpadih in za naseljevanja Langobardov je Forum Julii pomenil več kot Aquileia (Oglej). Leta 611 so naši predniki zasedli Čedad, vendar ga niso obdržali. Naseljevali pa so se v njegovi neposredni okolici, tako v pladni ravnini med Sočo in Tilmentom.

V devetem stoletju so Franki tu utrdili svojo oblast. Furlanijo so priključili Vzhodni marki svojega kraljestva. Forum Julii so preimenovali v Civitas Austriae. Leta 737 se je patriarhija iz Ogleja preselila v Čedad, imenovala pa se je še vedno 'oglejska'. Franki so oglejskemu patriarhu, ki je imel tedaj sedež v Čedadu, dali oblast nad vsem ozemljem Slovencev južno od Drave.

Iz imena Civitas Austriae so Furlani napravili svoje ime Ciudad (Cjudad), Slovenci pa Čedad. Po plebiscitu leta 1866, ko sta Slovenska Benečija in Režija prišli pod oblast tedanje kraljevine Italije, je mesto dobilo ime Cividale, kot ga ima še danes.

Kljub stalno večji ali manjši ogroženosti vzdolž te meje, smo se Slovenci ohranili, medtem ko so Langobardi in Franki samo še zgodovinski pojem.

Naši ljudje v boju za obstanek

Slovenska Benečija, Režija in Tolminska ter delno še Kras, so dežele, ki so najbolj primerne za živinorejo. In prav planšarstvo je bila prva najprimernejša oblika obstanka in življenja v tem in takem svetu.

Živinoreja je v teh krajih od nekdaj bila glavna kmetijska dejavnost, saj daje kmetom nad 80% vseh dohodkov, ki jih imajo od kmetijstva.

Število konj je sedaj izredno majhno, koze so skoraj povsem odpravljene, ovac pa je komaj četrti del nekdanjega števila. Živinorejci in družbeno posessvo na Tolminskem gojijo letos kakih 13 000 glav goveje živine, kar niti ni tako malo glede na preusmeritev prebivalstva iz kmetijstva in živinoreje v druge panoge.

Na Tolminskem je od Trente do Trebuše 24 176 hektarov planinskih pašnikov. Vse te planine pa so delno že opuščene ali pa dokaj zanemarjene. Nad 70 planin je bilo do druge svetovne vojne na Tolminskem. Letos jih je komaj še 22, kjer redno pasejo in poskrbe tudi za redno molžo. Zaradi nepravilnega odnosa do živinoreje v teh krajih in pa zaradi nendaravno povečane preusmeritve v druge panoge, je planšarstvo zelo resno ogroženo. Seveda ni nič boljše stanje v Slov. Benečiji in Režiji. Ni še tako dolgo, ko so v nekaterih delikatesnih trgovinah v Ljubljani imeli reklamne napise 'Prodajamo tolminski sir', ko je bila v Trstu specializirana delikatesna trgovina, ki je prodajala 'trentarski ovčji sir' in ko je bila še pred prvo vojno vojno taka trgovina tudi na Dunaju.

Letos zveš v Tolminu (pa tudi v Trbižu) naslednjo ugotovitev: »Laže je dobiti profesorja kot pa-

stirja!« To pa dobesedno drži. Pastir, ki bi se pred vaško skupnostjo obvezal, da bo v planini skrbel za živino 90 dni, dobi dnevno po 20–25 N din in hrano, če pa bi še redno dvakrat molzel in imel skrb za mleko, bi imel hrano in do 40 N din dnevno.

Na obronkih Matajurja, Mije, Stola in južnih pobočij Krna, kamor so na planine pošiljali živino kmetje iz Kobarida in bližnjih vasi, je svoj čas paslo nad 80 pastirjev in delalo po 15–20 sirarjev (mlekarjev). To je bil poklic, ki so ga živinorejci spoštovali. Samo na tem območju je bilo nekoč urejenih za 2371 ha pašnikov in planin. Ker pa zdaj ni mogoče dobiti dovolj pastirjev, sirarjev ali mlekarjev, se bo na planinah, ki jih je več kot polovico manj, prepsala čez poletje predvsem le jalova živina.

Najvišji pašniki, kjer se pasejo ovce, so nedvomno v sedlu med vrhom Krna, Batognico in pod Maselnikom v višini 1900–2200 m. Najvišja planina za govedo je gotova planina Sleme pod Rdečim robom (1300 m).

Od naselitve do danes so živinorejci v vaseh podnožja Nanosa živeli ob tej gori in z njo. Na njegovih pobočjih in na temenu, ki je kakor velika miza, so dobivali sočno travo s košnjo ali s pašo, v njegovih gozdovih pa vse, kar nudi gozd. Vasi Lozice, Podnanos (Št. Vid), Podraga se v poletnih dneh za določen čas kar izpraznijo, ker je večina kmetovalcev (kosci, grabljice) po ves teden in dalj na gori. Ti ljudje so že leta 1624 na višini 1019 m sezidali cerkvico sv. Hieronima, kar priča, da so davno prej kosili in pasli na Nanosu.

— —

Našim prednikom, ki so se zarili v porečje Drave, Save, Zilice, Sore, Bače, Idrije, Sače, Idrije, Nadiže, Tera in Bele, je postala gora zavetje, prijatelj, osnova za življenje. Največji del vsega tega gorskega sveta je naš človek sam iztrebil, izkrčil in ga podomail. Skoro vsakemu lazu in grivi je dal ime, kakor je posamezni predel doživel in kakršen namen mu je dal za svoje življenje. Naš človek je postal del te narave. Tu si je v trdem delu in v neprijaznem, nevarnem in divjem okolju utiral in utrl svoj obor. Iz roda v rod je trebil in kultiviral divjino, širil posest s pametjo in znojem pa tudi z žrtvami, ki jih je izsilila narava, ter se tako vraščal v svoj planinski svet. O tem je mnogo pisal dr. Henrik Tuma (1858–1935).

Koliko Bistic, Dolov, Dolin in Frat je v teh krajih! Koliko je tu raznih Grabnov, Gričev, Grinjavcev in Griv! Nad sto raznih Glav, ki jih je tod naš človek dal večjim ali manjšim vrhovom, kuceljem in robem je v tem svetu. Mar ni s tem izrazil misel, da je planina, da je gora po svoje pametna, da je včasih modrejša od njega, da je človek vedno ne razume dovolj, da mu je kdaj pa kdaj tudi sfinga? Vsepolno je raznih Zlebov, Vrhov in Vršičev, Trat, Tratic, Travnikov, Skrb in Špic. Povsod naletiš na imena raznih Skal, Sedel, Slemen, Ruševja, Robov in Rup. Srečuješ se s Kontami, Koriti, Koti, Policami, Krnicami, Kuki, Lazmi, Laznami, Mejami, Mlakami, Nosovi, Osojniki in Osojnicami. In koliko je v teh krajih imen številnih planin!

V vsem tem poimenovanju je kaj lahko zaslediti visoko razvit čut našega človeka, ki ga je pokazal do oblik, kakršne je našel v naravi. Razumljivo je, da so se ljudje v tem terenu vedno obračali k jugu. Sončno pot spremljajo tako. Od juga pričakujejo toplih sap, ki bodo stopile sneg, skrajšale zimo in omogočile delo v naravi. Tudi reke in njih doline so tja doli zasukane. Zato je povsem naravno, da so naši ljudje nekoč, morda kmalu, ko so se naselili tod, dali trem oblikam v naravi podobna imena. To so imena, ki govorijo o tem, kako se od vsega začetka naš človek na tem koščku zemlje obrača na južno stran. Ta zanimiva imena so: Poldnašnja Spica (2089 m) ali Poludnik nad Zajzero; planina V Podne (1465 m) na severni strani Jerebice ter Poldanovec (1305 m) južno nad Trebušo. Poldnašnja Spica in Poldanovec kakor velika kazalca sončne ure mečeta svojo senco na zaselke svojih severnih podnožij in po tej senci, po kateri že blizu 1400 let naši ljudje tukaj uravnavajo svoj delovni dan sta dobila ime. Planina V Podne pa je kakor številčnica in je vrh Jerebice (2122 m) njen kazalec. Pastirjem je rabila od nekdaj za časovno orientacijo, ko je senca v poldne pokrila določeno točko na tej planini.

Dr. Julius Kugy (1858–1944), ki je kakih 40 let zahajal v kraljestvo Alp med Poliškim Spikom in Triglavom, spoznaval tu divjo romantiko tega sveta in značaje ljudi, ki tod živijo, je večkrat ponovil misel, da imena, ki so jih ljudje dali svojim goram, morajo ostati ljudska, kajti ljudje so jih tako ustvarili, potem ko so stoletja dojemali značaj in posebnost vsake posamezne gore.

— —

Oglejskim patriarhom je bila naložena skrb za pokristjanjenje naših prednikov. To dolžnost so zlepa in zgrda tudi izpolnjevali, čeprav je to delo šlo le počasi od rok. Izkopavanja na blejskem otoku potrjujejo resničnost in določajo čas pokristjanjevanja, kakor je pesnik Prešeren zapisal v Krstu. Crtomir je sprejel novo vero in odšel v Akvilejo (po vsej verjetnosti k oglejskim patriarhom, ki so imeli tedaj svoj sedež v Čedadu), o čemer je pesnik zapisal:

»...
Razlagajo, ko pride v Akvilejo,
mu sveta pisma, prosila zmoče vsake;
postane mašnik, v prsih umrjejo
nekdanji upi; med svoje rojake
Slovence gre, in dalje čez njih mejo,
do smrti tam preganja zmot oblake...«

Na polju pri Volčah stoji cerkva Sv. Danijela, ki je nastala v prvi polovici XII. stoletja in je najstarejša v teh krajih.

Kakih 200–300 let kasneje kot v dolini Save je tu nova vera zamenjala staro. Še v XIII. stoletju so oglejski patriarhi poslali iz Čedadu v Kobarid pokristjanjevalno kazensko vojaško ekspedicijo. Tu so sredi naselja podrli staro lipo, porušili pod njo mizo (žrtvenik) ter razkopali in zamašili urejen studenec, ki je žuborel v neposredni bližini in bil pri roki za obrede, s katerimi so naši predniki še tedaj čistili svoje bove (slovanske).

Turki so vdrali na Primorsko, v Slov. Benečijo in Rezijo ter tu čez na Koroško leto za letom v drugi polovici 15. stoletja. Leta 1497 bo poteklo petsto let od prvega vdora Turkov v te kraje.

— —

V zgodovini Tolmincev je grič nad Tolminom – Kozlov rob ali Grad (428 m), kakor mu tudi pravijo, največkrat preleteti grič v vsej deželi. Leta 1627 se je vzdignil prvi punt. Niso uspeli. Drugič so se uprli l. 1700 grofom Coroninjem, spet brez uspeha.

Bolj organizirano in dokaj številneje so se tolminski puntarji dvignili leta 1713, ko so pridli v Gorico. Nad 500 jih je bilo. Od gosposke so izsilili, da so jim iz zaporov na gradu izpustili priprte kmete in dobili so obljubo, da jim bodo prizadejane krivice popravljene. Punt se je razvnel in razširil še na Brda, Vipavsko dolino in Kras.

Lani je poteklo 255 let od tistih dogodkov.

Še tisto jesen so veliko puntarjev poklovi vojniki, ki so tedaj prišli v deželo. 17. aprila 1714 je bila v Gorici izrečena obsodba: 11 voditeljev je bilo obsojenih na smrt, 150 puntarjev pa na daljše zaporne kazni. Na Travniku sredi Gorice so bili obglavljeni in razčetrverjeni: Ivan Miklavčič-Gradnik, Lavrenc Kragulj, Martin Munih in Gregor Kobal; Andrej Lahmar, Šimen in Andrej Galja ter Štefan Maraž; Matija Podgornik, Valentin Lapajne in Valentin Munih.

Leta 1833 je tolminski grof ponovno moral prositi vlado za vojaško posadko, ker se je resno bal, da bo ponovno prišlo do oboroženega kmečkega upora v deželi.

— —

Boji s Francozi so ponovno prinesli žrtve in gorje v te kraje. Vojska nadvojvode Janeza je 9. in 10. aprila leta 1809 vdrla preko Kobarida in Predela v Furlanijo ter prišla do Caldiera, do kamor so se pred njo umikale enote vicekralja Italije Eugena Beauharnaisa.

16., 17. in 18. maja leta 1809 so se na Predelu bili hudi boji s Francozi. Na Predelu je bronast spomenik, ki predstavlja umirajočega leva, postavljen v spomin tem branilcem.

Blizu tam, kje zavije pot iz Bovca v sotesko Koritnice, prideš v romantični kanjon in do mostu. To so Kluže. Trdnjava je bila tu postavljena še v časih turških vpadov v drugi polovici XV. stoletja. Leta 1613 jo je bovski glavar obnovil. Leta 1809 so jo rabili v obrambi pred vdorom francoske vojske. Simon Rutar piše, da so leta 1497, ko so Turki ponoči hoteli prekorčiti reko, turški pešci padali v prepad ter se pobili, ker je bil most dvignjen. Podobno ustno izročilo je na Bovškem ohranjeno, le da se nanaša na Francoze, ki naj bi se jim nekaj podobnega pripetilo leta 1809.

V obrambi Kobarida pred Francozi, in sicer v soteski med Trnovim in Kobaridom, se je izredno izkazal neki Kofol iz Bovca, ki ga je zato nadvojvoda Janez odlikoval z zlato medaljo za hrabrost.

— Od leta 1419 do prihoda Francozov leta 1809 je bila Sl. Benečija pod Beneško republiko. Zato je bilo od tedaj življenje teh ljudi usmerjeno na jug, v Furlanijo in neposredno dokaj pod vplivom mest Krmin, Čedad, Videm, Oglej. Na Livku, kjer se svet prevesi proti Soški dolini, je še ohranjen mejni kamen Beneške republike, ki je tedaj tukaj mejila z Avstroogrsko. Prav bi bilo, da bi ta zanimivi državni mejnik restavrirali in ohranili, preden ga bo uničil čas.

— —
Pred dvema letoma smo se spominjali 100-letnice plebiscita, po katerem sta Sl. Benečija in Režija prišli pod italijansko oblast. 21. in 22. oktobra 1866 je bil plebiscit, ki ga je s svojim dekretom odredil italijanski kralj Victor Emanuel II. Ob tedanji nacionalni mlačnosti Slovencev ter geografski gravitaciji in ekonomski navezanosti Sl. Benečije in Režije na Furlanijo sta ti dve pokrajini tedaj prišli pod italijansko upravo. Kljub zmagi avstroogrske vojske junija 1866 pri Custozi in mornarice julija 1866 pri Visu sta bili Sl. Benečija in Režija žrtvovani kot drobiž za paravnavo plačunov, ki jih je monarhija Habsburžanov plačevala Bismarku, Napoleonu III. in Emanuelu II.

Italijani so Slovence iz Slov. Benečije in Režije ocenili kot dobre vojaške. Po stasu so prekašali druge in so bili v italijanski vojski nadpovprečno visoki. Po uradni statistiki iz leta 1901 so bili po stasu med vsemi nacionalnostmi v Italiji najvišji. Povprečna višina ital. vojakov je tedaj bila 162 cm, pri šempetrskih Slovincih-vojakih pa 169 cm. Naborne komisije so ugotovile, da je nabornikov s postavo 170 cm v vsej Italiji 17,5 %, medtem ko je ta odstotek v tarčentskem okraju znašal kar 41,33 %, v čedadskem okraju (nadiški in idrijski Slovenci pa 38,80 %). Pretežno so Slovenci iz Režije in Sl. Benečije služili vojaški rok pri alpinih in bersaljerih. Zaradi teh naravnih vrlin so ti fantje in moške nosili precejšnje breme vojne tudi v prvi svetovni vojni na soški fronti. Znano je, da je bila skupina Režijanov tista, ki je v noči od 15. na 16. junij 1915 zavzela vrh Krna, ko se je ponoči prethotapila čez stene, kjer tega ni nihče pričakoval.

Nekateri primorski veliki začetniki planinstva

Začetki planinstva kot višje oblike stikov z naravo in njenega spoznavanja segajo v Sl. primorju v drugo polovico XVIII. stoletja. Pionirji planinstva so bili gotovo tudi idrijski prirodoslovci:

Janez Anton Scopoli, zdravnik in lekarnar, ki je služboval v Idriji v letih od 1754–1769; Baltazar Hacquet, zdravnik-kirurg, ki je služboval v Idriji v letih od 1766–1773, je tudi vneto raziskoval floro in planinski svet okolice Idrije; Ernest Ereyer, vnet botanik, ki je živel in delal v Idriji v letih od 1760–1795; Karel Freyer lekarnar in botanik, ki je deloval v Idriji v letih od 1795–1835 ter njegov sin Henrik Freyer, botanik in lekarnar, rojen v Idriji leta 1802, umrl v Ljubljani leta 1866. Ta slednji je bil najbolj vnet in najbolj uspešen raziskovalec idrijske flore. Po

njem se celo imenujejo nekatere rože, ki rastejo v teh krajih. Kot znanstveni delavec je veliko ljudi pisal ter tako seznanil kulturno javnost Evrope z našo floro in našimi gorami v okolici Idrije.

— —
Planinska založba je leta 1956 izdala brošuro z naslovom Valentin Stanič, prvi alpinist v Vzhodnih Alpah. V uvodu je med drugim zapisano: »Valentin Stanič je bil največji alpinist svoje dobe v Evropi. Ne Nemci ne Angleži, ki so dali najpomembnejše raziskovalce Alp v drugi polovici devetnajstega stoletja, nimajo v začetku 19. veka osebnosti, ki bi se mogla vsaj približno postaviti temu gorniku in gornišemu pisatelju ob bok...«

Valentin Stanič se je rodil 12. II. 1774 v Boderžu pri Kanalu, umrl pa je kot dekan 29. IV. 1847 v Gorici.

Evgen Lovšin je v tej brošuri med drugim tudi tole napisal: »Na Zoisovo pobudo priplezajo l. 1778 Hacquetov študent Willonitzer in domači vodniki Rožič, Kos in Korošec prvič na Triglav...«

V svojem »Romanju na Sv. Goro« Stanič sam omenja nekatere gore, na katere se je povzpel. Te so: Clapsavon v Karniji med Tolmezzom in Piavo, Prestreljenik, Mangrt, Krn, Kuk, Jelovnik in Hladnik. Iz Levčevih zapiskov in drugih virov vemo še za druge gore: Ravelnik, Javorček, Matajur, Golovec, Kanin, Savinjek, Monte Cavallo, Pramaggior in seveda bližnji goriški hribi, kakor so: Sv. Gora, Sv. Valentin in drugi...«

»Stanič spada med prve planince, ki so si upali na Triglav. Sivi oči, kakor ga sam naziva, mu dolgo ni dal miru. Triglavsko turo ima za enega od najvažnejših svojih vzponov. Kljub omahovanju vodnika (Anton Kos – op. p.), kljub dežju in snežnemu viharju se je povzpel nanj 21. septembra 1809 ter ga meril z barometrom in opazoval...«

V omenjeni brošuri so tudi navedeni vsi Staničevi spisi, s katerimi je tedanja evropsko kulturno javnost seznanjal z našimi gorami in njih lepotami.

— —
Z Nanosa imamo ohranjena dva zanimiva dokumenta, ki vsak po svoje pričata o planinstvu, kakor se je tu razvijalo.

Planinski zbornik 1945 je objavil Vrtovčev »Pridigo na gori«, ki je najstarejši slovenski planinski spis. Šentviški (sedaj podnanaški) župnik Matija Vrtovec je to pridigo povedal svojim vernikom na binkoštni ponedeljek leta 1820. Za planince je zanimiva zato, ker lepo povezuje pomen Nanosa in razgled z njega na širno in daljno okolico, obenem pa povzame stare zgodovinske dogodke, ki jih je Nanos: »...vidil memo iti...«

Drugi dokument je gospodarsko-planinskega pomena. Pod prodiščem nanoške pleše je običajna velika skala, ki tu čepi že nekaj nad sto let. Lani je marljivi markacist PD Postojna obnovil na njej vklesano oznako:

R + U (Razdrto + Ubelsko)
1868

S tem nas je spomnil na lansko stoletnico, ko sta vaški srenji Razdrto in Ubelsko tukaj razdelili svoji srenski gmajni in pašnike. Skala čepi v lepi senci približno 200 m naprej od vodnega zajetja in služi planincu za počitek, preden se silno vzpne v prodišče in robe pod nanoško plešo.

— — —
— Naravoslovec Fran Erjavec je osebnost, mimo katere predvsem planinci Sl. Primorja ne moremo iti. Rodil se je 9. sept. 1834 na Poljanah v Ljubljani, umrl pa je 12. januarja 1887 v Gorici. Od leta 1871 do svoje smrti je bil profesor na realki v Gorici. Kot naravoslovec je obšel z beležnico v roki ves Kras, Julijske Alpe, Brda, pa še dobršen del Furlanske nižine. Vse to delo je objavil v raznih spisih in znanstvenih delih.

— — —
Septembra 1966 smo tudi planinci sodelovali pri slavnostih, ki so bile v Tolminu in na Vrsnem ob 60-letnici smrti pesnika Simona Gregorčiča.

Osrednji odbor za Gregorčičev spomenik je že septembra leta 1908 vzdal na pesnikovo rojstno hišo ploščo z naslednjim napisom:

V tej hiši se je rodil 15. oktobra 1844. l. pesnik SIMON GREGORČIČ, umrl je v Gorici 24. novembra 1906.

Ozidje, ki si zmožno bilo,
Da velepevca si rodilo,
Ti, ako še tako si malo,
Na vek se boš veliko zvalo.

Prva svetovna vojna je porušila vas in tudi to spominsko značilnost. Je mar potrebno še posebej zapisati kaj in koliko vsem nam pomeni Simon Gregorčič?

Začetki organiziranega planinstva

Za začetek organiziranega planinstva kot oblike društvene dejavnosti v Sl. Primorju je vsekakor treba šteti tisti poletni dan leta 1876, ko sta znana planinca Franc Kadilnik in Franc Globočnik pri kmetu Medvedu na Javorniku položila vpisno knjigo, se prva vanjo vpisala in priložila še svoji fotografiji.

Nastajanje in delovanje podružnic v Sl. Primorju je podrobno opisano v PV 1933. Podatke o tem je prizadevno zbral Ludvik Zorzut, ki je takrat kot emigrant živel v Mariboru.

22. I. 1896 (ne 14. III. kot piše PV 1933) je bila v Tolminu ustanovljena soška podružnica SPD. Ustanovljena iz narodno obrambnih razlogov je združevala vse za slovenstvo v Posočju vnete ljudi: učitelje, trgovce, duhovnike, uradnike, kmete in dijake pa tudi občine, ki nemškemu planinskemu društvu niso hotele prodajati parcel, na katerih bi naj zgradili planinske postojanke. Leta 1898 so ustanovili sklad za zbiranje denarja za gradnjo koč na Krnu. Z gradbenimi deli so začeli 21. VIII. 1900 in kočo slovesno odprli dne 5. VIII. 1901. Leta 1905 jo je podrl snežni plaz. Imenovala se je po načel-

niku podružnice dr. Karlu Trillerju. Po smrti pesnika S. Gregorčiča so se lotili zbiranja denarja za novo koč na Krnu, ki bi naj dobila ime po pokojnem pesniku. Prva svetovna vojna je te načrte prekržala.

Leta 1903 je tolminski visokošolec Julijan Pavliček s skupino somišelnikov ustanovil československi akademski krožek, ki je bil dokaj delaven. Nad Koritnico v Logu pod Mangrtom so leta 8. 8. 1909 odprli Koritniško koč (Češka koč v Koritnici). Ker je bil tedanji župnik Franc Andryšek v Logu po rodu Čeh, obenem pa vnet planinec, je akademikom – planincem pri tem delu znatno pomagal.

V Trenti je ta čas utrdil slovensko planinstvo Joza Abram, ki je bil tedaj vikar v Trenti. Ta mož je leta 1908 prišel v vodstvo goriške podružnice, ko je služboval v Biljah. Po prvi svetovni vojni je bil župnik pri Sv. Luciji (Most na Soči), kjer je zopet tudi kot planinec aktivno deloval.

Zaslужnejši člani soške podružnice so poleg omenjenih še Andraž Jeglič, Anton Stres, Andrej Lasič, dr. Rudolf Gruntar, Anton Devetak in Anton Kutin.

Soška podružnica je imela od vsega začetka svojega obstoja v Gorici svoj goriški planinski krožek, ki je bil po letu 1906 še posebno delaven.

12. septembra 1903 je bila na pobudo Avgusta Schlegla in nadučitelja Edmunda Čibeja ustanovljena ajdovsko-vipavska podružnica SPD. Najprej so markirali poti na Kovk in Javornik. Leta 1905 so namestili orientacijske table, ki so vabile potnike v Trnovski gozd in na Javornik, in to: v Ajdovščini, Vipavi, Trstu in Gorici. Leta 1908 so se z gozdno upravo, ki je na Čavnu imela svojo gozdarsko hišo, domenili tako, da so tu dobili v najem posebno sabo, ki jo je podružnica takoj primerno opremila; logar, ki je tu stanoval, pa je prevzel skrb za oskrbo obiskovalcev s toplo hrano. Leta 1909 je bila prvič markirana planinska pot iz Lokavca na Čaven. Tega leta so na Zelenem robu (južno nad dolino Trebuše) postavili razgledišče. Leta 1914 so bile markacije na Čaven obnovljene, prav tako pa tudi vsi kažipoti po Trnovskem gozdu. Že tedaj je kot tajnik oziroma kot blagajnik deloval v podružnici Rudolf Brainik, Malik pa je predvsem skrbel za markacije. Leta 1907 so ustanovili sklad za nabiranje denarja za koč na Nanosu.

6. II. 1913 se je del članstva, ki je živel v Vipavi in okolici, odcepil. Nastala je samostojna – vipavska podružnica, ki so jo vodili: Karel Mayer, veleposestnik na Ložah, nadučitelj Ivan Mrcina v Vipavi in posestnik ter trgovec Franc Premrl iz Št. Vida (Podnanosa). Pod geslom: »Slovenski oratar je svoje zemlje gospodar!« so se prizadevno lotili zbirati gradbeni material za koč na Nanosu. Prva svetovna vojna je to delo onemogočila.

11. I. 1904 je bil ustanovni občni zbor idrijske podružnice SPD. Profesor Makso Pirnat, njen načelnik, se je že na naslednji seji odbora podružnice zavzel za to, da se na Javorniku postavi planinska koč. Kronist je kmalu lahko zapisal: »Končno je napočil 4. avgust 1907! Velika trobojnica na vrhu Javornika in pokanje

možnarjev so naznanjali veliki praznik idrijskih planincev. Vršila se je otvoritev Pirnatove kočice na Javorniku...»

Zelo delavni člani te podružnice so bili tudi Rado Prelovec, Franc Vidmar in Lado Božič. 25. II. 1904 je bila ustanovljena tržaška podružnica, leta 1906 pa istrska.

28. II. 1904 je bila ustanovljena podružnica SPD v Cerknem. 11. VIII. 1907 so že odprli svojo kočico na Poreznu. Iz tega obdobja velja omeniti predvsem naslednje delovne člane: Josip Rakovšček, Anton Stres (ki je bil že pri ustanovitvi soške podružnice), Peter Brelj, Jernej Stravs, Václav Tušar, Franc Trček in Ivan Bonač.

12. VIII. 1907 je bila ustanovljena ilirsko-bistriška podružnica SPD. Od vsega začetka je bila zbirališče narodno zavednih in naprednih Slovencev. 5. VII. 1914 so odprli Vilharjevo kočico v Črnem dolu pod Snežnikom, tj. na samotni gozdni jasi, približno na pol poti iz II. Bistrice na Snežnik. Podjetno vodstvo pa je že kupilo parcelo, dobilo gradbeno dovoljenje, zbralo nekaj denarja in gradbenega materiala, da bi začeli z gradnjo nove postojanke na sedlu med Velikim in Malim Snežnikom. Vojna in kasnejše okupacija sta to delo onemogočili.

Med prizadevnejše člane te podružnice sodijo nedvomno: dr. Franc Kovca, dr. Franc Goršič, dr. Josip Kržišnik, Božidar Bežek, Ivan Biček, Vinko Sket, Josip Brinšek, Albert Domladiš, Aleksander Ličan, Olga Tomšič, Melanija Podboj, Josip Samsa, Andrej Žnidaršič, Aleksander Špelar, Josip Perne, Dragotin Val, Jakob Preg in Kristjan Hodnik.

28. novembra 1911 (ne januarja kot piše v PV 1933) je bila v Gorici »Pri Zlatem jelenu« ustanovljena goriška podružnica SPD. Odcepila se je od soške podružnice. Bohinjska železnica, ki je stekla leta 19. VII. 1906, je namreč alpski svet močno približala Gorici in s tem omogočila povečano planinsko udejstvovanje. Med člani te podružnice, ki je že od začetka štela nad 100 članov, so bili tedaj tudi dr. Drago Marušič, dr. Henrik Tuma in dr. Anton Breclj. Delokrog podružnice je bil sprva omejen le na Trnovsko-banjsko planoto, Brda in del Krasa. Na občnem zboru 22. XII. 1913 pa so sklenili, da se bodo usmerili tudi na Kaninško pogorje. Na Kaninu (1811 m) je tedaj stala že dokaj zapuščena in zanemarljiva kočica Kanin-Hütte, ki jo je bil leta 1895 tu postavil avstrijski Alpenverein. Ta »ricovero« so prizadevni goriški planinci želeli pridobiti in ga obnoviti kot svojo in slovensko planinsko postojanko. Vojna jim je te načrte preprečila.

Tik pred prvo svetovno vojno so podružnice SPD v Sl. Primorju – vštevši tudi istrsko – imele 644 članov in naslednje planinske postojanke: Trillerjevo kočico na Krnu, ki jo je leta 1905 podrl sneg, Pirnatovo kočico na Javorniku, kočico na Poreznu, Koritniško kočico pod Mangrtom in Vilharjevo kočico v Črnem dolu pod Snežnikom.

Dvanajst bitk na soški fronti

V prvi svetovni vojni sta se v teh krajih spopadali dve sovražni vojski, ki sta ustvarili pojem izredno krvavih in težkih bojev »Soška

fronta«. Avstrijsko-nemški položaji so ovijali Višarje, Viš, Črni vrh, Mangrt; italijanski pa Poludnik, Poliški Špič, Kanin. Od reke Koritnice do Tržiča (Monfalcone) je vsojujoči se strani delila Soča.

Zaradi izredno težavnega planinskega, gorskega in kraškega terena, so vojaki na tem delu evropskega bojišča prestajali največje napore. Sto in stotisočji ljudi so ta svet doživljali tri leta pod najtežjimi fizičnimi pagogi in okolnostmi. Tu so se bile: 5. avstroogrška armada in nemška armijska skupina »Rohr« na eni ter 2. in 3. italijanska armada na drugi strani. Samo v deseti soški bitki so si stale nasproti naslednje sile: avstroogrško-nemška stran se je branila s 160 000 vojaki (174 bataljoni), 1400 topovi in 500 minometalci; italijanska stran pa je napadala z 280 000 vojaki (nad 400 bataljonov), 2618 topovi in 1250 minometi. Vsega je soška fronta doživela 12 hudih, velikih bitk.

Dvanajsta in zadnja bitka je bila od 24. do 27. X. 1917, ko je avstrijsko-nemška vojska na odseku Tolmin-Mangrt razbila nasprotnikovo fronto in pri Kobaridu razširila preboj, ki se je v velikem klinu kmalu razširil in poglobil vse do Piave, kamor so se italijanske enote umaknile do 10. XI. 1917. Ital. izgube: okrog 333 000, mrtvih okrog 10 000; avstr.-nemške izgube: okrog 70 000, mrtvih okrog 6900.

Skupno so Italijani imeli v teh bojih 956 243 izgub, od tega okrog 126 300 mrtvih; avstrijsko-nemška vojska pa 414 848 izgub in od tega okrog 51 990 mrtvih.

Tako se je dobesedno izpolnila pesnikova prerokba, ko je Soča res »krvava tekla«.

Spomin na soško fronto je v Posočju in zapadnih Julijcih še zelo živ.

Na poti iz Ovčje vasi proti dnu Zajzere naletiš na pokopališče avstrijsko-nemških vojakov in na lično leseno kapelico. Zgrajena je v ruškem slogu in se izredno lepo poda okolju, kjer stoji. Druga taka spominska kapelica stoji pod Vrščem. Nekoliko večja pol lesena pol zidana spominska kapela – cerkvica stoji na Javorci v dolini Tolminke v Pologu. Za nas je prav ta zanimiva po tem, ker ima v hrastov les vžganih 7000 imen vojakov, ki so padli na frontnem poprišču pod Krnom in so pretežno jugoslovanske narodnosti. Zavod za spomeniško varstvo v Novi Gorici bo ta objekt z obnovitvenimi in restavracijskimi deli, ki jih namerava opraviti letos in prihodnje leto, ohranil.

V neposredni bližini Loga pod Mangrtom stoji spomenik v spomin na avstrijske vojače, ki so padli na Rombonu. Kip predstavlja vojaka-gorskega lovca in je delo češkega slikarja Ladislava Konfraneke.

Preden dolina Koritnice preide v bovško kotlino, so Kluže. Tu je ena trdnjava ob cesti, druga pa nekoliko višje nad njo. V tej trdnjavi je imel general-major Albert Krauss, kot poveljnik operativne grupe (korpusa), sestavljene iz treh avstrijskih in ene nemške divizije, svoj štab. Od tu je organiziral in vodil napad na Rombon in Bovec, ki se je začel 24. X. 1917, 1. XI. pa je bil s svojimi enotami že na bregovih Taljamenta. V teh bojih je poveljeval

14. armadi nemški general Otto von Below. Na Tolminskem je kakih 10 zanemarljivih pokopališč in dve kostnici, kjer so pokopani padli vojaki avstroogrske vojske. Kostnica padlih italijanskih vojakov je lepo urejena pri cerkvi sv. Antona nad Kobariдом.

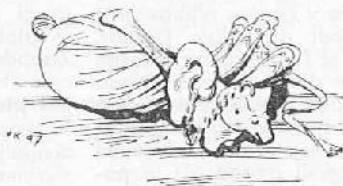
Precej vojaških pokopališč je tudi na terenu novogoriške in sežanske občine, vendar so zelo zanemarljiva in zapuščena. Ker je bilo to področje med obema vojnoma pod italijansko oblastjo, so lepo urejene kostnice padlih italijanskih vojakov. Taki kostnici sta na Oslavju v Brdih in v Sredipolju pod Doberdobom. V Gorici stoji kip v spomin alpinu, ki se je boril še potem, ko mu je granata odtrgala eno nogo. Vse polno pa je v Posočju še dobro vidnih strelskih jarkov. Pod prepadnimi stenami v Krnu je še vse polno vojaških predmetov pa celo trohnečih kosti. Najimunitnejša kaverna je nedvomno tista, ki je prevrtna skozi Skalnico in ima vhoda le delno zasuta.

Uprava Goriškega muzeja se pripravlja na to, da bo na Skalnici (Sv. gori) uredila muzej soške fronte. Ta ideja je postala toliko bolj

živa in aktualna sedaj, ko je Avtopromet Gorica zgradil novo žičnico na to izredno zanimivo planinsko in razgledno točko na Goriškem. Muzej soške fronte na Skalnici bo dokument absurda te vojne.

Novembra lani se je primorski človek spominjal dogodkov pred 50 leti, ko se je končala prva svetovna vojna, dogodkov, ki so mu prinesli 25 let suženjstva.

(Nadaljevanje)

RICCARD CASSIN je spregovoril v uvodni besedi »Alpinismusa« (8/1968), ki govori o direttissimih. Uredništvo je dalo besedo prav listemu, ki o tem lahko nekaj pove iz lastne izkušnje izpred 30 let in več. Takole pravi: Če že moram povedati svoje mnenje o direttissimih, ne morem mimo polemik, ki so se razpihale v tridesetih letih zaradi uporabe velikega števila klinov. Ker sem v severni steni Zapadne Cine uporabil 55 klinov, so me zmerjali z »amaterskim kovačem«. Ta priimek me ni prav nič motil. Uporaba klinov je bila nujna, če smo hoteli priti čez nekatere stene. Seveda je bilo to nekaj novega, kajti doslej so cenili estetsko stran smeri in logiko njene linije. Zares logična in estetska smer nastane, če plezalec izrabi morfologijo stene in jo z vzponom skladno uporabi. Generacije od včeraj do danes so za take stvari prišle prepozno. Nimajo več priložnosti plezati v deviških stenah. V iskanju težav in zaradi težav mora mladina, če se hoče izkazati, z vsemi sredstvi utirati nove smeri v že preplezanih stenah.

Najbrž pa bi bilo napak o direttissimih izrekat splošno veljavno sodbo. Ni vseeno, ali naveza pleza sama, samo nase oprta ali pa ima pod steno sekundante. Često so direttissime »obdelane« smeri, ki so za ponavljalce mnogo lažje. Naj že bodo kakršnekoli, vedno bodo povzročale polemike. Kdor hoče danes v alpinizmu imeti nekaj besede, mora iti v direttissime, v ekstremne težave. Vsako direttissimo, če tudi je samo malo stran od kake starejše smeri, moramo priznati. Drugo je seveda stališče, ki ga zavzemamo do metode, s katero je bila preplezana. Slavohlepje, volja po uveljavljanju in izpopolnjevanju je osnovno bistvo alpinizma. Nesmisel je grajati direttissime zato, ker so bile preplezane s tehničnimi pripomočki. Ti so za direttissime nujni. Kritiki naj poskušajo, naj bo to še tako težko, nekoliko bolj razumeti mladino.

SLOVO OD DR. ALOJZIJA DOLHARJA

V soboto 22. marca t. l. so jese-
niški alpinisti priredili komema-
racijo za tovariši, ki so se po-
nesrečili l. 1968 pod Mojstrovko.
V njihov spomin se je 50 smu-
čarjev spustilo pod Mojstrovko
s Slemenom v Tamar. Njihov gost
je bil tudi dr. Alojz Dolhar,
zdravnik iz Trbiža, znan, izkušen
alpinist in sijajen smučar. Usoda
je hotela, da je v spodnjem delu
te slovite smuške poti dr. Dolhar
zdrsnil in med redkim bukovjem
družbi izginil izpred oči in pa-
del preko dveh pragov ter se
tako poškodoval, da je kmalu
nato izdihnil.

V torek 25. marca t. l. smo tega
uglednega moža, zavednega
Slovca in širno po našem
svetu znanega podpornika slo-
venskega življa na zapadni meji
pokopali v Zabnicah pod Sv. Vi-
šarjami. Od blizu in daleč so
prišli njegovi številni znanci, pri-
jatelji in častilci, mu spregovo-
rili na grobu besedo slovesa in
se poklonili njegovemu spominu.
Zelo veliko jih je bilo tudi iz
Slovenije: iz Jesenic, Kranja,
Ljubljane in drugih krajev. V
imenu Planinske zveze Slovenije
je ob grobu spregovoril pred-
sednik dr. Miha Potočnik na-
slednje slovo:

»V veliki žalosti in z globokim
spoštovanjem se kot predsednik
Planinske zveze Slovenije v ime-
nu 60 000 slovenskih planincev
— pa tudi v svojem lastnem ime-
nu — poslavljam od odličnega
planinca, alpinista, sijajnega to-
variša in vzornega človeka dr.
Alojzija Dolharja.
Spoznali in poznali smo ga kot
planinca, ki je ves živel, žarel
in izgoreval za gorsko naravo,
za slovenski gorski svet in še
posebej za njegov najlepši del,
za Julijske Alpe. Bil je sijajen
poznavelec in ljubitelj Zapadnih
Julijskih Alp in njihov dolgoletni
skrbni varuh. Bil je — lahko re-
čemo — še iz tistih vrst sloven-
skih planincev, ki so še nepo-
sredno poznali Kugyja ter nje-
gove vodnike in se navduševali
nad tistimi večnimi klasičnimi
vrednotami in bogastvom Julij-

skih Alp, ki jih je ta poet naših
gora in naših ljudi tako lepo
popisal in trajno ovekovečil. Ku-
gyjeva najlepša in najgloblja
dela so nastala prav ob gorah
nad Kanalsko dolino, v Ovčji
vasi, v Zajzeri, v krajih, ki so
bili dr. Dolharju dolgoletni dom.
Po smrti dr. Julija Kugyja nihče
drugi ni več tako neposredno
in globoko občutil in doživljal
Zapadnih Julijskih Alp — v stal-
nem stiku z njimi in med njimi —
kot prav dr. Dolhar.

V svoji vsestranski širokosti in
življenjski modrosti, po svojem
sijajnem značaju in človeški to-
plini, po kulturi svojega srca, bi-
strosti svojega uma in po svoji
gorniški skromnosti je bil po-
slican in izbran, da je bil v do-
bršni meri Kugyjev naslednik.
Julijske Alpe — posebno še Za-
padne z Višnjo goro in Polškim
Spikom — z njim izgubljajo zna-
menito gorniško in človeško
osebnost, slovenski planinci pa
dragocenega tovariša, ki jim je
bil pogost svetovalec in sprem-
ljevalec na mnogih skupnih tu-
rah in pohodih.

Kadarkoli bomo poslej potovali
skoz Trbiž in po bližnjih gorah,
slavnih še iz časov Ojingerja
in Pesamosce, nam bo bridkost
spominov na dr. Dolharja obu-
dila mnoga čudovita gorska do-
živetja in tovariška srečanja z
njim.

Planinci ljubimo in spoštujemo
gorsko naravo in goré. Vendar
se z njimi nenehno in ponovno
pravdomo o življenju in smrti in
o poslednjih rečeh prav zato,
ker nam od časa do časa nera-
zumno pobirajo naše najbolje
in nam najdražje tovariše in pri-
jatelje. V tem se z gorami in z
njihovimi slepimi, krutimi silami
nikoli ne bomo sporazumeli in
strinjali, čeprav moramo pred
njimi žal pogosto priznavati
svojo nemoč in neobgljenost.
Kljub temu se znova in znova
k njim vračamo verjetno prav
zategadelj, ker se še nikoli ni-
komur ni posrečilo, da bi do
konca spoznal in razumel nje-
hove poslednje reči in skriv-
nosti.

Visoko v sončnih gorskih vrhovih
se je spet odkrušil žlahten ka-

men in se odkotalil v skrivnost-
no in le mrtvim dostopno za-
kladnico mitičnega Zlatoraga
in njegovih belih žen. Tiste
goré, ki jih vsak dan gledamo
in k njim zares ali le v svojih
mislih in željah romamo, bodo
medse in med svoje mogočne
sile vzele tudi spomin na dok-
torja Dolharja, ki bo še dolgo
živel po teh zelenih dolinah, po
strmih grapah in po prepadnih
stenah ter vrhovih slovenskih
gora ter v srcih številnih slo-
venskih planincev.

Naj mu bo zadnji počitek pod
najlepšimi gorami tega sveta
spokojen in lahek! Slava dok-
torju Dolharju!»

Pokojnika štejemo tudi med
ugledne sotrudnike našega gla-
sila. V eni od prihodnjih števil
bomo objavili nekrolog, ki ga
bo napisal Janez Krušič, zadnja
leta pokojnikov tovariš na mno-
gih velikih turah.

DR. STANKU KMETU V SPOMIN

Zopet je neusmiljena usoda iz-
trgala iz naših vrst uglednega
planinca in zaslužnega sport-
nega delavca dr. Stanka Kmeta.
Kdo ni poznal tega krepkega,
vedno zdravega in živahnega
planinca in smučarja? In vendar
mu je nemila Atropos odrezala
nit življenja sedaj, ko bi lahko
v jeseni svojega z delom napol-
njenega življenja užival sadove
svojih življenjskih naporov. Kajti
dela je bilo polno njegovo ži-
vljenje od rane mladosti do zad-
njih let. Rodil se je l. 1893 v
Ljubljani v uradniški družini, tu
končal gimnazijo, študiral na
univerzi na Dunaju, v Zagrebu
delal izpit za magistra, diplo-
miral pa na univerzi v Ljubljani.
Po končanem študiju se je po-
svetil farmakologiji ter delal
vestno in strokovno dolga leta
v lekarni Trnkoczy v Ljubljani
in v Krškem, dokler se ni osa-
mosvojil in prevzel znano le-
karno za Bežigradom. Po nacio-
nalizaciji te lekarne pa je bil
zaposlen v lekarni na Mikloši-
čevi cesti. Kjerkoli je delal, si
je znal z vestnostjo in ljubez-
nivostjo pridobiti naklonjenost
svojih nadrejenih ter simpatije
podrejenih. Vsi, ki smo ga po-
znali, vemo, kakšen je bil Stan-
ko: skrben družinski oče, pri-

jeten v družbi, zanesljiv planinski tovariš, zgleden športnik-smučar. V družini so mu vcepili ljubezen do narave ter ga že kot 7-letnega otroka vpisali v planinsko društvo, katerega član je bil nepretrgoma skozi 68 let. Na občnem zboru leta 1965 mu je PD Ljubljana-matica podelila zaslužni zlati častni znak. Kot marljiv pristaš Sokola si je pridobil že v mladosti tisto fizično kondicijo, ki mu je pozneje pomagala premagati najtežje letne in zimske ture. Svojo narodno zavest je pokazal, ko se je kot prostovoljec boril požrtvovalno za naše narodne interese na Koroškem. Čeprav je bil dostikrat v težavnem položaju, je vedno našel toliko časa, da je redno obiskoval naše lepe planine in presmučal najlepša smučišča doma in v inozemstvu in upravičene so bile besede tov. Kunaverja, ko se je ob grobu od njega poslovil: »Ostal nam bo vedno njegov lik kot vzor navdušenega ljubitelja naše lepe domovine.«

Ivo Marsel

STANE KOBLAR – PETDESETLETNIK

Podvomili bi, če se ne bi prepričali v rojstnih knjigah. Ne, saj to ni mogoče, da življenje teče tako neusmiljeno naglo.

Stane Koblar je izšel iz mladinskih vrst jeseniških skalašev. Pred vojno je predstavljal skupaj s številnimi drugimi veliko obetajočimi kadri vrh slovenskega planinstva, smučanja in alpinizma. Na vseh težkih in zahtevnih alpsko smučarskih tekmovanjih doma in v svetu je bil Stane med prvimi. Njegovi tovariši so bili ponosni na njegove uspehe.

Še preden je utegnil prijeti za prve oprimke in stope v strmih stenah, je prišla vojna vihra, ki ga je kakor mnoge njegove vrstnike pritegnila v svoj vrtinec. Stane je vedel, kje je njegovo mesto. Komaj je dozorel v zrelega moža, ga že zasledimo med partizani. Skupaj z drugimi je bil udarna pest jeseniških kurirjev in borcev.

Še danes radi v prijetnih večerih poslušamo njegove spomine, ki jih sicer ne obeša na veliki zvon. Partizan, kurir Stane, odličen gornik in požrtvovalni gor-

ski reševalec je lahko ponosen na svojo pot.

Bogato znanje in dolgoletne izkušnje, ki si jih je pridobil v prvih povojnih planinsko-alpinističnih in smučarskih generacijah, je obogatil na številnih domačih in tujih tečajih, alpinističnih šolah in seminarjih. Požrtvovalno ga je podajal

Stane Koblar

mladim alpinističnim generacijam. Bil je na tečajih širom po Jugoslaviji dober in skrben učitelj.

Resnično se mu ne pozna, da si je naložil peti križ 29. marca letos.

Za njegovo dolgoletno prizadevno delo v planinski organizaciji so mu planinci pripeli na prsi najvišja priznanja svoje organizacije, odlikoval pa ga je tudi predsednik republike.

V vseh povojnih letih je neposredno sodeloval v številnih reševalnih akcijah, ki zahtevajo celega, nesebičnega moža. Po njegovi zaslugi že nekaj let uspešno posredujejo reševalno znanje inštruktorji, katere je prav on izšolal. Nikoli tudi ni odklanjal organizacijskega dela tako v matični postaji GRS kakor v raznih komisijah pri PZS. Vsi prijatelji in znanci in vsa slovenska planinska javnost, zlasti pa hvaležni gorski reševalci se pridružujemo čestitkam k njegovemu življenjskemu jubileju ter mu hkrati želimo še vrsto srečnih in plodnih let v naših vrstah.

Gorska reševalna služba
postaja Jesenice

ING. NACE PERKO 80-LETNIK

Rodil se je v Tolčanah pri Zagradcu, v prelepi Krški dolini, 5. aprila 1889. Po končani osn. šoli v Zagradcu in Žužemberku je leta 1910 maturiral na gimnaziji v Novem mestu. Po kadrovskem roku je študiral na univerzi v Pragi vse do prve svetovne vojne, ko je moral zopet obleči vojaško suknjo. Tri dolga leta je bil kot častnik z Bosanci in Ličani v Tirolah, ob Soči, na Krasu in na Piavi. Kot italijanski ujetnik se je takoj prijavil med jugoslovanske dobrovoljce ter sodeloval na solunski fronti. Sledel je vojaško suknjo šele v Splitu. Nato je diplomiral leta 1920 v Pragi.

Kot mlad inženir je med prvimi v Sloveniji zoral ledino pri gradnji žičnic za gospodarnejše izkoriščanje gorenjskih gozdov. Že leta 1921 ga srečamo pri gradbeni direkciji za Slovenijo kot projektanta in nadzornika, od leta 1927 do 1943 pa nepretrgoma pri Mestnem gradbenem uradu v Ljubljani kot inšpektorja za inženirske konstrukcije ter vodjo odseka za obnovo in tlakovanje mestne cestne mreže.

Kot študent je prepotoval peš vso Slovenijo in našo sosesčino, posebno pa še vse naše planine, ki so mu postale druga življenje. Okupator ga je odpeljal kot vidnega pripadnika Osvobodilne fronte v Dachau in Hallein. Po vrnitvi iz taborišča se je zopet takoj vključil v službo za obnovo Ljubljane. Leta 1953 je bil upokojen kot vodilni inženir pri Splošnem projektnem biroju v Ljubljani, kjer pa še vedno sodeluje s strokovnimi nasveti. Kot strokovnjaka ga je vodila pot širom po Sloveniji.

Vse življenje, že od leta 1908, ko je telovadil pri Sokolu v Novem mestu, pa do danes, ko je še vedno redni član Partizana Narodni dom, je z lastnim zgledom kot dober telovadec, vaditelj, načelnik in odbornik nenehno usmerjal mladino v telovadnice, na igrišča, predvsem pa v naravo, na planine, na morje, na smučanje, na izlete. Po osvoboditvi je sodeloval z ing. Stankom Bloudkom v komisiji za obnovo in gradnjo telesno-vzgojnih objektov širom po Sloveniji. Še vedno ga srečamo na telovadišču v Tivoliju, kjer obnavlja in gradi za mladino.

Pretežni del svojega nesebičnega življenja pa je ing. Nace Perko posvetil našim planinskim postojankam pred vojno, posebno pa še po vojni, ko je bilo treba znova obnoviti požgane planinske domove.

Že od leta 1931 dalje je bil načelnik grad. odseka osrednjega SPD, po osvoboditvi pa trajno sodeluje tako pri PZS kot pri PD Ljubljana-matica.

Pod njegovim vodstvom in strokovnim sodelovanjem so se gradile, obnavljale planinske postojanke: Erjavčeva, Orožnova, Malnarjeva ter Krekova koča, Dom na Komni, Koča pri Triglavskih jezerih, hotel »Zlatorog«, dom na Veliki planini, na Ratitovcu, Crni prsti, planini Razor, Mirni gori, Bohorju, Peci, Kamniški Bistrici, Savici, Kredarici, Bogatinskem sedlu in še drugod.

Vse od leta 1923 pa do druge svetovne vojne je bil 18 let tajnik društva gradbenih inženirjev in arhitektov Slovenije.

Vsi njegovi znanci in tovariši čestitajo jubilaru ob njegovi 80-letnici z željo, da bi še vrsto let delal v naših strokovnih vrstah in družbenih organizacijah.

PO POTI CELJSKE ČETE

Mladi planinci iz Celja so v nedeljo 16. marca 1969 priredili že 10. spominski pohod po poteh I. celjske čete, od Celjske koče do Resevnega.

Kljub slabemu vremenu se je pohoda udeležilo 79 mladincev celjskih srednjih in osnovnih šol, 13 pripadnikov JLA, tabornikov, planincev z raznih planinskih društev, prvoborec Zupanc Ludvik-Ivo, in tov. Božič Peter, ki je naredil kratek filmski posnetek ter drugi.

S Celjske koče so udeleženci krenili proti Svetini, kjer so se ustavili pri spomeniku 30 padlih borcev. Pri spomeniku so položili venec, učenci osnovne šole I. celjske čete pa so počastili njih spomin z recitacijami. Tov. Zupanc Ludvik-Ivo pa je govoril

o razvoju partizanstva na tem območju in živo opisal nekatere partizanske akcije.

Po končani slovesnosti so odšli proti Resevnemu in se med potjo ustavili pri spomeniku padlih borcev II. kozjanskega odreda. Tudi na tem mestu so učenci osnovne šole I. celjske čete počastili njih spomin z recitacijami.

S pesmijo na ustih so prišli po dveurni hoji do skupnega groba Dušana Laha in Cvetke Jerin, kjer so položili venec in priredili končno slovesnost.

D. Majcen

OBČNI ZBORI

AO PD TAM

Alpinistični odsek PD TAM je imel 18. decembra 1968 svoj šesti redni letni občni zbor. Udeležilo se ga je 20 članov in pripravnikov, kot gostje so se odzvali vabilu odborniki matičnega društva ter načelnik AO PD Kozjak.

Trenutno združuje odsek 16 članov in 6 pripravnikov. Od teh so štirje v JLA, eden v inozemstvu in eden član AO Celje. Od planiranih 120 do 160 vzponov so uspešno opravili 123 in 14 pristopov, torej skup-

no 137. Priredili so smučarski patroljni pohod in sedem turnih smukov. Poleg osnovne alpinistične dejavnosti so člani pomagali pri organizaciji in izletih matičnega društva, MO ter sodelovali z GRS. Večina plezalnih vzponov je bila napravljena v Savinjskih Alpah ter v severni steni Triglava. Kvaliteta vzponov se je v primeri na prejšnje leto dvignila za celo stopnjo, kar kaže, da niso bile preplezane samo »standardne« smeri, ampak so se lotili tudi novih. Izmed ostalih vidnejših vzponov so zabeležili Čopov steber, Rumeno zajedo v Koglu, direktno v Štajerski Rinki, prvenstven vzpon v Račuhi ter lepo število vzponov četrte in pete težavnostne stopnje. V Dolomite so se podali trije člani in sicer v skupino Treh Cin. Naveza Mogu - Krumpak je vstopila v smer Cassin-Rati, vendar je morala sredi smeri obrniti, ker je zašla. Naslednji dan jima je uspelo preplezati Rumeni raz. Medtem pa je uspelo tretjemu (Vinku Dobrila) s češkim soplezalcem preplezati Dibonov raz v Veliki Cini.

Skupno je bilo 41 sestankov s povprečno udeležbo 15 članov. Na sestankih so poglobljali znanje iz ideologije planinstva in alpinizma pri nas in po svetu. Vse vidnejše alpinistične uspehe v tujini so zasledovali v reviji »Alpinismus«. Finančni

29. nov. 1968 ob 25-letnici II. zasedanja AVNOJA. Zastopniki planinskih štafet v Jajcu (gl. PV 1969/4, str. 185)

težav do sedaj niso imeli, zato je bilo mogoče nabaviti precej nove opreme, predvsem za zimsko plezarijo.

Drago Kavnik

PD POLJČANE

V nedeljo 23. marca so na Boču v svojem planinskem domu zborovali planinci. Poljčane so staro planinsko torišče. Pred 40 leti so se tu našli slovenski ljudje, ki so tudi s planinstvom utrjevali slovenstvo in budili v ljudeh ljubezen do gora in do domovine. Ob 40-letnici društva je ustanovitelj tedanje podružnice SPD na Boču zastopal tov. Detič, medtem ko so se osebnosti kot dr. Hronovsky in Čilenšek (Mlakarjev planinski tovariš) zborovalci dne 23. marca le spominjali, od povojnih predsednikov pa je bil navzoč tov. Hvala. Po vojni je društvo zaživel o izredno prizadevnim delom za postojanko na Boču pri Sv. Miklavžu, za nov razgledni stolp na vrhu Boča (988 m), predvsem pa z vzgojo planinske mladine, ki jo že od l. 1967 vodi tov. Dragica Onič. Poljčanska mladina je v resnici za zgled mnogim mladinskim odsekom. Nekaj dni pred društvenim občnim zborom se je na mladinskem planinskem občnem zboru zbralo 183 mladih planincev. Da to ni samo gola številka, se vidi iz priznanja, ki ga jim je dala PZS s tem, da jim je zaupala organizacijo letošnjega orientacijskega tekmovanja. Tov. Mali, ki je obenem tajnik društva, je razgledan planinski vodnik, kateremu je tako nelahko nalogo lahko zaupati. Prav pa je tudi to, da se z orientacijskim tekmovanjem uveljavljajo gozdni masivi Boča od Babe do Gulnika, od Drevnika do Stavskega vrha, od Plešivca do Kisovca in Frmile. Iz poročila je razvidno, da se društvo trdo bori s finančnimi težavami, da pa se zaveda svoje vloge spriče sosedine slovite Rogaške Slatine. Predsednik tov. Težak je v poročilu opozoril na pomen planinstva za zdravje in aktiven odih letoviščarjev in prebivalcev in na nujno sodelovanje med PD Rogaška Slatina, PD Poljčane in zdraviliščem. Čim bolj bosta planinstvo in turizem sodelovala, tem večji bo njun pomen za napredek zdravilišča in vse okolice. Čas

pa je, da se tako sodelovanje pokaže in oživitvori z ukrepi in dejanji. Ne bi bilo napak, če bi se vodstvo slovenskih zdravilišč in letovišč po pokrajinah posvetovalo s PD o tem sodelovanju, predvsem pa, kaj naj se najprej stori, da bi se te stvari premaknile. Mislimo, da ne bi smel iziti turistični prospekt zdravilišča, ne da bi opozoril na bližnje planinske postojanke in da bi recepcije in direktije morale gostom vzbujati zanimanje za to, prirejati izlete in se ne zapirati na kratko relacijo od mize do postelje in obratno. Sicer pa je bil sklep občnega zbora optimističen. K temu je doprinesla tudi srečna izbira nove oskrbnice, ki je dom na Boču vzela v zakup in ga vzorno vodi. Pohvaliti je treba imenito kuhinjo in skrbno roko, ki se pozna povsod.

T. O.

ROGAŠKA SLATINA

Sredi februarja 1969. leta je sklicalo k tretjemu občnemu zboru svoje člane mlado, pa agilno društvo PD Rogaška Slatina. V dvorani hotela Bohor se je zbralo kakih 150 članov, mnogo pa jih je stalo pred vrati, ker ni bilo prostora. V dobrih dveh letih svojega delovanja se je društvo močno uveljavilo v javnem življenju našega največjega zdravilišča. Članstvo je v preteklem poslovnem letu zelo naraslo. Kot eno prvih nalog je upravni odbor videl v tem, da da zdraviliškemu središču tudi značaj planinskega torišča in s tem razširi program številnim gostom Rogaške Slatine. Kdor pozna Rogaško Slatino, ve, kakšne možnosti za razvoj izletništva in gibanja v naravi ima v ožji in širši okolici. Štajersko-zagorska planinska pot, ki jo je upravni odbor v l. 1968 markiral, slovesno odprl in populariziral, je povezala pod imenom »mala bratska transverzala« pokrajinske bisere okoli Slatine: Skoro 1000 m visoki Boč – panonski Triglav, Sladko goro, Plešivec, Donačka gora, Macelj, Ravno goro, Strahinjšica, Kuno goro, Vino goro, Tabor-grad, Harine Zlake (Atomsko toplice), Olimje, Rudnica, Tinsko, torej vrsto vrhov, gora in gor, ki s svojim blagim, pisanim reliefom sestavljajo lep,

a premalo znan predel naše domovine. Kdor pa ga enkrat spozna, tega vedno znova priteguje s svojimi »gurcami sim pa taj«, svojimi širnimi razgledi in pisano krajino, ki vzbuja v človeku eno samo občudovanje in nepozabna občutja.

Upravni odbor je v nekaj mesecih uspel urediti planinsko gostišče na Knežcu blizu nekdanjega doma univ. prof. Franceta Kidriča, organizirati dvanaest kontrolnih točk in izdati ličen prospekt, s katerim opozarja ti-soče slatinskih gostov na bogati pokrajinski repertoar okoli zdravilišča.

Občni zbor je pokazal, da se je odbor vključil v planinski program tudi na drugih popriščih, ne nazadnje v mladinskem odseku, ki ga vodi tov. Erjavčeva iz Rogatca. Zborovalci so izrekli priznanje pobudnikom tega društva, posebej predsedniku tov. Mecilošku in tajniku tov. Komečiču. Temu se je pridružil tudi Tine Orel, ki je občni zbor pozdravil v imenu PZS. Po občnem zboru je navzoč tov. Šmajš iz Maribora ob diapozitivih popeljal čez hrib in dol.

T. O.

PD VIPAVA

28. februarja so se zbrali vipavski planinci v kinodvorani, da pregledajo lanskoletno delo, pretehtajo uspehe in si načrtajo pot v bodočem letu. Zbora se je udeležila dobra tretjina članov, ki jih je društvo ob koncu lanskega leta štel o že 281. Kar izreden uspeh, če se spomnimo, da smo se še pred nekaj leti bali za obstoj tega PD, ki je štel manj članov, kot je prstov na obeh rokah.

Kar 76 % članstva je mladine. V preteklem letu so jo društveni delavci v Vipavi pritegnili s planinsko parado za Dan mladosti, z razstavo planinske fotografije ter planinskimi predavanji ob diapozitivih. Skupno z lovci si je PD uredil društveno pisarno. Razmišljajo o organiziranem alpinizmu na Vipavskem, saj so se dogovorili z Novogoričani za skupen alpinistični tečaj. Seveda pa niso pozabili na izlete, ki še vedno tvorijo jedro društvene dejavnosti. Prav je, da ponovimo predsednikovo javno zahvalo, ki jo je izrazil v imenu

vseh planincev, Abramovim iz Nanosa, pri katerih ima PD urejeno svoje zavetišče. To je tudi edini vir dohodkov razen članarine, saj PD ne dobi od občinskih forumov nikake materialne podpore. Izbrali so nov upravni odbor PD, ki ga vodi dosedanji predsednik G. Črnilogar in sprejeli širok akcijski program za leto 1969.

V imenu PZS je obiskal občni zbor Peter Soklič.

Peter Soklič

RIMSKE TOPLICE

Občni zbor PD Rimske Toplice se je vršil v hotelu pri Stari pošti 17. III. t. l. ob 17. uri ob lepi udeležbi. Predsedoval mu je eden od pobudnikov in ustanoviteljev društva tov. Kozelj, poštvovalen prosvetni in ljudsko prosvetni delavec. Poročali so predsednik društva tov. Škornik in načelniki mladinskega, propagandnega, markacijskega, gošpodarskega odseka. Društvo je v preteklih dveh letih marljivo delovalo, posebno v mladinskem in propagandnem odseku. Je eno redkih planinskih društev, ki vzgaja svoje člane in posebej mladino z lastnim ciklostiliranim glasilom »Odmevi z naših gor« in spodbuja mlade člane k literarnemu oblikovanju. Tudi na občnem zboru je prišla na vrsto pesem Andreja Marinška »Slovo od narave«, ki jo je učinkovito deklamirala članica mladinskega odseka. Vztrajna in marljivo skrbi društvo za svojo postojanko na Kopitniku, znanem turističnem alpske flore, ki je vključeno v zasavsko planinsko pot. Postojanka se je v nekaj letih lepo uveljavila, saj se vpiše letno v njeno vpisno knjigo do 3000 obiskovalcev. Markacisti v redu vzdržujejo markacije in fiste odseke poti, kjer so potrebne varovalne naprave. Treba je priznati, da je planinska postojanka na Kopitniku zrastle takorekoč iz samega navdušenja in poštvovalnosti in da se je iz leta v leto popravljala, obnavlja in razširja s prostovoljnim delom pešcih društvenih članov. Število članstva je padlo za 5%. Med sklepi za novo poslovno dobo, ki bo odslej trajala samo eno leto, je tudi ta, da bodo povečali število članstva in število naročnikov Planinskega Vestnika. Soglasno so ponovno

izvolili stari odbor s predsednikom Škornikom na čelu. Kot zastopnik PZS je občni zbor obiskal Tine Orel.

P. S. Iz 1. št. društvenega glasila je razvidno, da PD Rimske Toplice obstaja že 15 let. Leopold Pavčnik je za to obletnico zapisal beležko o delu društva in o odbornikih, ki so ga vodili. V glasilu se Rajko (Košec) spominja Marjana Prevca in opiše zimsko turo na Škrlatico, ki jo je naredil z njim, Juro Požun pa je opisal izlet na Raduho, Remigij Košec na Majstrovko, Jože Zupan pot Celjske čete, Suhadolčan delovno akcijo na Kopitniku, M. Hohkraut na Kum. Vmes sta dve pesmi (Boštele, Marinšek) in Grabarjevo »Razmišljanje na Šmohorju«. Piscem, uredniškemu odboru in odgovornemu uredniku Pavčniku radi izrečemo zasluženo priznanje.

T. O.

ČRNA

15. marca so zborovali črnjanski planinci, ki letos praznujejo 20-letnico, odkar so ustanovili samostojno društvo kot eno izmed naslednikov nekdanje možiške podružnice SPD, delavne koroške planinske enote med obema vojnama. Najprej je ob 16. uri načelnik mladinskega odseka tov. Povsot v dvorani hotela Hobel, nekoč znanega gostišča »Pri Matevžu«, zbral kakih 40 mladih planincev, jim poročal o delu MO in o njegovem programu za l. 1970. Društvu manjka sredstev za naraščaj, vendar se obetajo MO lepši časi, posebno ker se je društvu posrečilo pridobiti za sodelovanje učiteljstvo. Po mladinskem občnem zboru se je v istem prostoru, okusno okrašenem s planinskimi zastavami, zbrala dobra desetina od vsega članstva. Iz poročila predsednika tov. Hercoga in njegovih sodelavcev je razvidno, da je društveno članstvo sicer nekoliko padlo, da pa stoji društveno delo pred novim vzponom. Težav z oskrbo lepe planinske postojanke na Smrekovcu so se rešili s tem, da so jo dali z ugodno pogodbo v zakup Obojnikov družini, ki je v kratkem času uspela popraviti škodo, nastalo pod prejšnjo upravo. Še jih skrbe problemi na Pudgarskem in vrsta drugih stvari, od kate-

rih zavisi obisk tega prelepega planinskega torišča med Uršijo goro, Peco, Olševo, Raduho in planino Romo. Pravzaprav se je tu v zadnjih letih planinstvo znašlo v novih razmerah, saj so poleti mnoge mikavne planinske točke dosegljive po gozdnih cestah iz Črne, Slovenigradca, Prevalj, iz Koprivne, Ljubnega in iz Solčave. Ceste, o katerih smo od l. 1952 do l. 1960 v glavnem pisali, so v zadnjem desetletju prepredle globoke, širne gozdove po strmih savinjskih in koroških straneh in vsaj polati že omogočajo tudi krožna avtomobilska potovanja, čeprav še ni predrta »meja« na Beli peči in še ne do kroja speljana zveza med Matkovim kotom in Črno po trasi, ki pomeni eno najlepših gozdnih cest v vseh naših Alpah in povezuje na 15 km dolgi izohipsi najvišje kmetije v Sloveniji skozi Podolševo (nekdanj Sv. Duh).

Kakšne možnosti za nedeljske planince, da se sprehodijo po sijajnih razglediščih med temi cestami in dosežejo z njih vrsto mikavnih vrhov, ki so bili zaradi slabih cestnih zvez do nedavna težje dosegljivi oz. je bilo zanje treba precej več kot kratek week-end!

Občni zbor črnjanskih planincev je izzvenel s prepričanjem, da bo PD Črna v l. 1969 razvil še živahnejšo dejavnost v vseh svojih odsekih. Izvolil je v glavnem isti odbor s tov. Hercogom na čelu. V imenu UO PZS je občni zbor pozdravil Tine Orel.

T. O.

PD LITOSTROJ

V sredo 19. marca t. l. se je v okusno urejeni dvorani industrijske šole v Litostroju na Djakovcih šoli zbrala poldruga desetina od 600 članov PD Litostroj. Društvo deluje že 20 let in spada med tiste planinske organizacije, ki so po osvoboditvi nastale po načelih kulturne revolucije: planinstvo demokratizirati, pritegniti vanj množice delovnega ljudstva, gojiti odhiti v naravi, planinske in kulturne interese v okviru društev, ki naj bi se ustanavljala po »proizvodnem« načelu, ne pa po krajevem. Nedvomno spadata litostrojski planinski aktivisti med najmarljivejše in naj-

uspešnejše med podobnimi v naši republiki, nekateri odborniki pa požrtvovalno delujejo v društvu že od l. 1949. Tako npr. tov. Marjan Smerajc vodi poleg tajniških opravkov še vrsto drugih – pri organizaciji izletov, pri propagandi, pri razglednicah in vzorno ureja planinsko omario; tov. Častislav Jerin spada med naše najprizadevnejše markaciste. Tov. Tone Erman-eto med najzaslužnejše propagandiste redkih sposobnosti itd. Vzorno delaven je smučarski odsek, ki že vrsto let vodi lito-strojske planince na snežne poljane, uspešen je alpinistični odsek, ki šteje sicer samo 9 članov, ima pa v preteklem letu za seboj vrsto uspehov, – njihov član je tudi našim bralcem znani Šteblaj – v domačih in tujih gorah.

Občni zbor je vodil ing. Levstik, ki je zvest in delaven član društva od prvih začetkov, društvo pa zares in uspešno s srečno roko vodi tov. Stane Vogelnik, nekdanji član PD Radovljice, ljubitelj planin od mladih nog. V l. 1967 je društvo pridobilo 70 novih članov, v l. 1968 pa 101 člana, tako da je število društva nasproti stanju v l. 1966 za 40 % večje. Tak vzpon je v teh letih še več vreden, saj smo pri mnogih društvih, žal, morali zabeležiti občuten padec članstva. Planinskemu društvu PD Litostroj je v imenu PZS čestital tov. Tine Orel in pri tem posebej poudaril njegov družbeni pomen, ki ne velja samo za kolektiv, ampak kaže tudi drugim kolektivom najprimernejšo pot k vrednotam, ki jih planinstvo nudi neposrednemu proizvajalcu. S takim delom, kakršnega je na občnem zboru prikazalo PD Litostroj, v resnici raste kultura aktivnega oddiha pa tudi duhovni standard našega človeka.

T. O.

PD TOLMIN

Na večer prvega marčnega dne so se tolminski planinci zbrali na redni letni občni zbor v dvorani JLA. Lepo okrašena dvorana je bila nabito polna. Kakih 150 članov je sodelovalo na tej prireditvi.

Društvo je lani štelu 751 članov. Dobra tretjina je mladih. Društvo je v preteklem letu orga-

niziralo več izletov, fotografsko razstavo, predavanja, prostovoljne delovne akcije, partizanski večer na Razor planini itd. Propagandisti so urejali propagandno omario in založili razglednice. Gorski reševalci so imeli 8 akcij. Pohvalili so predvsem sodelovanje z JLA. Govorili so o slogi planincev pri prostorski ureditvi Tolminskega, o varstvu prirode, delovnih akcijah, alpinističnih akcijah, jamarstvu, obnovitvenih delih v njihovem domu na Razor planini itd. Novi 17 članski odbor PD, ki so ga izvolili, vodi dosedanja predsednica Šorlijeva. Odbor bo imel polne roke dela, saj so si tolminski planinci začrtali obsežen program. Zbor je pozdravil planinski pesnik Ludvik Zorzut, v imenu PZS pa Peter Soklič.

Peter Soklič

XV. REDNI OBČNI ZBOR PD PTT LJUBLJANA V ZNAMENJU OBLETNIC

8. II. t. l. so se člani PD PTT Ljubljana zbrali na 15. rednem občnem zboru.

Pred občnim zborom je oktet kulturno prosvetnega društva »Pošta« zapel tri planinske pesmi.

Iz kratkega, a bogatega predsednikovega poročila smo zvedeli:

– da je preteklo 15 let obstoja PD PTT Ljubljana in 15 let »Poštarske koč« na Vršču, kar je društvo proslavilo z organizacijo I. zbora poštarjev planincev Slovenije na Vršču;

– da je društvo proslavilo 75-letnico obstoja slovenske planinske organizacije tako, da se je 260 članov udeležilo proslave v hali Tivoli 5. 3. 1968;

– da je društvo organiziralo 22 petčlanskih ekip za pohod »Po poteh partizanske Ljubljane«;

– da je s 120 člani sodelovalo na velikem planinskem taboru v Logarski dolini, ki ga je PZS priredila v počastitev 75-letnice organiziranega slovenskega planinstva;

– da je uspelo povišati število članov na 167;

– da je izvršila skoraj vse sklepe, sprejete na prejšnjem občnem zboru, najpomembnejši med temi pa so:

1. priprava društvenih pravil. Vsi člani jih bodo prejeli v lični brošurici;

2. vključitev novega električnega in telefonskega kabla med Tičarjevim domom in Poštarsko koč;

3. udeležba 36 članov na XVI. zboru planincev poštarjev Jugoslavije v Črni gori;

4. udeležba 4 članov na XVI. partizanskem maršu od Zabjaka do Sutjeske.

V društvu delujejo aktivno: odsek za gorska pota, odsek za varstvo prirode, propagandni odsek in mladinski odsek. Največji vlogi pa sta odigrala zadnja dva odseka, kar povedo tudi številke:

21 izletov iz Ljubljane s 1552 udeleženci ali za 60 % več kakor v letu 1967;

9 izletov članov mladinskega odseka s 405 mladinci-udeleženci, več izletov planinskih skupin v Celju, Kranju, Novem mestu in Novi Gorici s preko 300 udeleženci;

9 topopisnih predavanj z barvnimi diapozitivi z udeležbo 560 poslušalcev;

30 člankov in novic o dejavnosti društva objavljenih v dnevnem tisku, PTT Zborniku, PTT Vestniku in Planinskem Vestniku.

Poleg tega so člani mladinskega odseka aktivno sodelovali pri vseh društvenih akcijah s svojo godbo, pevskim zborom, recitacijami, tekmovaljem v raznih športnih panogah, kakor v hitri hoji, šahu itd.

Občni zbor so pozdravili številni gostje in zastopniki raznih planinskih in drugih organizacij. Profesor Tine Orel je v imenu predsednika PZS tov. Mihe Potočnika prvi čestital društvu, za katerega sodi, da je zgled planinstvu v Sloveniji in Jugoslaviji pojem v planinstvu. Zlasti je poudaril pomen koncepta društvene dejavnosti, kjer gre za hvala predsedniku tov. Jožetu Dobniku in da mu je všeč, ker ima PD PTT Ljubljana v strokovni reviji »Poštni Zbornik« svoje dostojno mesto. Všeč mu je tudi skrb za Poštarsko koč pod Prisojnikom in nad Pišenco. Všeč mu je organizacijska oblika preko planinskih skupin, ki imajo možnost, da se osamosvoje v samostojna planinska društva, in jugoslovanska orientacija širjenja planinskih organizacij po stroki, ki lahko veliko

prispeva h krepitvi medsebojnih bratskih odnosov. Na koncu je izrekel pohvalo PD PTT Ljubljana, predsedniku tov. Jožetu Dobniku pa v imenu PZS izročil bronasto plaketo, odlikovanje za zaslužne planince. Delegacija Združenega podjetja za PTT promet je čestitala tov. Dobniku za 10 let predsednikovanja temu društvu in mu izročila lep šopek rož in umetniško sliko Martuljkove skupine.

Tudi ostali zastopniki planinskih društev PD PTT Maribor, PD Rašica, predsednik KO ljubljanskih PD, PD Obrtnik, PD Ljubljana Matica, PD Železničar, Prosvetnega društva »Pošta«, Filatelističnega društva PTT so se pridružili čestitkam ob 10-letnem jubileju predsedovanja Jožeta Dobnika kakor tudi društva kot celote.

Jože Praprotnik

ALPINISTIČNE NOVICE

OCENJEVANJE LAVINSKIH PSOV

Letošnje srečanje gorskih reševalcev, ki se posvečajo predvsem reševanju iz plazov, je komisija za GRS na pobudo odseka za lavinske pse pripravila v Valvazorjevem domu (1180 m) pod Stolom.

Za razliko od prejšnjih let, ko so bila podobna srečanja predvsem tečaji in seminarji, smo letos lahko zabeležili kar dvoje posebnosti: Zbor vodnikov lavinskih psov je bil namenjen oceni kakovosti psov.

Prvič so se zbrali strokovnjaki iz različnih vej dejavnosti ter obravnavali problematiko, ki zadeva plazove.

1. Ocena lavinskih psov

Delo psov in vodnikov je ocenjevala komisija, v kateri so bili: Boris Bertančelj, (mednarodni sodnik, Kinološka zveza Slovenije), Stane Kersnik (GRS), Stane Koblar (GRS), Jože Mahovec (GRS), dr. Andrej Robič (vodja seminarja, GRS), ing. Pavel Šegula (GRS) in Uroš Zupančič (GRS).

Psi so iskali »ponesrečence« v grobovih, v naravnih plazovih na pobočju Stola. Vsak vodnik je delal s psom dvakrat: popoldne in dopoldne ter opravil tudi preizkus iz osnovnega znanja o plazovih in reševanju iz plazov.

V lepem vremenu je delo potekalo hitro, tako da je v petek

in soboto kar 17 psov (od tega šest od milice) opravljalo izpite. Uspešnih je bilo osem. Značko so dobili samo tisti psi, ki so našli oba ponesrečenca. Komisija je ocenjevala način iskanja, poslušnost psa, vztrajnost in naglico, način, kako pes nakaže zasutega, kako se zanima za iskanje in kako se zadrži med reševanjem žrtve, uspešnost dela ter vodnikove sposobnosti.

Priznati je treba, da je bilo to prvo ocenjevanje še dokaj grobo in razmeroma slabo dokumentirano. Odsek za lavinske pse bo moral v bodoče boljše obdelati ocenjevalni sistem ter z njim seznaniti člane komisije. Na vsak način bi bilo priporočljivo deliti pse po kategorijah, kakor to delajo npr. Švicarji (in tudi kinologi). Na ta način bi lažje razporedili pse po njihovih sposobnostih, odpadla bi sedanja (nekoliko groba) delitev na pse z značko in na pripravnike.

Preizkušnja je za pse in vodnike do neke mere odvisna tudi od razporeditve, saj niso uspeli nekateri pari, ki sicer veljajo za solidne in zanesljive (čeprav drugače nadarjeni) so bili mladi psi; prav bi bilo, če bi v bodoče smeli sodelovati samo psi, starejši od enega leta.

Sicer pa smo z uspehom kar lahko zadovoljni. Čeprav še nismo prebredli posledic lanske letošnje kuge, ima GRS 5 dobrih lavinskih psov (Jesenice, Prevalje, Kamnik), 3 pa milica (Celje, Bohinj).

Na splošno se je pokazalo, da bi psom na plaz (in vodnikom) ne škodovalo nekoliko več sistematike (revir).

V tej večini so se na preizkusu znanja nekoliko boljše odrezali miličniški psi (poklicna šola, službeni psi).

Z druge strani so bili vodniki, reševalci bolj okretni, bolj spretni v pritegnitvi pomožnega moštva in priročnejši v nujenju pomoči psu, potem ko je nakazal ponesrečenca.

Mislím, da je bilo sodelovanje kinologa koristno, še posebej, ker je marsikatero pripombo podal tehtno in nevsiljivo. V tem smislu se mu na tem mestu zahvaljujemo za trud in prizadevnost, prepričani, da bo ob podobnih priložnostih rad zašel v naše vrste.

Kot sem omenil že na začetku, je komisija za GRS izkoristila letošnje srečanje za prvi sestanek podkomisije za plazove. Podkomisija je povsem neformalno telo, v katerem prostovoljno in neobvezno sodelujejo različni poznavalci plazov.

Letošnje srečanje je bilo prvo te vrste. Sodelovali so: prof. Franc Bernot (Hidrometeorološki zavod SRS), dr. Boto Kirigin (Hidrometeorološki zavod SR Hrvatske), ing. Jože Pintar (Zavod za urejanje hudournikov), dr. Andrej Robič (GRS), ing. Pavle Šegula (GRS), član podkomisije za plazove, IKAR). Pomanjkanje časa in obsežna problematika niso dopuščali, da bi bil prvi sestanek posebno izdaten. Ugotovili smo vsem znano dejstvo, da je iz turističnih, planinskih in ne nazadnje narodnogospodarskih vidikov treba posvetiti plazovom v bodoče več pozornosti.

Problematiko bi bilo moč obseči po treh, štirih vidikih:

1. Zbiranje podatkov o plazovih (izdelava katastra) in napovedovanje plazov (HMZ SRS).
2. Varnostno reševalna dejavnost (GRS).
3. Zavarovanje ogroženih predelov s tehničnimi ukrepi (Zavod za urejanje hudournikov SRS).

Pripombe že kažejo, kdo naj skrbi za ustrezno dejavnost.

V teh prizadevanjih bo v bodoče odigral večjo vlogo Sekretariat za regionalno planiranje (sedaj Sekretariat za urbanizem SRS), vloga komisije

za GRS (ki že deluje v štabih za varstvo pred naravnimi in drugimi hudimi nesrečami) je pri tem jasna in praktično že najbolj vtečena.

V razpravi smo ugotovili nekatere nujne naloge.

Izdelati bo treba kataster plazov ter predvsem zajeti tiste predele, v katerih razne študije predvidevajo razvoj zimskošportne dejavnosti. Znano je, da so načelno sprejete odločitve v milijardnih vrednostih, noben projekt pa ni niti v osnovi zajel problematike zavarovanja naprav in obiskovalcev pred plazovi.

Medtem ko so iz poklicnih vidikov za izdelavo katastra in napoved plazov bolj poklicani poklicni strokovnjaki, varnostno preventivna dejavnost GRS že odlično deluje, GRS pa bo s svojimi strokovnjaki lahko pomagala pri zbiranju podatkov, njeni člani bodo lahko poročali o stanju odeje itd. Naloga seveda ni lahka, saj morajo biti podatki absolutno zanesljivi in natančni. Čeprav morda zveni nekoliko tuje, so morda največje začetne težave v pomanjkanju enotnih izrazov za opis snega in ledu, plazov in drugih pojmov s tega področja. To zahtevo še najlepše potrjujejo dokaj nestrokovne ocene snežne odeje v dnevnem časopisu, iz katerih je razvidno, da laični opazovalci ne ločijo srena od pršiča in podobno.

Po gornjih zahtevah bo treba izdelati (po švicarskih vzorih) tudi enotno vprašalno polo za zbiranje podatkov o plazovih. To je samo nekaj prvih nalog, ki jih bodo morali obdelati člani podkomisije, ne glede na to, v katerem delovnem telesu se bodo sestajali.

Posvet, na katerem je sodeloval tudi koroški raziskovalec plazov ing. A. Gayl, se je končal pozno ponoči, potem ko je vodja seminarja razdelil značke uspešnim psom in se zahvalil udeležencem za sodelovanje, vodnikom pa za požrtvovalno delo.

Na seminarju so si udeleženci ogledali dva ameriška filma o plazovih, posebej pa so poslušali še predavanje z diapozitivi. Zadnji dan se je večina udeležencev s psi povzpela na vrh Stola, medtem ko so preostali

na plazovih vadili iskanje za-sutih.

Članom jeseniškega odseka za lavinske pse in postaji GRS Jesenice naj bo na tem mestu izrečena vsa pohvala za nesebično in požrtvovalno delo ter za izvedbo seminarja.

Ing. P. Šegula

KRANJSKI MLADINCI IN ALPINISTI ZBORUJEJO

5. februarja so se zbrali kranjski mladi planinci na svoj redni letni občni zbor, da pregledajo delo mladinskega odseka v preteklem in ga začrtajo za prihodnje obdobje.

Odsek je štel konec preteklega leta 1376 mladih (741 pionirjev in 626 mladincev) to je kar 65 % celotnega članstva. Ta široki krog mladine deluje v okviru 11 sekcij po šolah v Kranju, pa še v Predvoru, Čerkjah ter na Šenturški gori. Načelnik MO tov. Jože Simčič je v obširnem poročilu nanizal vse dejavnosti tega v preteklem letu menda najdelavnejšega MO v Sloveniji. Izleti, predavanja po šolah, medšolsko tekmovanje, propagandne omariče, članki v časopisih, prireditve »Mladina in gore«, seminar za vodje sekcij, orientacijsko tekmovanje za pokal Kokrškega odreda, smučarski tečaj na Krvavcu, sodelovanje pri štafeti Triglav-Jajce, kresovi ob mladinskem festivalu – vse to, pa še marsikaj, so mladi kranjski planinci opravili v preteklem letu. Potem so poročali mladi govorniki, dva sta komaj pokukala izza visokega govorniškega odra, o delu posameznih skupin.

Tudi v prihodnjem letu so si naložili pester šopek nalog, saj žele doprinesiti čimveč k proslavi 70-letnice obstoja društva, ki jo letos proslavljajo.

Novi desetčlanski odbor MO bo vodil Franc Rutar.

Po zaključku mladinskega zbora so se prav tako v poslopju občinske skupščine Kranj zbrali alpinisti.

Tudi ti imajo kaj pokazati, saj so v preteklem letu opravili 341 vzponov, od tega 82 zimskih. Po težavnosti pa so razdeljeni

takole: 89 trojk, 66 štiric, 36 petic in 4 šestice. Poudarimo, da je bilo 6 vzponov prvenstvenih. Odsek šteje 18 članov in 12 pripravnikov, $\frac{1}{3}$ je zastopnik nežnega spola. V preteklem letu so sprejeli 4 pripravnike.

Beseda je tekla o širjenju alpinističnih vrst zlasti o pomladku iz vrste mladinskega odseka, o društvenih obveznostih, o tekmovanju za zlati klinček, ki si ga je lani prislužil le Taler, o smučanju, samostojnosti navez, nabavi opreme, propagandni omariči, pa seveda o načrtih za prihodnje obdobje. V počastitev 70-letnice obstoja PD Kranj nameravajo obnoviti že skoraj pozabljeno pot preko severne stene Skute. Razmišljajo o gradnji bivaka v Skuti ali pa o souporabi lovskega, ki že stoji. Govorili so seveda tudi o načrtih za odpravo, ki je bila prvotno namenjena v Hindukuš, po nasvetih poznavalcev tega področja pa bi se raje podali v alpinistično še zanimivejši in manj raziskani Kara-korum. Seveda mora tu izreči svojo besedo še PZS. Odprava bo bržkone odšla na pot šele 1970, ker letos dobro kaže za JAHO. Vendar bodo morda letos odšli v Centralne Alpe in se pomerili z Matterhornom.

Večletnega načelnika AO Francija Ekarja bo v bodočem obdobju zamenjal Franci Rutar. PZS sta na obeh zborih zastopala člana UO, urednik PV Tine Orel in načelnik MK Peter Soklič.

Peter Soklič

ORGANIZACIJSKE SPREMEMBE ALPINISTOV CSSR

Leto 1968 je prineslo dolgo pričakovano reformo tudi češkoslovaškemu alpinizmu. Osamosvojili so se iz CSTV, kjer so bili dotedaj, in organizirali federacijo dveh organizacij – slovaške IAMES in Češke horolezecke zveze. Federacija pa bo opravljala le nekatere skupne posle, drugače pa bosta ob zvezi samostojni. Pripravljajo se tudi (v Bratislavi) na izdajo samostojnega glasila »Horolezec«, čeprav bodo dosedanja (Krasý slovenská, Turista in Visoké Tatry) ostala, saj niso povsem planinsko-alpinistična.

F. S.

TRETJI ČEH PREK EIGERJA

4. avgusta se je iz dveh skupin, ki sta se srečali prejšnjega dne pod steno, formirala naveza Olda Gulf (32) iz Teplic na Metuji – ČSSR in Harry Rost (42) iz Münchna. Ostali tovariši so jima pomagali do tu prenesti opremo, naprej pa sta odšla sama v dokaj slabih razmerah. Plezala sta pet dni in 8. 8. srečno izstopila. Za simpatičnega Olda, doma v področjih peščenjaka, je bil to življenjski sen. Opravil ga je kot tretji, za Radovanom Kuhařem in Zdenom Zibrinom.

F. S.

ARARAT IN ČEŠKI STEBER

Veliki Ararat (Büyük Agri Dag – 5165 m) je najvišja gora Armenske gorovja in Turčije. Ima dva vrhova (Mali Ararat ali Küçük Agri Dag – 3925 m), glavni vrh pa pokriva 11 ledenikov. Prvi je prišel na ta vrh Frédéric Parrot leta 1829 in sicer z zapada. Ostali znani pristopi vodijo z juga in vzhoda, s sedla med obema vrhovoma.

V severnih in severovzhodnih pobočjih, širokih okoli 10 km, kjer gora pada najbolj strmo in ima največjo zaledenitev, pa do lanskega leta ni vodila nobena smer. Češki steber, kakor so imenovali novo smer, je vrinjen med ledenika Parrot in Abichov. Do višine 4200 m je smer kopna, naprej pa trd led, ki doseže tudi naklonino 60° in ima precej razpok. Smer drži na vzhodni vrh, ki je za 18 m nižji od glavnega, oddaljen pa je pol ure. Za vzpon je potrebna popolna ledeniška oprema.

Iz Ankare so odpotovali 24. 8. 1968 in pripotovali 27. 8. v Igdir. Naslednji dan so postavili tabor I (2200 m), 29. 8. tabor II (2900 m). V steno so vstopili 30. 8. ob 1.15 in ob 9.30 dosegli vrh stebra, ki leži v višini 4200 metrov. Na vzhodnem vrhu so bili ob 11.30 in ob 12. uri na glavnem. Sestopili so po vzhodnem pobočju in se ob 18. uri vrnili v izhodno taborišče. V odpravi so sodelovali Zdenek Brabec, Arnošt Černik, Oldřich Kaplan, Jaroslav Krecbach in Milan ter Vladimir Meier.

Odprava se je v Turčiji razdelila, ker so slišali o tragičnih dogodkih v svoji domovini in so

nekateri odšli domov. Ostali pa so se pridružili odpravi turških alpinistov pod vodstvom poveljnika obmejnih enot Hasana Gença, ki so jim v mnogočem omogočili vzpon, ker leži izhodišče za severno steno Ararata v zaprtem področju.

F. S.

SESTANEK KOORDINACIJSKE KOMISIJE ZA ALPINIZEM PSJ

Dne 23. in 24. novembra 1968 je bil v Beogradu sestanek Koordinacijske komisije za alpinizem (KKA) in je obravnaval spremembo pravil PSJ. Diskusija je bila plodna in sprejeti sklepi kažejo, da bo lahko imela KKA svojo pozitivno vlogo.

Koledar akcij:

- druga polovica marca – Grbaja (Črnogorske Prokletije), zimski tabor alpinistov Srbije; – prvomajski prazniki – Paklenica, 5-dnevni alpinistični tabor (KA PSH);

- 25. maja – Tamar, alp. prvenstvo in VTK memorial (APD);

- prva polovica junija – Solunska glava, tabor alpinistov Makedonije;

- 1. do 8. julija – Grossglockner, ledeniški tabor v organizaciji KA PZS;

- 6. do 20. julija – Krma, tabor alpinistov iz Slovenije;

- 17. do 24. avgusta – Zahodni Julijci, tabor alpinistov iz Slovenije.

Poročila za leto 1968: Republiške komisije za alpinizem (KA) morajo do srede februarja izdelati poročila na enotnih obrazcih, ki veljajo tudi za AO.

Alpinistični besednjak: KA PSH (Stanislav Gilić – Rijeka, Pedagoška akademija) bo zbirala gradivo za besednjak alpinističnih izrazov v naših in tujih jezikih.

Zimski vzponi: Za zimske vzpone se štejejo le tisti v času koledarske zime (20. XII.–22. III.). Vsaj prve tri je potrebno registrirati.

Register prvenstvenih vzponov: Vse podatke o prvenstvenih vzponih (letnih in zimskih) zbira – razen za Slovenijo, ing. Zlatko Smerke, Zagreb, N. Tesle 16, za področje Slovenije pa KA PZS. Informacije o novih prven-

stvenih vzponih morata oba registratorja sproti objavljati v Planinskem Vestniku, oz. Naših planinah, prav tako pa jih morata posredovati vsem zainteresiranim proti plačilu stroškov. Opis prvenstvenega vzpona se lahko objavi v planinskem glasilu šele, ko ga je potrdila KA na regulatorjev predlog, ker bi v nasprotnem primeru še dalje prihajalo do netačnosti.

Seznam alpinistično zanimivih sten: Vse KA se obvezujejo, da bodo v najkrajšem času dostavile KKA seznam vseh alpinistično zanimivih sten v njihovi republiki ter se lotile zbiranja fotodokumentacije zanje.

Pravilnik o alpinističnih inštruktorjih: KA PZS bo pripravila pravilnik o alpinističnih inštruktorjih in seznam izpitnega gradiva, ter oboje razposlala vsem KA.

Poslovnik KKA: Predlagani poslovnik predvideva, da morajo vse sklepe sestanka KKA potrditi KA, preden postanejo pravomočni in obvezni. Osnovna naloga KKA pa je, da skrbi za povezavo med vsemi KA in skrbi za izpolnjevanje sprejetih nalog in obveznosti.

V nadaljevanju je bilo sprejetih tudi nekaj osnovnih misli, ki naj bi jih vsebovali vsi alpinistični pravilniki v Jugoslaviji, obrazec za letna poročila AO, obrazec za prijavljanje prvenstvenih vzponov in osnovne točke poročil o odpravah.

Franci Savenc

NEKAJ O GROENLANDSKIH GORAH

Lansko in predlansko leto sta nam prinesla novosti iz Groenlandije. Najprej je reportaža v Delu »Z mopedom prek Groenlanda« in s trditvijo, da najvišji vrh še ni bil osvojen, razburkala duhove, nato pa so pričele prihajati novice z Danske, kjer se je Dolfi Rotovnik, član AO Velebit iz Zagreba, po starših pa Slovenec, pridružil Danish East Expedition in sodeloval pri osvajanju deviških vrhov. Nekaj od vsega tega je prav gotovo vredno ohraniti, zakaj prav tako gotovo se bo prej ali slej našel kdo med našimi alpinisti, ki se bo pričel zanimati za to pro-

stranstvo ledu in velikih možnosti.

Groenlandija z 2.175.600 km² površine je največji otok na svetu, 4/5 je pokrito z večnim ledom (kontinentalni led ima povprečno debelino 1690 m). Odkrit je bil leta 982 (Eirik Raudi), ime »Zelena zemlja« pa so mu dali zato, da bi privabili več naseljencev. Do leta 1933 je bil norveški, sedaj pa je sestavni del Danske. Glavno mesto je Godthab. Vegetacija je revna, na obalnem pasu raste okoli 400 vrst raznih rastlin in prav toliko lišajev.

Med obalnim pasom in ravninsko notranjostjo so na vzhodni obali otoka veliki gorski kompleksi, katerih vrhovi velikokrat presežejo višino 3000 m.

Najbolj obiskano področje je Schweizerland, okolica Angmassalika, kamor skoro vsako leto pride po več manjših in večjih odprav. To je tudi vzrok, da je področje že precej obdelano. Nekaj možnosti je še v okolici Mt. Forela (osvojen 1938), ki je okoli 100 km oddaljen od Angmassalika.

Največ novih možnosti nudi okolica najvišjega vrha (zaradi iz-

redno težkega pristopa malo raziskana) in področje imenovano Stauning Alpe. Izhodiščna točka zanje je Scoresbysund, ki ima avionsko zvezo s Kopenhagom.

Pregled odprav na Groenland do leta 1960 je zbral Erik Hoff (objavljen v Berge der Welt), veliko podatkov pa je tudi v knjigi Guida Manzina (knjižnica PZS), ki ima za to področje v letu 1970 zopet nove načrte. Dostop na otok je možen z letalom. Cena okoli 2500 Dkr (4100 din).

Najboljše vremenske razmere so konec julija in avgusta. Tedaj je vreme najbolj stabilno, kljub temu pa so lahko tudi v notranjosti možne kratke, toda hude nevihte. Najboljši del opreme mora biti šotor, pa tudi čevlji veliko trpe zaradi vode ob obali. Transport opravljajo s samotežnimi sanmi, ki jih je priporočljivo nabaviti v Skandinaviji.

Danish East Greenland Expedition 1968

Danska groenlandska odprava 1968 je bila prva, ki je delovala severno od Schweizerlanda, na

vzhodni obali Groenlandije. Skupno so opravili 14 prvenstvenih vzponov (II–IV) med 750 in 1950 m višine. Člani odprave so bili: John Andersen (25), Harry Vedoe (37), Allan Scharff (24), Per Ole Nielsen (36), Vagn Christensen (32), Jens Jensen (63), Erik Hoff (62) in Dolfi Rotovnik (31). Interesantno je, da niso imeli vodje in so delovali, kot sami pravijo, po znani skandinavski demokraciji. Princip je deloval brezhibno, na sestankih vsak večer so reševali vse, kar je bilo pereče.

Od opreme so se zelo obnosili čevlji triplex (Lowa). Ostala oprema je bila standardna. Francoska puhača, dereze Grivel (sedem parov je popokalo, prav tako rezervni par avčink), golenice Bonatti, angleški in švedski šotori, kuhalniki optimus (porabili so okoli 20 l petroleja), itd. Izmed sani so se najbolj izkazale Nansenove, ker so bile edine dovolj dolge za prehod prek precej širokih razpok. Odličen je bil tudi velik bazni šotor.

Rotovnikovi starši so bili iz Celja in Maribora, sam pa se šteje za Zagrebčana, kjer se je tudi

Dolfi
Rotovnik
na Groenlandiji

spoznal z alpinizmom. Vključil se je v AO Velebit, bil nekaj časa njegov načelnik, potem pa odšel kot inštruktor v ledeniško šolo pri ing. Moravcu pod Grossglockner. Tu je spoznal simpatično Danko in z njo odšel v Skandinavijo, kjer se je oženil (ima dva otroka). Po povratku z odprave se je zaposlil pri Agfa-Gevaert, ker je moral prejšnjo zaposlitev pustiti, ker mu niso hoteli dati dopusta.

Ima izredno velike zasluge za ustanovitev alpinistične sekcije v Dansk bjeerg klubu, pa tudi pri pripravi odprave je zelo aktivno sodeloval, zato se je tudi uvrstil med njene udeležence. Še vedno je zelo aktiven kot vzgojitelj in v začetku letošnjega leta je bil celo GRS inštruktor. Kljub veliki oddaljenosti pa vedno najde čas tudi za vzpone. Nabavil si je kombi in sedaj po štirje (dva spita, eden vozi, drugi ga nadzoruje) odhajajo v Alpe. Rabijo 15 ur nepretrgane vožnje, nato dva dni plezajo, potem pa nazaj v Kopenhagen na delo.

Franci Savenc

UIAA, **zasedanje komisije za varnostni** **material dne 26. 10. v Münchnu**

Navzočih je bilo 12 držav (Z. Nemčija, Avstrija, Belgija, Španija, Francija, Velika Britanija, Italija, Peru, Švica, Čehoslovaška, Sovjetska zveza in Jugoslavija) s 40 delegati. UIAA je zastopal predsednik Albert Egler iz Berna, znani švicarski everestovec ter generalni tajnik Jean Juge iz Ženeve (Bonattijev steber pri 60 letih!). Posebna pozornost je bila posvečena slovitemu alpinistu Vitaliju Abalakovu, ki je s prevajalko zastopal SZ. Končno se je prikazala tudi tako dolgo odsotna Italija.

– **Vrvi:** V prvi točki dnevnega reda so navzoči določili preizkusne pogoje za dvobarvne plezalske vrvi (bikolor). Prehod iz ene barve v drugo mora biti zajet v preskusno dolžino 2,5 m, preskusiti pa je treba za primerjavo tudi oba enobarvna konca.

V sekretariatu UIAA se osnuje zbirka vseh državnih norm in navodil za plezalske vrvi, da ne bi moglo priti do nesporazumov

ali celo zlorab. Mi svojih norm še ne premoremo. Zaradi mednarodne enotnosti bo prišlo do stikov tudi z ISO (International Standards Organization).

Da bi preprečili prevelike raztezke vrvi pri šibki obremenitvi (teža alpinista), bo normam dodana primerna ustrezna omejitev. Precizirana je bila tudi metoda za merjenje teh raztezkov. Prvi poskusi naj bi se izvršili kar na kosih, ki so jih rabili za medlaboratorijske primerjave.

Avčin je poročal o rezultatih pri udarnem preskušanju vrvi s težkim nihalom. Te poskuse sta v obliki raziskovalne naloge Sklada Borisa Kridriča napravila v Laboratoriju za mehaniko na univerzi v Ljubljani njegov predstojnik prof. dr. Dušan Avsec in asistent Tone Jeglič, dipl. inž. el., oba s Fakultete za elektrotehniko. Jeglič je tudi izdelal originalna elektronska merilnika za sile in raztezke vrvi. Referat je Avčin podal v francoskem tekstu, ki pojasnjuje metodo in navaja rezultate. Ta vrsta poskusa rabi le kratke kose vrvi velikostnega reda 1 m. O vrvi sami podaja neprimerno točnejše informacije kot standardni Doderajev poskus s podajočo utežjo 80 kg na 2,50 + 0,30 cm aktivne vrvi. Omogoča namreč natančno povedati energijo, ki je vrv raztrgala; če pa je ni, pa energijo, ki jo je vrv zadržala, poleg ustrezne največje sile, ki ne bi smela preseči 1200 kp, in raztezka. Za primerjavo so podani tudi statično pridobljeni rezultati (mirni nateg);

Razpredelnica je jasno pokazala, kako močno se vrvi iz umetnih vlaken različnih izdel-

kov lahko razlikujejo med seboj. Dalje zdrže nekatere sunkovno več kot statično, druge pa narobe. Le ena vrv (2) je zdržala 2 sunka: pri prvem 507 kpm/m², pri drugem poskusu pa komaj še 159 kpm/m², torej več kot trikrat manj. Ta rezultat je opozoril na nevarnost, da plezalske vrvi po prvi močni obremenitvi močno dinamično oslabe. Rezultat nove raziskave.

Španec Odriozola je opozoril na znatne vplive mraza na trdnost vrvi, med +20°C in med –45°C do 30%.

Avstrijec Kosmath je v tiskanem članku opozoril na staranje vrvi, zlasti zaradi uporabe. V Britaniji vrvi preiščejo po vsaki uporabi, po dveh letih pa vsako izmenjajo. 25% vrvi je treba zamenjati že po šestih mesecih. S poskusi je treba nadaljevati.

– **Ročaji** (delovna skupina 12) Francija in Britanija bosta postavili nov projekt za preizkušanje tako lesenih kot novih kovinskih ročajev za kladiva ter ratišč za cepine.

– **Čelade** (delovna skupina 10) Debata je pokazala, da izdelovalci čelad ne kažejo kaj prida zanimanja za napredek in financiranje poskusov. Treba bo angažirati tisk. Le v Britaniji teko stvari bolje: imajo že dve vrsti, potrjeni po normah British Mountaineering Council. Eno, s posebno močno stransko zaščito, je delegacija prikazala.

– **Vponke in klini** (delovna skupina 5) Norme za preizkušanje računajo z različnimi sunkovnimi obreme-

Vrv		1	2	3	4	5	6
Sila za pretrgovanje kp	statično	1000 1	1625 1	2000 1	1690 1	1080 1	1730 1
	statično	800 0,8	1816* 1,12	2180 1,09	1933 1,15	1023 0,95	1933 1,12
Raztezek pri pretrgovanju %	statično	60,5 1	63,5 1	34,0 1	39,1 1	63,4 1	52,2 1
	dinamično	39,7 0,65	29,3* 0,30	32 0,94	37,2 0,95	59,3 0,94	50,7 0,97
Energija za pretrgovanje kpm/m ¹	dinamično	264 1	500 1	226 1	200 1	300 1	360 1
	dinamično	190 0,72	159* 0,32	279 1,24	289 1,45	355 1,18	463 1,36

* Pomeni trganje šole pri drugi obremenitvi.

nitvami za jeklene vponke in take iz lahkih kovin. Kljub želji Avstrije po enotnih obremenitvah za vse vrste materialov je bila predložena norma sprejeta. Pri klinih ni kaj prida novega, le v Britaniji se produkcija in prodaja klinov specialnih oblik iz visoko odpornih jekel krepko veča.

– Varovanje

(delovna skupina 13)

Tudi Anglija kot Češkoslovaška sta močno poudarili potrebo po preskušanju, propagandi in dinamičnem varovanju pri padcih. Le tako je možno ugoditi zahtevi, naj obremenitev nobenega od članov varovalne verige ne preseže 2000 kp. Avčini je opozoril na zanimive poskuse, ki jih organizira »Alpinismus« (njegov urednik Hiebeler je bil navzoč). Nemški alpinisti kljub težjim poškodbam varujočega še vedno propagirajo križno varovanje, ki je v bistvu ramensko, dinamično pa le v toliko, kolikor oba križajoča se konca drsita pred prsmi drug po drugem z znatnim trenjem. To bo eden od glavnih problemov na bodočem zasedanju.

– **Razno:** Abalakov je opozoril na sovjetske raziskave glede 1. mehanskih dušilcev med plezalskim pasom in varovalno vrvjo; 2. glede varovanja na snegu s posebno sidrno pripravo; 3. glede specialnih visokozmogljivih jekel za rabo v alpinizmu. Poslal bo ustrezna sporočila. Engländer (Avstrija) zahteva, da bi tudi pomožne vrvi in vrvice primerno dinamično preskušali. V ta namen naj se opusti izraz »četvorna vrva«. Ker pa se te vrvice često uporabljajo med klinom in vponko in morajo tako vzdržati tudi padce, se bo treba zanje posebej pozanimati. V to skupino spadajo tudi stremena ter na novo pojavljajoče se ploščate pletene zanke.

Datum in kraj bodočega zasedanja bosta določena kasneje.

Francè Avčin

OBISK IZ SALZBURGA

Z Marcusom Schmuckom (43) sva se seznanila na zborovanju v Salzburgu leta 1964, ko so se sestali udeleženci odprav v Hindukuš in si na ogromnih gre-

benskih kartah tega veličastnega gorstva ogledovali predele, ki naj bi jih še obiskali in premagali v svojih bodočih podvigih. Če je bil profesor Diemberger glava srečanja in predvsem izbora materialov o Hindukušu, tedaj je bil Marcus gotovo neutrudni motor in nadvse uspešen povezovalac številnih znanih skupin in osebnosti. Nikdar mi ni bilo težko ugotoviti, kdo je priden in prizadeven, zato sem tudi Marcusa kaj lahko opredelil, seveda med tiste, ki jim nalog ni treba posebej kazati.

Po nekaj letih sva se spat srečala na posvetu o varnosti v gorah. Kot aktiven gorski reševalec in odlični alpinist ima v svoji okolici velik ugled. Ne le med reševalci in odpravarji, pač pa tudi pri oblasteh; če je potreba, nastopa kot sodno priznan izvedenec na področju planinske problematike.

K nam je prišel na vabilo komisije za odprave v tuja gorstva; povabili so ga na prijateljski pomenek kot dobrega poznavalca Hindukuša in Karakoruma, kamor so danes uprti naši pogledi.

Obisk smo povezali s predavanjem o vzponu na Broad Peak v Ljubljani ter z izletom na Kravavec. Na splošno smo se o odpravah menili v Ljubljani, kjer je bil odziv med odpravarji kaj majhen, a zato pomenek med štirimi besedovalci toliko prijetnejši. Ni nam šlo za recepte, saj bi jih lahko dojali tudi mi. Važno je tista izmenjava mnenj, ko nekemu že drobna prijateljeva misel na drugi strani mize sproži miselni proces, ki pogosto preobrne določeno snovanje. Tako za eno, kot za drugo stran.

V pomenku med večerjo sva z našim neutrudnim beležnikom planinskega dogajanja Francijem zbežala to in ono iz zasebnega življenja našega gosta. Kakor je še mlad, ima že kar tri skoro povsem odrasle otroke, od katerih gre starejši pridno po očetovih sledih, saj poleg šestih v evropskih gorah pozna že tudi Hindukuš in Kavkaz.

Marcus je sin gora, ki jih obiskuje že od mladih let, še posebej pa po vojni, ki jo je prebil podobno kot večina moških naše generacije v vojski in deloma v ujetništvu. Mogoče je to še prav posebno vplivalo na njegovo delovanje, saj se je čutil

prikrajanega za mladeniška leta, ki so mu minila vse drugače kot rodovom iz mirnejših let.

Njegovo predavanje nam je razodelo sila odločnega, do skrajnosti trdga in neugnanega alpinista. Marsikomu bo taka ocena še posebno jasna, če povemo, da je precej vzponov v evropskih stenah opravil z Buhlom in je bil tudi v zmagoviti odpravi na Broad Peak.

Ce sem zapisal, da je bil neugnan in neupogljiv, nisem niti za las pretiraval; vzpon na osematisočak brez višinskih nosačev, brez kisika in samo s tremi prijatelji je več kot dokaz. Gora jih ni rada sprejela v goste, brez nosačev so prehodili desetine in desetine kilometrov po ledenikih, ki vodijo do baznega tabora, obremenjeni s težkimi bremenami 40 kg in tudi več. Sam pravi, da je bil to težji del garanja za goro, sreča v nesreči pa je hotela, da si jo je četverica prav v tem pridobila neznansko kondicijo in se hkrati aklimatizirala.

Sam pravi, da smer po sila strmih in plazovitih pobočjih gore ni bila najlažja, toda štirje izbrani alpinisti so ji bili po telesni moči in znanju v celoti kos, saj so bili na vrhu takorekoč dvakrat, potem ko so se prvič s škrobine tik pod vrhom umaknili zavoljo pozne ure in megle. Šlo jim je tudi za dokaz, da so bili na vrhu, v megli bi pa ne mogli fotografirati.

No, tistokrat jih je gora tudi pošleno zdelala, tako da je bil povrat bolj beg pred najhujšim in reševanje golega življenja za vsako ceno. Četverica se je razbila v štiri posameznike, ki so vsak po svoje hiteli v samotni tabor III, kamor so cepali do večera. Morda je na tak način res nekoliko preveč igra na srečo, nihče ni imel kritja, vsaka malenkost bi se nepopravljivo množevala. Vzponi v takem slogu ne smejo biti pravilo, čeprav kaže, da so v navadi med avstrijskimi odpravami. Tako vsaj lahko sklepamo po poteku marsikaterih odprav naših sosedov; tudi člani naše odprave na Hindukuš so vedeli povedati podobne stvari. Naj bo tako ali drugače, dve dobri stvari sta pa le v taki razboritosti: odprave so sila uspešne in dosežejo lepo število vrhov, odločna volja udeležencev pa je jamstvo, da ne

kapitulirajo pred čemerkoli in da res dajo od sebe vse, kar zmorejo. Osebnost sem za nekoliko bolj umirjeno delo z več posluha za varnost, toda kdo more to presojati (ali obsojati) v dolini, kjer so razmere povsem drugačne in kjer tudi možgani delajo bolj preudarno.

S predavanjem smo šli zadovoljni in naši prijatelji iz Kranja so se naslednji dan v pomenkih z Marcusom počutili dosti bolj domače. Navdušil jih je za sedem-tisočake Karakoruma, kjer čaka podjetneže še dosti dela in vi-

sokih vrhov. Napotkov in zamisli ni bilo malo, tako da ne bo težko najti pravega cilja za odpravo, ki bo sledila naši letošnji himalajski odpravi na Kangbačen.

Za slovo si je gost privoščil še smuko na Krvavcu in si ogledal delo kranjskih reševalcev (gorskih). V dobrem počutju se je navdušil za naše Julijce ter obljubil, da jih še letos zagotovo obišče. Že dolgo ga vabi severna stena Triglava, od blizu bi si pa rad ogledal še raz v Jalovcu.

Ing. Pavle Šegula

VARSTVO NARAVE

PREDLOGI ZA JUGOSLOVANSKO-AVSTRIJSKI PARK NA OBMOČJU KARAVANK IN SAVINJSKIH ALP

Priprave za ohranitev planskega prostora Savinjskih Alp datira že iz časov pred II. svetovno vojno. Takrat so predlagali za zavarovanje Logarsko dolino z Okrešljem, vendar do zakona o tem ni prišlo.

Po vojni je bil l. 1950 zavarovan Robanov kot pokrajinski rezervat in l. 1965 tudi del Velike planine kot etnografsko zanimivo področje. Znanih je še nekaj predlogov in kombinacij na pobudo PD Celje od l. 1950 do l. 1958.

Prvi resnejši in biotehnično dokumentiran predlog je l. 1965 pripravila dr. Angela Piskernikova in to za narodni park bilateralnega in meddržavnega pomena za Jugoslavijo in Avstrijo. Ta predlog je bil poslan mednarodni alpski komisiji (CIPRA), ki je ta predlog l. 1966 obravnavala na zasедanju v Ljubljani in ga ugodno ocenila. Severna meja predvidenega krajinskega parka bi potekala po jugoslovansko-avstrijski državni meji od grebena Pečovnika preko cestnega prelaza Jezerško-Bale – severnega grebena Rinke-Mrzle gore-Matkove kope – Pavličevega sedla – Velikega vrha in severnega roba Olševe. Zadnja meja tega parka bi potekala od Pečovnika na Stegov-

nik in na greben Malega Javornika na Veliki Javornik, Škarjeve Peči na vrh Storžiča, od tu pa na Bašelsko sedlo preko Zaplate, na greben Hudih sten do vrha Škrbine v sotesko Kokre. Južna meja prečka Kokro pri naselju Kokra in poteka vrh Gradišča in po grebenu na vrh Krvavca, ob robu Kriške planine na Osredku, Kamniški vrh, po grapi potoka Grohati potok do Iverja v soteski Kamniške Bistrice, ki jo preči pri koti 473 m. Meja se nato vzpenja preko pobočja Ravnega hriba na vrh Male planine (planšarske stajaje), nato krene proti Selškemu robu, od tam pa na Kranjski Rak in Valovlek, na vrh Kranjske Rebrice, dalje na sever na Kašni vrh s koto 1293 m, od tod pa kot vzhodna meja na greben Lepenatke in Rogatca spet navzdol do kmetije Zgornji in Spodnji Špeh, po grebenu nad Skubejem, od koder se spusti v sotesko Savinje, ki jo prečka pri žagi Fužinšek, prečka cesta Ljubno-Lučne in poteka navzgor na greben Travnika in Olševe do jugoslovansko-avstrijske meje.

Za narodni park meddržavnega značaja je glasovala tudi Avstrija in izjavila, da je v pripravi predlog, ki razširja zamisel dr. Angele Piskernikove. Žal je delo za zaščito tega ozemlja s smrtjo dr. Angele Piskernikove zamrlo. Ideja o bilateralnem krajinskem parku je spomladi l. 1968 ponovno oživela. Na pobudo Skup-

ščine občine Mozirje je sklical sekretariat za urbanizem dne 26. aprila 1968 posvetovanje v Logarski dolini. Sklenjeno je bilo, naj se predlog dr. Piskernikove v podrobnosti dopolni in razmisli o razširitvi parka na vzhod in zahod ter izdela predlog con za blažjo in strožjo zaščito.

Prvi konkretni predlog po sklepih posvetovanja v Logarski dolini je prišel iz Zavoda za spomeniško varstvo Maribor. Tov. Mirko Šošarič je dne 15. 5. 1968 predlagal razširitev parka na severovzhod.

Po mariborskem predlogu je Geodetski zavod SRS dne 27. 5. 1968 pripravil predlog razširitve parka na zahod.

Zadnji predlog Zavoda za spomeniško varstvo SRS (Stane Peterlin) – naj bi zajel celotno Podljubeljsko dolino in dolino potoka Završnica, dolino Drago in Stol, smučarsko središče Zelenica in Dolžanovo sotesko. Poleg tega naj bi meja razširjenega predloga potekala ob vznožju gora in ne po grebenih, tako da bi meja potekala od Kope in Možjance nad Predvdvorom, pod Sv. Jakobom ob vznožju Kriške gore, ob območju urbanističnega načrta Tržič nad cesto Tržič-Begunje do Begunji, sledila vznožju Sv. Petra, Smokuškega vrha in Peči do kote 656 m nad Žirovnico, prečkala Poljane (dolina potoka Završnice), se vzpela na Smolnik, na koto 1277 m pri Valvazorjevi koči, dalje še na koto 2012 m na avstrijsko-jugoslovansko mejo pod Vajnežem (Belščica).

Po predlogu Zavoda za spomeniško varstvo SRS naj bi predlagani bilateralni krajinski park obsegal gorski in visokogorski park. To naj bi bila njegova glavna in poudarjena značilnost. Druge njegove značilnosti so še: velike gozdne površine, turizem in planšarstvo, raztresene gorske kmetije in manjša naselja. V območju krajinskega parka ni ravnin, obdelovalne površine so neznatne, industrijskih in večjih naselij ni. Največji naselji sta Luče in Solčava. V celotnem tretjem predlogu parka sta cestna mejna prehoda (Jezerško in Ljubelj), tretji (Pavličevo sedlo) pa je v gradnji. Na Peči in Belščici je mogoče prestopiti državno mejo z ve-

ljavnim potnim listom, vendar v omenjenem obsegu. Na območju parka so danes tri večja turistična gorska središča z žičnicami oz. vlečnicami: Zelenica, Krvavec in Velika planina.

Tak krajinski park na območju Karavank in Savinjskih Alp bi bil naš največji krajinski park. Predlog je zdaj v zakonodajno-tehnični obdelavi.

Tone Strojín

VREME NA KREDARICI

v januarju 1969

V letošnjem januarju se je prvič primerilo – po letu 1954. – da so bila meteorološka opazovanja na Kredarici za nekaj dni prekinjena. Manjkajoče podatke bo treba kasneje interpolirati v primerjavi z drugimi meteorološkimi postajami. Vendar nekaj osnovnih karakteristik, ki se ujemajo s potekom vremena po Sloveniji, predvsem na Gorenjskem, lahko ugotovimo že sedaj:

Srednja mesečna temperatura je bila na Gorenjskem (Planica) nad normalno vrednostjo. Tudi srednja mesečna temperatura Kredarice, ki je bila preračunana na $-7,0^{\circ}$ je bila za $1,6^{\circ}$ nad povprečkom obdobja 1955–1967.

Mesečna višina padavin je znašala 62,4 mm. Padavine so padale samo v obliki snega. Zato je snežna odeja ležala ves mesec, njena maksimalna debelina pa je znašala 269 cm (dne 30. in 31. jan.).

Drugih meteoroloških podatkov Kredarice zdaj še ne moremo posredovati.

v februarju 1969

Letošnji februar je bil po vsej Sloveniji – zaradi čestega prehoda ciklonskih področij in front – bogato založen s padavinami. Zato so bile tudi srednje mesečne temperature znatno pod normalnimi vrednostmi. Srednja mesečna temperatura zraka v mesecu februarju je znašala na Kredarici $-11,8^{\circ}$. Bila je za 3° pod povprečkom obdobja 1955–67.

Nad ledišče se temperatura zraka v februarju sploh ni dvig-

nila. Najvišja dnevna temperatura je znašala $-1,0^{\circ}$ [izmerjena dne 22. feb.]. Najvišja februarska temperatura Kredarice po letu 1955 je znašala $+7,0^{\circ}$ [dne 29. feb. 1960]. Minimalna temperatura pa je znašala $-22,6^{\circ}$ [izmerjena dne 10. feb.]. Februarska minimalna temperatura [po letu 1955] je znašala $-27,7^{\circ}$ [dne 15. feb. 1956].

Kakor iz navedenih podatkov povzamemo, je bilo letos v februarju na Kredarici sicer nekoliko hladneje, kar nam kaže odklon srednje mesečne temperature. Ekstremne temperature pa so ležale v mejah, ki so nam bile že doslej znane.

V letošnjem februarju so na Kredarici našli 22 padavinskih dni, medtem ko je za to področje normalno v februarju 10–11 dni s padavinami. Padavine so padale izključno v obliki snega, zato je snežna odeja narasla in dosegla debelino 384 cm. Najdebelejšo snežno odejo v februarju – po letu 1955 – so izmerili 24. feb. 1960, znašala je 410 cm. Kakor vidimo, je letošnja zaostajala samo za 26 cm. Skupno je padlo 141 mm padavin ali 164 % od povprečja obdobja 1955–1967.

Srednja mesečna oblačnost je bila zelo visoka [7,0], vendar je kljub temu imela Kredarica največ ur sončnega sija v Sloveniji [83 ur ali 29 % od možnega trajanja sončnega sija].

F. Bernot

NACRT ZA SANACIJO NOTRANJSKE REKE

(Odgovor na pismo tov. Kljuna)

Pereč problem onesnažene Notranjske Reke je odgovornim institucijam dobro znan. Delo za rešitev problema se je že začelo, njen cilj je dokončno in trajno očiščevanje vode v Reki. Republiški vodnogospodarski inšpektorat je s sodelovanjem vrste znanstvenih in strokovnih ustanov uspel zbrati podatke o vrsti, stopnji in o povzročiteljih onesnaženja. Kot se je izkazalo, gre v tem primeru za organske in anorganske odplake tovarne Lesonit, Tovarne organskih kislilin in klanice v Ilirski Bistrici.

Poleg tega dovajajo v Reko odpadne snovi tudi odtoki, ki pritekajo iz samega naselja, vendar prej našlete industrijske odplake prevladujejo.

Onesnaženje Reke je del celotne vodnogospodarske problematike tega območja. Zato so izdelali sanacijski program, ki naj bi ga izpolnili v petih fazah in sicer: 1. V načrtu je regulacija Reke skozi Ilirsko Bistrico kot nadaljevanje že obstoječe delne regulacije. Ta ukrep je potreben, da se zmanjša nevarnost poplav. 2. Zaradi omenjene regulacije bodo sedanji meandri ostali prazni in bodo v prehodnem obdobju služili za mehansko usedanje grobih delcev iz odpadnih voda. Ta rešitev je ugodna tudi zato, ker ne terja velikih investicij glede na dejstvo, da je regulacija zaradi poplav na vsak način potrebna.

3. V izdelavi sta programska študija in projekt za akumulacijo, ki naj bi bila na levem pritoku Reke, na potoku Mola.

Od te akumulacije si obetajo dvojno korist in sicer:

a) akumulacija zadržuje visoke vode, tako da te ne prodró do Reke; s tem bi se močno zmanjšal učinek njenih poplav; b) v sušnih mesecih pa bodo iz akumulacije na Moli dovajali vodo v Reko in s tem dvignili njene nizke vode za okrog trikrat (od minimalnih 120 l/sek. na ok. 400 l/sek.).

4. Predzadnja faza sanacijskih del naj bi bila glavni kolektor za kanalizacijo Ilirske Bistrice, ki bo zbiral vse odpadne vode: industrijske odplake in fekalije iz mesta. Mešanje industrijskih in fekalnih voda je zdaj v neugodnem razmerju, to pa onemogoča naravno samoočiščevanje vode. Ta situacija pa se bo izboljšala po zadnji fazi.

5. Zgraditev mehansko-biološke čistilne naprave na koncu kolektorja. Ta naprava bo na najsoodnejši način čistila vodo in šele očiščena voda bo odtekala po strugi Reke. Poleg tega postopka pa bodo vodnogospodarske oblasti predpisale industrijskim obratom postopek za čiščenje vode (nevtralizacija), še preden bo ta odtekla v kolektor. Ta ukrep bo zmanjšal negativne učinke t. im. nečistih sunkov nečistoč, nenadnih večjih

količin kislin ipd. iz industrijskih obratov.

Vsa dela za dokončno sanacijo vode v Reki so finančno zelo zahtevna, saj se računa, da bodo stroški znašali 10 milijonov din.

Prva faza (regulacija) se pripravlja in dela se bodo najbrž začela v letošnjem letu, medtem ko bi bil celotni problem po opisanem postopku dokončno rešen v naslednjih nekaj letih.

Rok Golob

IZ PLANINSKE LITERATURE

NAŠE PLANINE 1968

Letnik XX »Naših planin« razgrinja pred bralca standardno urejeno potopisno, meditativno, prigriznuto ter številne rubrike ob primerni fotografiji, kot se spodobi ugledni PSH in PS BiH. Že uvodni članek »Romantika in realizem« prof. dr. Vladimirja Blaškovića iz Zagreba z nemajhnim ponosom ob jubileju glasila 1948–1968 opozarja tudi na pomembne jubileje devetdesetletnice delovanja HPD in po njem tudi jugoslovanskega planinstva s pogledom uprtim že v proslavo 100 letnice (I. 1974).

Ob dvajsetletnici revije ni drugih pomembnih planinskih dogodkov iz tistega časa. Pisec opozarja, naj ne pozabimo nanjo in njene dokumente v Narodni in univerzitetni biblioteki v Zagrebu in morda še v zasebnih zbirkah planinskih entuziastov. Mnogo dela čaka vse planince, da se razčistijo pojmi o smislu, bistvu, namenu in ciljih planinstva, da se ugotovi, kakšno vsebino daje sedanjost tem pojmom in če so ta spoznanja usklajena z ideali sodobne družbe in človeka. Do 100-letnice je še pet let; naj se dotlej prečistijo vsa sporna vprašanja in objavi zgodovinsko gradivo. Še eno vprašanje muči avtorja: stanovitno upadanje članstva, posebej še mladine. Avtor vidi v dobršni meri vzroke v vsebini in metodah in mogoče tudi v organizacijskih oblikah sedanje planinske organizacije. Z nekaterimi izjemami se je v bistvu obdržala malomeščanska romantika izpred 30, 40 ali več let, kot da v svetu in tudi v planinstvu ni bilo napredka. Avtor s tem člankom

ne daje nobenih receptov, ampak le opozarja na problem, ki obstaja in grozi.

Vsebinsko je letnik 1968 bogat s potopisi predvsem iz hrvatskih in bosansko-hercegovskih planin. Vsebinsko prijetno poživljajo fotografije mojstrov kamere kot npr. Ešrefa Korjenića in Uzeira Beširovića (npr. Bosanski Kolorado) in drugih, ki žal na slabem papirju ne morejo priti toliko do izraza. Naj opozorimo tudi na nekatere članke: Put preko Vranice (Uzeir Beširović), Od planine Tare do legendarne Kadinjače (dr. Kuno Vidrić), Na Slavonskoj transverzali (Zora Črnilović), Prirodne lepote i retkosti Kosmeta (Zivomir Simonović), Stazama Pšunja (Antun Petković) itd.

Vsebinsko letnika prijetno poživljajo »Planinarske marginalije« Vlada Ostrića, pa tudi Branišlav Špoljarić je prispeval niz originalnih meditacij in prigodnic.

Redakcija ni zanemarila opisov iz tujih gora. Naštetimo jih nekaj: »Pohodi u bugarskim planinama« (Ešref Korjenić), Slovačke Visoke Tatire (dr. Ivo Lipovščak), »Susreti v bugarskim planinama« (Cvetković Radovan), Na dolomitskoj transverzali (Mehmed Šehić), Snowdon – najviši vrh Engleske i Walesa (Poljak dr. Željko) itd. Posebno mesto zavzemajo članki jamarjev. Predvsem tu velja opozoriti na članek »Na dubini 207 metra« (Ešref Korjenić in Nazim Škaljić) in seveda na rubriko »Speleologija«. Zato »Naše planine« ne bo zamudil naročiti nobeden razgledan slovenski jamar. Recenzija knjige Norberta Castereta »Tajne i čudesi u podzemnom svetu«

sklepa avtorica z zanimivim Castaretovim nasvetom: »Onim, ki trpe zaradi pustega življenja, ki so nevrasteniki in ki se dolgočasijo, priporočam speleologijo. To je šport in znanost, a tudi razvedrilo.« Na vidnem mestu speleološke rubrike je nekrolog Petru Novaku (1875–1968), poslednjemu od pionirjev in veteranov speleologije v Dalmaciji.

Revija prinaša tudi članke, kakršen je Branka Kotlarića »Doprinos toponomastike za upoznavanje planina«.

V isti številki »Naših planin« so alpinistični termini za morfologijo stene v več evropskih jezikih in upodobljeni s perorisbo.

Leander Kukec je prispeval referat »Uže u gorskoj službi spasavanja«, ki je bil na dnevnem redu Mednarodnega zbora gorskih reševalcev na Jahorini 9. V. 1967. Psihološko utemeljen je tudi članek znanega hrvatskega fotografa in alpinista ing. Zlatka Smerketa: »Strah i hrabrost u stijeni«. Preventivno sredstvo zoper strah vidi avtor v morali alpinista. Vendar ni dober samo tisti, ki se ne boji, temveč tisti, ki obvlada svoj strah.

Vzorno so urejene rubrike »Iz literature, Vijesti, Alpinistična rubrika, Register prvenstvenih vzponov, Orientacija, Speleologija itd.

Likovna oprema in metiranje sta ostala na isti višini. Letno izide šest dvojnih števk. Ureja ga dr. Željko Poljak ob asistenci uredniškega odbora. Naročnina »Naših planin« znaša 15 N din in se naroča pri PSH.

T. Stojin

Dušan Krivokapić

PRIOLOG TURISTIČKO-GEOGRAFSKOM POZNAVANJU SAR-PLANINE

Glasnik Srbskega geografskega društva zv. XLVIII je v št. 1 lani objavil navedeno razpravo avtorja, ki je po l. 1950 objavil več drugih razprav o Sar-planini tudi v našem glasilu. Razprava obravnava naravne pogoje za turizem, ki jih ima Sar-planina, antični Skardus. Avtor sodi, da je Sar-planina najatraktivnejša srbsko-makedonska gora, pri-

merna za smučanje, alpinizem, bob, taborjenje, rekreativni turizem, lov in ribolov. L. 1965 jo je obiskalo 4110 planincev. V istem glasilu je isti avtor leta 1963 objavil razpravo »Golemi

Djoli na Šar-planini«, l. 1959 pa »Livadičko jezero«. Odličnemu poznavalcu Šar-planine želi naša redakcija še mnogo uspehov pri njegovem zanimivem in zaslužnem delu.

T. O.

LETALSKI SPORT NAD GORAMI. Letalske športe nad gorami zadnja leta močno pospešujejo v svojih vrstah CAF: letenje in padalstvo. Sodeluje pri tem z aero klubi in s padalskimi klubi. Vsako leto izurijo pol desetine svojih članov v letenju nad vrhovi in ledeniki, še posebej pa v padalstvu.

CIVETTA POZIMI. Torre Trieste, slavn stolp v Civetti, je čakal na zimskega gosta v južni steni vse do 10. marca l. 1968. Imenitni plezalec iz bližnjega Rablja Piussi je ta dan vstopil v direktno smer te stene in 17. marca po sedmih bivakih izstopil, pri sestopu pa moral še osmič bivakirati.

NAJTEŽJE V DACHSTEINU. Schlömerjeva smer v Dachsteinu, ena od senzacij, ki jih zadnja leta omogoča v alpskih stenah »ekspedicionistični« stil, ni najtežja v Dachsteinu, tako pravita ponavljalca Hoi in Walcher, ki sta jo ponovila l. 1967 v 12 urah. Schlömer je smer dobro »opremil« in vse kline pustil v steni, tako da je naglica pri ponovitvi razumljiva. Težja naj bi bila smer v južni steni Torsteina, ki doslej še ni bila ponovljena. Hoi meni, da se Schlömerjeva smer tudi ne more kosati s težavami švicarske in francoske smeri v Zapadni Cini.

NIEBERLA NI VEČ. Franz Nieberl, nestor avstrijskih planincev, je avgusta l. 1968 umrl v starosti 94 let. Rodil se je v vzhodju Wilder Kaiserja v Würzburgu, živel pa je skoraj vse življenje v Kufsteinu. Do 80. leta je še plezal, med planinskim svetom pa si je pridobil ime tudi kot

pisatelj. Bil je častni član cele vrste klubov in društev, posebno pa so ga častile akademske sekcije.

OČENJEVANJE TEŽAVNOSTI. Lesnico težavnosti je sklenila poenoliti UIAA. Predsednik tega mednarodnega združenja planinskih organizacij dr. Ed. Wyss-Dunant je glede tega izjavil: Poenotenje je pred tremi leti predlagala Federation Española de Montañismo, svoj predlog je dal tudi Norske Tyndekklub. Na zasedanju UIAA sta Felix Mendes Torrez in Fritz Wiessner, zastopnik American Alpine Club, predlagala komisijo, ki naj stvar preštudira. 3. do 5. novembra l. 1967 se je ta komisija sestala v Ženevi v biroju UIAA. Nemčijo je zastopal Kellerhals, Avstrijo Rebitsch in Varnis, Italijo dr. Crepaz, Švico Vaucher, ZDA Wiessner. Navzoča sta bila tudi dr. Wyss Dunant in dr. Guido Tonella. Komisija je razpolagala s pismenimi predlogi iz mnogih držav, Wiessner sam je poskrbel za stik z Angleži in Rusi. 24. aprila l. 1868 so stvar ponovno obravnavali na izvršnem komitetu UIAA v Münchenu in tako je prišlo do končnega predloga, ki naj bi veljal za ves svet. — O bistvenih težavah predloga smo že poročali.

POPRAVEK V STENI. Grand Capucin (3838 m) ima v vzhodni steni smer iz l. 1957. Z njo se je proslavil Walter Bonatti, takrat in v začetku svoje plezalske kariere. Bonatti je iskal šibke točke stene, in tako ni čudno, če so v smeri ponavljalci razmišljali o popravljanju smeri v — direttissimo. Bilo je več poskusov, posebno prizadevni so bili ženevski plezalci,

uspelo pa je »pajkom« iz Lecca, slovitega alpinističnega središča ob jezeru Como. Protagonist je bil Carlo Mauri, 36 let stari nekdanji Bonattijev so-plezalec, ostali so bili mlajši pajki Anghileri, Negri, Ferrari in Cariboni. Prvi ima v italijanskem alpinizmu že veliko ime. Poročajo, da so Bonattijevo smer popravili, ne da bi uporabili en sam svedrovec.

NOVE MERITVE V HIMALAJI. Survey of India je objavil nove meritve himalajskih višin. Tako naj za Kangčendzöngö velja zdaj višina 8597 m (l. 1955 so uradno namerili 8603, 8579 in 8555 m), za Lhotse 8511 m in ne 8510 ali 8501 m, za Makalu 8474 in ne 8481 ali 8470 m, za Dhaulagiri 8172 m in ne 8222 in 8197 iz l. 1955. Manaslu so povišali od 8125 m na 8156, Nuptse od 7833 m na 7841 m. Tako Nuptse in Čo Oju sta imela v l. 1955 tudi višjo meritve (8189 m in 7879 m). Everest so merili l. 1952, 1955 in 1957 z najboljšimi aparati, ki so postavili uradno število 29 028 čevljev = 8847,7 m ± 0,2 m. Sto let prej so namerili 29 002 čevljev = 8839,8 m, l. 1865 skoraj natanko 8840 m ± 4 m, l. 1907 pa je Sir Sydney Burrard vzdignil na 8882,2 m, l. 1921 pa so dobili 8883,7 m. Za Mt. Blanc so l. 1775 izmerili 4804,1 m. Geologi pravijo, da pri Everestu ni nujna pomota. Domnevajo, da ga je potres v Assamu l. 1950 za nekaj metrov povišal.

PLANINSKA MLADINA MED SEBOJ. Mladinsko srečanje UIAA se je maja l. 1968 vršilo že enajstič, to pot na Češkem. Udeležila se ga je mladina iz 14 držav. Udeležil se ga je tudi doyen planinskih časnikarjev dr. Guido Tonella. V svojem poročilu posebej omenja, da se je srečanja udeležila tudi Madžarska, čeprav ni članica UIAA, bila pa je pred 35 leti med ustanovitelji te organizacije. Tonellino poročilo je polno hvale: Čehi so sijajno organizirali tabor, pokazali svoj Raj in najboljše kvalitete kulturnega gostitelja.

ANGLEŽI V PIZ BADILE. Direktissima v Piz Badile. 9. julija l. 1968 sta Richard Ysherwood iz

Cambridge in Mike Kösterlitz iz Oxforda naredila novo smer v severovzhodni steni Piz Badile v vpadnici vrha. Smer je visoka 600 m, 80 klinov je ostalo v steni. Angleža sta morala bivakirati, vendar na nepravilnem prostoru, ker ju je zalivala voda.

HERMANN BUHL V GESAUSE. Žal gre samo za spominsko smer simpatičnemu, samosvajemu fanatičnemu oboževalcu gora, pokojnemu Hermannu Buhlu, ki, tako kaže, tudi najmlajšim nemškim navezam stoji pred očmi kot komaj dosegljiv zgled. Klaus Hol in Hugo Stelzig sta izdelala novo smer v Dachlu, seveda direktno, prav tam, kjer se dotlej nikomur ni sanjalo. Več dni sta visela v stremenih in prespala kot netopirja v mrežnicah, obešenih na kline pad previsi in strahami, nato pa v treh dneh z »jurišem« zmogla še rumeni trebuh pod vrhom stene in to s samimi najmanjšimi specialčki, ki sta jih zatesnila z lesom v erodiranih razcih in poklinicah, in enim samim svedrovcem. Imenovala sta smer po Buhlu in mu s tem izkazala čast tudi v Gesäuseu, kjer ob koncu tedna mrgoli plezalcev iz Štajerske, Dunaja, Spodnje in Zgornje Avstrije. V Haindlkaru ni več zadnjih problemov, vendar je eden v severni steni Dachla še počakal na plezalski rod, ki je nastopil častitljivo pot evropskega alpinizma.

Direttissima v Dachlu, posvečena Buhlu, je doslej doživela štiri ponovitve.

ENAJST NACIJ V SLOVENIJI. Tako je naslov poročila v glasilu DAV »Mitteilungen DAV, Jugend am Berg« 1968/5 (sept.) o mednarodnem alpinističnem srečanju v Kamniških in Julijskih Alpah, ki ga je priredila PZS ob svoji 75-letnici 15. do 26. junija l. 1968. Napisal ga je M. Lutterjohann, ki je z A. Steinbacherjem zastopal Deutscher Alpenverein. Poročevalec je prišel v Ljubljano ob enih ponoči in počakal jutro v čakalnici na kolodvoru, ki je delala precej divji vtis, vendar ne toliko, da bi ne mogel zadremati. Očarani nad sprejemom so se gostje razveselili spoznavanja gora – to je bil

tudi glavni cilj po besedi dr. Mihe Potočnika – vse slovesnosti da smo jim prizanegli. Nemca sta nato plezala severno steno Štajerske Rinke, severno steno Planjave z Barbko in Petrom Šetinim, severno steno Ojstrice, nato pa sta se premaknila v Julijce, kjer sta spoznala severno steno Šit, kjer sta se že morala koncentrirati, na Aschenbrennerjevo smer v Travniku, kamor je vstopilo kar šest navez peterih nacij, Čehi, Bolgari, Avstrijci, Nemci in Jugoslavlani. Poskusili so se tudi s skalaško smerjo v severni triglavski steni, ki so jo zmogli v 4 in pol urah. O bohinjski smeri v isti steni sta se zelo laskavo izrazila, češ, da je težja kot marsikaka »šestica«. »Se nikoli nisem v gorah tako dobro živel,« pravi poročevalec. Na teh mestih omenja »vinski vrec«, ki je utegnil pripomoči k temu panegiriku na našo gostoljubnost, ki ji gostje »dolgeje neomejeno zahvalo«.

PIZ DE CIAVAZES. Kot gora ni ravno lepe oblike, je pa močnejši zid, v katerem so doslej italijanski in nemški plezalci speljali 12 različnih smeri. Vse so ocenjene od V do VI+, med njimi je tudi varianta Streng-Buhl. Eno od njih je lani sam preplezal Reinhold Messner, mlad plezalec, ki pa ima kot planinski pisec in mislec že zelo odmevno ime. Smer imenujejo po plezalcu Soldá. Messner je z njo opravil v dveh urah. Sam je tudi preplezal Micheluzzijevo smer v isti steni (V+, VI).

JUGOZAPADNA STENA ROT-WANDA. Stena je visoka 400 m. Vrh je možno doseči tudi po lahkih poteh, stena pa spada med preizkušnje najboljših. Ni prostora, zato v njej skoro ni prostora za lažjo smer. Pet jih je ocenjenih s VI+, vse s pristavkom A₃: Eisenstecknova, Abram-Schrottova, Maestrijeva, konciliska in Buhlova (spominska), le šesto je ocenil Dibona s IV. L. 1967 je Henri Holzer, mlad južnotirolski dečko, sam ponovil smer Abrama in Schrotta, v kateri je 60 m previsa, pri katerem se nagne stena za 25 m onstran vertikale. Abram in Schrott sta steno zmogla v treh dneh, prva ponovitev je

potekla v enem dnevu. Holzer je zapisal, ko je videl v Buhlovi spominski smeri plezati neznano navezo: »Buhl je moj zgled: Tudi Buhl je mnogo plezal sam. Redki so ga razumeli. Bral sem njegovo knjigo – nobene nisem tako dobro doumel kot to.« K sreči so ponavljalci pustili dovolj klinov, da je Holzer lahko vpenjal in prepenjal v previsu, kjer mu je vrv visela 15 m od stene. Holzer spada med velike samohodce današnjega časa. Sam je l. 1968 zmozel tudi Schmuckov kamin v vzhodni steni Fleischbanka VI+.

HUBERT PETERKA. Ime tega dunajskega alpinista srečujemo že desetletja v avstrijskih planinskih revijah, predvsem pa v Österreichische Alpenzeitung, kjer marljivo vodi alpinistično kroniko. Sam je plezal po vseh Alpah in si v 40 letih nabral kar 600 prvenstvenih vzponov. Letos praznuje svoj 60. letnik ob zares bogati alpinistični in literarni bari. Tudi Peterka so dobro poznali nekateri naši starejši alpinisti.

VEČJE PONOVIŠTE IN PRVENSTVENI VZPONI. Saško smer (danes jo večji del imenujejo po Hasseju in Brandlerju) v severni steni Velike Cine je 1. julija l. 1968 preplezala četrta ženska. Bila je Francozinja Anni Pornaret, spremljal jo je plezalec Jean Claude Droyer. – Teden dni nato sta Vogler in Angerer ponovila v isti steni smer »preko največje strehe« v Alpah, ki so jo prvi preplezali Baur in brata Rudolph. Do Kasparkovega bivaka sta potrebovala 7 ur. Prvi plezalci so v smeri pustili vse kline. Julija 1968 je bil tudi v Civetti rešen »zadnji problem«. Armando Aste in Josue Aiazzi sta prva prišla preko 800 m visoke zapadne stene, levo od smeri Castiglioni-Gilberti. Večji del sta prosto plezala, porabila sta le 40 klinov, 1 sveder in več lesenih zagazd. – V Marmoladi, v južni steni Piccolo Vernel sta Bepi de Franceschi in Cesare Franceschetti speljala direttissimo po 350 m visoki južni steni, v Brenti, v Castello di Vallesinella pa Loss, Bonvecchio, Stefani in Fontana 450 m visoko severovzhodno steno. Slednjo so

ocenili na VI/A₂. – Severno steno Laliderer sta kot peta naveza I. 1968 ponovila Nemca Brög in Ries. Četrto in peto ponovitev je julija 1968 doživela tudi Schlömerjeva direktissima v južni steni Dachsteina. – Julija 1968 sta Avstrijca Berghold in Gerhard Winter presmučala Pallavicinijev žleb. Imela sta s seboj kline, ledne vijake, vrvi, cepine, prvih 50 metrov sta se spustila ob vrvi. Za spust sta rabila 35 minut. Prvikrat je imel žleb, nagnjen s 50°, smučarski obisk že 7. julija 1961 (Winter in Zakarias). – Oba Messnerja, Toni Hiebeler in Maschke so v slabem vremenu 1968 preplezali 1500 m visoki severovzhodni stebel Eigerja, ki loči severno steno od severozapadne stene. Mesloma je stebel skrajno težaven. Sredi avgusta sta severno steno Eigerja v 4 dneh v slabem vremenu zmogla Harry Rost in neki Čeh.

ALEXANDER GRAVEN. Nekaj mlajši je od našega Jože Čopa ta švicarski vodnik, glas njegov pa seveda seže še dalj kot Jožev. Graven je lani postal častni član SAC, letos pa je ušel svoji oficialni proslavi sedemdesetletnice. Spada med najstarejše švicarske gorske vodnike. Vodil je skoraj po vseh Alpah, tudi na Triglavu je bil s klientom, bil na ekspedicijah v Himalaji, v Severni Ameriki. 16 let star je bil I. 1914 z očetom s smučmi na Monte Rosi, star 18 let je že samostojno vodil na Matterhorn, I. 1922 je postal vodnik, I. 1928 pa je dobil zvezno vodniško diplomu. I. 1932 je z vodnikom Knublom vodil dr. Lauperja in Alfreda Zürcherja po severovzhodni steni Eigerja in z Lauperjevo smerjo opozoril na severno steno, ki je po 30 letih še vedno v prvem planu alpinističnega dogajanja.

NEPAL SPET PROST. Novica ni več nova, vendar se zdaj razširja obnem z vzrokom, zakaj je do prepovedi ekspedicijskih sploh prišlo. Vse kaže, da je bila nepalska vlada, ko je zaprla pot tujim ekspedicijam zelo previdna, ko je utemeljevala prepoved s težavami za zveze. V resnici so bile ekspedicije zapletene v incidente, zaradi katerih je prišlo do nape- tih odnosov med Nepalom in

Kitajsko. Po treh letih je Nepal dovolil ekspedicijam vstop v območje Everest, Dhaulagirijs, Annapurne in Makaluja.

IRCI NA GRÖNLANDIJU. Sedem lrccev je lani raziskovalo južno Grönlandijo pod vodstvom Jossa Lynama, himalajca. Led- nica razmere so jih mudile štiri- najst dni, boje 28 let že niso videli v fjordu Tasermuit takih lednih plasti na prostoru, ki ga sicer uporabljajo za letališče. Tabora so si Irci postavili med vrhoma Katedralo (2000 m) in Kapelo (1900 m) severovzhodno od fjorda. Zaradi slabega vre- mena so se morali dvakrat umakniti v bazo, vmes pa so preplezali štiri vrhove, visoke ca. 1500 m, zapadno od fjorda. Katedrala se jim je vdala po jugozapadnem grebenu. Je naj- višji vrh v tej pokrajini. Drugi najvišji vrh La Tente – Šotor (1950 m) so preplezali po juž- nem grebenu. Povzpeli so se še na dva vrhova med 1600 m in 1700 m. La Chapelle (Kapela) pa se jim je uprla, 200 m pod vrhom so težavnosti od V zras- le na VI, skala pa je bila krh- ljava, in Irci so raje odstopili. Pišejo, da je v Grönlandiji za dobre plezalce še mnogo de- viških sten in vrhov.

PRVA KOČA NA ELBRUSU. Na najvišjem vrhu gorovja Elbrus na Demavendu (5604 m) v Iranu bodo postavili kočo na višini

4000 m. Ko bo ta koča stala, Demavend ne bo več težko dosegljiv. Koča bo montažna, prenesli jo bodo torej v višave po sestavnih delih. Pod streho bo lahko vzela 24 planincev.

O KRIŽIH NA VRHOVIH. Znani nemški štirinajstnevnik »Der Bergkamerad« je povprašal ne- kaj vidnih alpinistov, kaj mislijo o križih, ki stoje na vrhovih gora. Na anketo so odgovorili: Helga Lindner-Brunzak, José Manuel Anglada, Walter Spitzenstätter, Jörg Lehne, Michel Vaucher, Giuseppe Pellegrinon, Ulrich Mann in Paul Etter. Ne- kateri od teh vidijo v njih enostavno versko propagando, ki ne dosega svojega namena. Anglada, 36-letni tekstilni inženir, eden najuspešnejših sodob- nih alpinistov (Eiger, Matter- horn, Grandes Jorasses) pravi: »Kot kristjan nimam nič proti križem. Sem pa za enakopravnost med verami.« Podobno meni tudi Helga Brunzak. Ul- rich Mann, 53-letni predsednik DAV, v drugi svetovni vojni oficir v padalskih oddelkih, profesor evangelske teologije v Saarbrückenu, pa pravi, da pripadajo obstoječi križi na vrhovih v Alpah bolj hribov- skemu prebivalstvu kot planin- stvu. Polmesec na Ulu-Daghu bi se mu zdel nesmiseln, ker njegova simbolika v musliman- skih krajih ni tako izvedena kot v krščanskih.

6. PLANINSKO ALPINISTIČNA ODPRAVA V CENTRALNI KAVKAZ

R A Z P I S

Od komisije za alpinizem Centralnega odbora sindikatov SSSR smo tudi letos dobili vabilo za izmenjavo planincev in alpinistov. Na voljo je 15 mest, v od- pravi lahko sodelujejo alpinisti in kva- litetni planinci, ki prenesejo višino do 5500 m. Čas odprave od 12. avgusta do 31. avgusta 1969.

Komisija za odprave v tuja gorstva je s soglasjem UO PZS sklenila, da k so- delovanju povabi vse zainteresirane ter v tem smislu predlaga:

1. Prijavi se lahko vsak organiziran član planinske organizacije s tem, da je pripravljen kriti stroške in dokaže zdrav- stveno sposobnost. Prijave lahko poš- ljejo tudi AO, postaje GRS, MO in drugi, vendar tudi s pogojem, da sami krijejo vse stroške odprave za svojega udeleženca (ali pa udeleženec sam).
2. Stroški za posameznega udeleženca bodo verjetno naslednji:

– Vlak, II. raz. do Pjatigorska in nazaj na enega udeleženca	2000 ND
– Stroški bivanja enega sov- jetskega alpinista pri nas (všečši spremljevalca	1300 ND
– Razni drugi stroški (važnje, darila, itd.) na osebo	200 ND
Skupaj	3500 ND

Vsak udeleženec mora računati še na dodatne stroške za nabavo filmov in druge osebne opreme, ki lahko znesejo tudi do 1000 ND in več. Oprema je vi- sokogorska, zimska.

Komisija za odprave v tuja gorstva PZS sprejema prijave do 1. 5. 1969, kaveljo v znesku 3500 ND je treba položiti do 1. 6. 1969 na tek. rač. Planinske zveze Slovenije 501-8-5/1.

Ce ne bo dovolj prijav, bo PZS od- pravo odpovedala. Podrobnosti bodo kandidati zvedeli sproti.

Foto dr. Marjan Ogrizek

SMER TALER-BERJAK V KRANJSKI RINKI – II

Dostop: Isti kot za smer II, le da v vrnožju ledenika zavijemo v levo proti snežišču pod glavno vpadnico v Kranjski Rinki.

Opis: Vstop v grapo, ki se vleče iz snežišča v severovzhodni steni Kranjske Rinke. Po grapi 50 m navzgor, nato levo po polički pod značilno zajedo in levo ob zajedu navzgor (k) 2 raztežaja. Na kraju teh desno mimo luknje v majhen kotel, od tu levo s police na polico okoli 3 raztežaje in v smeri navzgor proti severozapadnemu grebenu, Mažic. Po grebenu dosežemo vrh Kranjske Rinke.

Ocena: II, III.

Višina stene 400 m.

Čas plezanja 3 ure.

Plezala Lučka Berjak in Polde Taler dne 18. VI. 1968.

SMER EKAR-JAMNIK V KRANJSKI RINKI III

Dostop: Isti kot za smer Ekar-Jamnik v Skuti, vendar ne na vrhu ledenika. Vstop je v levem delu stene. Smer poteka po naravni levi zajedu ali približno na greben Rinka-Skuta.

Opis: Vstopimo v kaminast svet in plezamo en raztežaj. Z majhnega stebrička raztežaj navzgor ob desni strani kamina, nato sestop 15 m v dno žleba in iz njega čez strm odstavek proti levi. Pod skalnimi prevesami varovališče. 3 m navzgor, nato pračka v desno in ponovno v levo do roza. V smeri roza navzgor v palačniji svet proti levi na vrh Kranjske Rinke.

Sestop: Z vrha Rinke na Pade – Kotliče in po poti proti Kamniškemu sedlu ali Kokrskemu sedlu (2 uri). Krajši sestop na jezersko področje je preko Koroške Rinke na njeni severni steni po zapuščenih nadelani in delno zavarovani poti na Vodine, 1 ura.

Ocena: II, mestoma III.

Čas: 2 uri, relativna višina smeri do vrha Kranjske Rinke 300 m.

Plezala Tomaž Jamnik in Franci Ekar, dne 26. VII. 1968.

SKOFJELOŠKA SMER V KOROŠKI RINKI I.

Dostop: Isti kot smer II, le da gremo pod Kranjsko Rinko mimo snežišča do naslednjega snežišča v Koroški Rinki. Opis: Vstop z majhnega snežišča in 50 m v desno navzgor (k), s slabega stojišča ponovno navzgor v lažji svet pod kratek kamlin na stojlišče. Preko kamina in po dobro razčlenjenem svetu do vrha.

Izstop: Desno od vrha na greben, nato prečimo nazaj po grebenu levo na vrh Koroške Rinke.

Ocena: III.

Višina stene 400 m.

Čas plezanja 3 ure.

Plezala Andrej Podbevšek in Polde Taler 2. VIII. 1968.

Sestop isti s Koroško Rinko ali Kranjsko Rinko kot pri smeri III.

F. Ekar

SMER EKAR-JAMNIK V SEVERO- VZHODNI STENI SKUTE NAD LEDENIKOM IV.

Dostop: Iz Češke kočice po poti na Vodine. Iz poti preidemo na sneg pri ledeniku in ob desni strani navzgor na greben Rinka-Skuta na Konja. Do sem moremo priti tudi z Zg. Jezerskega preko Stularjeve planine mimo obmejne karavle in po lovski poti, ki palje do lovskega zavetišča na Vodinah. Tu se pot združi s planinsko, ki pripelje preko Zrela ad Češke kočice. Nad ledenikom se stenski sistem sklone v obliki U. Sredaj ozko ostenje, ki se končuje z grebenom Rinka Skuta, na levi razbije severozahodni del Kranj-

ske Rinke, na desni severovzhodna stena Skute. Vsi ti trije deli ostenja se dvigajo nad ledenikom pod Skuto, ki se je nekaka na sila zajedel v ta masiv. Približno na sredini severovzhodne stene Skute potekajo navpično navzgor ozki žlebiči in v njihovi vpadnici je vstop v smer.

Opis: Na majhnem skalnem stebričku, ki se dviga iz snega in ledu, plezamo ob desni strani votlinice, nato nad njo prečimo v levo (k) in v desno po kaminastem svetu v lažje. Pod previsno zaporo ponovno v levo navzgor proti votlini z oknom. V njej odlično varovališče. Plezamo dalje ob tej votlini v desno 10 m in naravnost ob votlini navzgor – težavno, do udobnega stojišča. Po dobrih naravnih prehadih preko ozkega zapornega kamina na prostorno mesto nekoliko sredi smeri. Ponovno povprek v desno en raztežaj. Zavijemo nazaj v levo, nato dva raztežaja navpično navzgor. Oprimki so kljub strmimi odlični. Na kraju po ozki polički desno in nekajmetrski spust po rokah v kamin, ki v predelu lučuje dva grebenska stebrička. Izstop prvih plezalcev po desni strani kamina. Iz razkošnega stojišča 4 m navzgor, nato kočljiva prečnica in po lažjem do vrha stene, koder je velik možic. Od možica po levem grebenskem razu do vrha Skute (2 uri III.). Za ta raz ne vemo, če je bil tokrat plezan prvič.

Sestop: Najkrajši sestop ad možica po severnem stebriču Skute na Vodine – 45 minut. Druga varianta: Po skutinem stebriču do vrha Skute ali drugi smeri in nato z vrha Skute po markirani poti in nato na Pade – 1/2 ura. Kokrsko sedlo poldrugo uro ali preko Dolgega hrsta in Milnerskega sedla na Češko kočico 2 uri.

Ocena: III, mestoma IV +.

Čas: 7 ur do vrha Skute. Relativna višina smeri do Možica 250 m.

Plezala: Tomaž Jamnik in Franci Ekar 5. IX. 1968.

Industrija gostinske opreme

IGO

LJUBLJANA, Trnovski pristan 8
Telefon: 21-747

Projektiramo, izdelujemo in montiramo sodobno opremo za vse vrste kuhinj, samopostrežnih restavracij, snack barov, točilnic, hladilnic in butanskih postaj.

Strokovne nasvete, načrte in ponudbe dajemo brezplačno.

V letu 1969 smo znatno razširili naš proizvodni program, tako, da je z našimi izdelki moč opremiti še tako zahteven objekt.

Priporočamo se za naročila!

Pekatete

tradicija

TESTENINE

kvaliteta

ŽITO
LJUBLJANA

ŽITO
LJUBLJANA

Telefon: Radeče 81-950, 81-951

Tekoči račun pri NB Laško 5071-601-1030

Brzojavi: Papirnica Radeče

Železniška postaja: Zidani most

PROIZVAJA:

vse vrste brezlesnih papirjev in kartonov, specialne papirje, surovi heliografski in foto papir, paus papir, kartografski, specialni risalni »Radeče«, papirje za filtre itd.

IZDELUJE:

vse vrste kartic za luknjanje v standardni velikosti in tisku.

PO ŽELJI IZDELUJE KARTICE V POSEBNEM TISKU V RDEČI, MODRI ALI SIVI BARVI

**Tovarna dokumentnega
in kartnega papirja
Radeče pri Zidanem mostu**

ZDRUŽENE PAPIRNICI LJUBLJANA

LJUBLJANA — VEVČE

Ustanovljene leta 1842

IZDELUJEJO

SULFITNO CELULOZO I. a za vse vrste papirja

PINOTAN — strojljni ekstrakt

PAPIRJE ZA UMETNIŠKI TISK

ENOSTRANSKO PREMAZANE CHROMO PAPIRJE

ILUSTRACIJSKE PREMAZANE PAPIRJE

BREZLESNI PAPIR za grafično in predel. industrijo
za reprezentativne izdaje, umetniške slike,
propagandne in turistične prospekte, za
pisemski papir in kuverte najboljše kvali-
tete, za razne protokole, malične knjige,
obrazce, šolske zvezke in podobno

SREDNJEFINI PAPIR za grafično in predelovalno
industrijo:
za knjige, brošure, propagandne tiskovine,
razne obrazce, šolske zvezke, risalne bloke,
itd.

KULERJE ZA KUVERTE, obrazce, bloke, formularje,
reklamne in propagandne tiskovine

PELURNI PAPIR bel in barvan

ZAHTEVAJTE VZORCE!

TISKARNA

izdelava vseh vrst tiskovin, katalogov, ča-
sopisov, revij in knjig

KLIŠARNA

izdelava vseh vrst eno- in večbarvnih kli-
šejev

KNJIGOVEZNICA

vezava preprostih in luksuzno opremljenih
del

STAMPILJARNA

izdelava vseh vrst žigov, pečatov in knjigo-
veških črk

ETIKETE

v vseh barvah in barvnih folijah

**TISKARNA
JOŽE
MOŠKRIČ**

LJUBLJANA, Nazorjeva 6

Telefon 21-295

**KREDITNA BANKA
IN HRANILNICA
LJUBLJANA**

Z združenim varčevanjem gospodarske organizacije in delavca — do stanovanja

daje posojila za stanovanjsko in komunalno graditev občanom in pravnim
osebam, ki v banki namensko varčujejo, namensko vežejo sredstva za določen
čas ali vplačajo sredstva v kreditni sklad banke.
Posojila odobrava za nakup, graditev in dograditev novih stanovanj ali sta-
novanjskih hiš, komunalnih naprav in napeljav ter za adaptacijo in vzdrževanje
stanovanj in stanovanjskih hiš.

Člani delovna skupnosti lahko namensko varčujejo za stanovanjsko posojilo
tudi skupaj s svojo delovno organizacijo. Ta oblika združenega varčevanja je
še posebno primerna za delavce, ki jim omogoča dobiti po ugodnih pogojih
tako posojilo, ki bo skupaj s prihrankom zadostovalo za nakup lastnega sta-
novanja ali zidavo lastnega doma.

Pravne osebe ali občani dobe pravico do posojila, če v banki vežejo namen-
ska sredstva najmanj 13 mesecev ter najdalj 20 let. Posojilo lahko začne
porabljati po 10 mesecih od dneva vplačila na račun vezanih sredstev.
Izredne ugodnosti smo uvedli za občane, ki varčujejo za stanovanjsko poso-
jilo v konvertibilnih valutah. Po končani varčevalni dobi lahko dvignejo pri-
varčevani znesek v konvertibilni valuti in dobijo stanovanjsko posojilo. Če pa
želijo, da jim banka vrne prihranek v dinarski protivrednosti, bodo dobili
zato še večje posojilo.

Posojiljemalci lahko začno porabljati posojilo tekoj po sklenitvi posojilne
pogodbe.

Izkoristite ugodnosti, ki vam jih nudi Kreditna banka in hranilnica Ljubljana
in začnite takoj namensko varčevati!

PRI SONČENJU SE ZAŠČITITE
S KREMO –

Delial®

PUTNIK

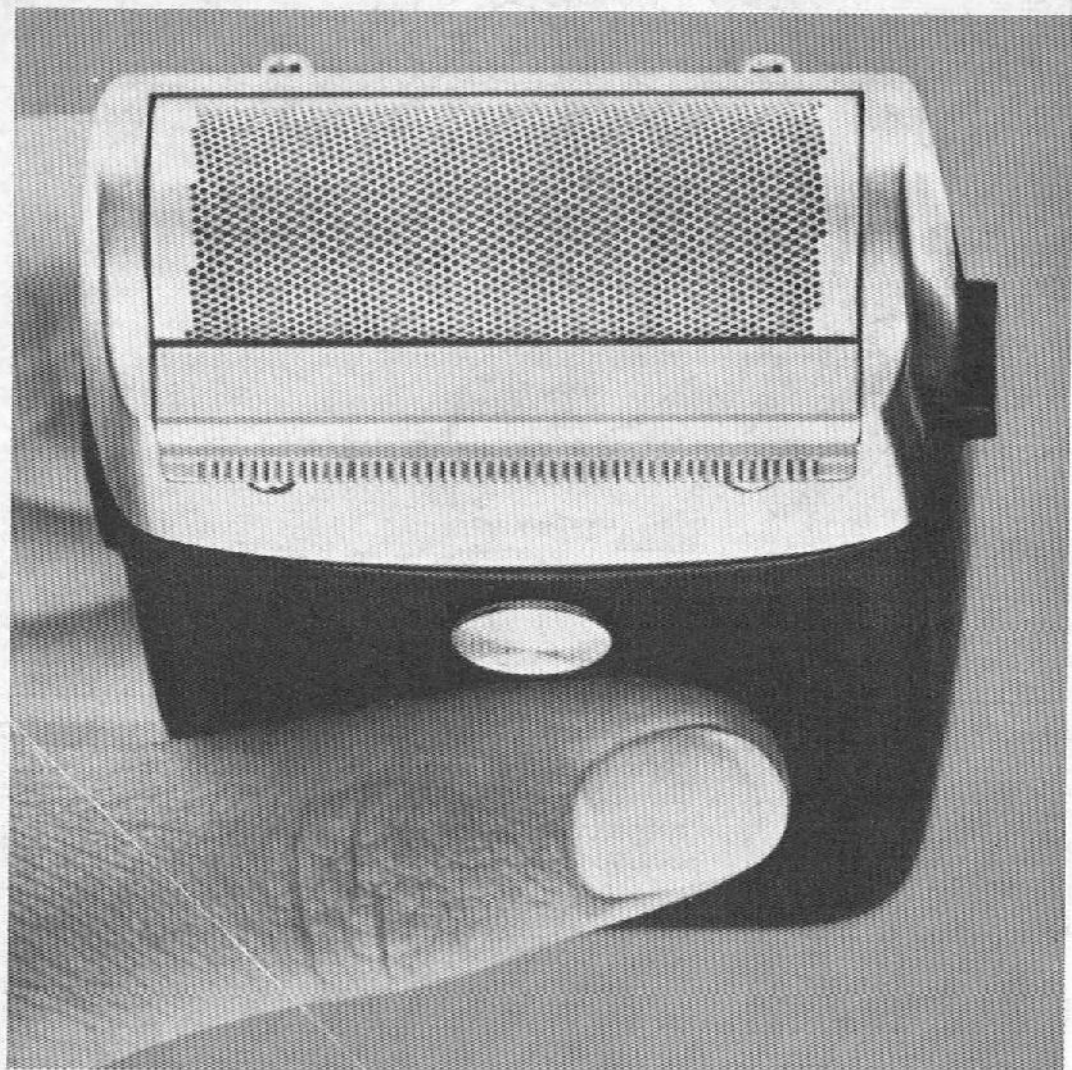
JUGOSLOVANSKO TURISTIČNO IN AVTOBUSNO PODJETJE
LJUBLJANA, TRG OF 15 — Telefon 31 15 42, 31 48 89

PUTNIK, filiala Ljubljana organizira izlete, nudi vse usluge od prodaje vseh vrst vozovnic do rezervacij v hotelih v domovini in inozemstvu. Zahtevajte naše programe.

Vse informacije dobite v poslovalnicah v Ljubljani, Mariboru, Slov. Bistrici, G. Radgoni, Št. Ilju in motelu Trebnje.

NE HODI DOMOV BREZ

Na tržišču je nov Braun Iskra-sixtant-Braun Iskra-sixtant BN.
Britje z novim Braun Iskra sixtantom je mnogo prijetnejše; možno celo
brez napajanja iz električnega omrežja (baterijsko napajanje). Kako-
vost britja nespremenjena ne glede na oddaljenost brivnika od vtičnice.

BRAUN ISKRA SIXTANT	299,50 din
BRAUN ISKRA SPECIAL	185,00 din
BRAUN ISKRA SIXTANT BN	455,00 din